

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI
LOJO STAD

Tilinpäätös 2015

Kaupunginhallitus 4.4.2016 § 138

Kaupunginvaltuusto 8.6.2016

Sisällysluettelo

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS	1
TOIMINTAKERTOMUS	2
1. Tilinpäätöksen laatiminen ja sisältö	2
2. Yleinen taloudellinen kehitys	2
3. Lohja toimintaympäristönä	4
3.1. Toimintaympäristö ja haasteet	4
3.2. Väestö ja muuttoliike	5
3.3. Tontinmyynti ja rakennusluvut	6
3.4. Asuminen ja asuntotuotanto	7
3.4.1. Asuntokunnat ja asumisväljyys.....	7
3.4.2. Asuntotuotanto Lohjalla.....	7
3.4.3. Vuokra- ja asumisoikeusasunto-tilanne	8
3.5. Työllisyys ja elinkeinot	8
4. Kaupungin hallinto	10
4.1. Organisaatio	10
4.2. Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat	10
4.3. Lohjan kaupungin henkilökunta	11
5. Alueellinen yhteistyö	12
5.1. Kunta- ja palvelurakennemuutos	12
5.2. Seutuyhteistyö	12
6. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen	15
6.1. Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2015.....	15
6.2. Riskienhallinta	15
7. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	16
7.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen.....	16
7.2. Investoinnit ja toiminnan rahoitus.....	19
7.3. Rahoitusasema ja sen muutokset.....	21
8. Kaupunkikonsernin toiminta ja talous	23
8.1. Lohjan konsernirakenne	23
8.2. Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat.....	23
8.3. Konsernin tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	24
8.4. Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	26
8.5. Konsernitaseen tarkastelu	27
8.6. Konsernivalvonnan järjestäminen	28
8.7. Tilikauden tuloksen käsittely	29
8.8. Arvio tulevasta kehityksestä	29
9. Lautakuntien vuoden 2015 toiminta ja talousarvion toteutuminen	30
9.1. Käyttötalouden toteutuminen.....	30
9.1.1. Keskusvaalilautakunta	30
Sivovat tavoitteet.....	30
Tuloslaskelma	31
9.1.2. Tarkastuslautakunta.....	31
Sivovat tavoitteet.....	32
Tarkastuslautakunnan tuloslaskelma.....	32
9.1.3. Yleinen luottamushenkilöhallinto	32
Tuloslaskelma	33
9.1.4. Keskushallinto.....	33
Toiminnan painopiste	33
Sivovat tavoitteet.....	36
Keskushallinnon tuloslaskelma.....	40
Keskushallinnon suoritteet ja tunnusluvut.....	41
9.1.5. Lohjan perusturvalautakunta.....	43

Perusturvalautakunnan toimintakertomus 2015	43
Sitovat tavoitteet	44
Perusturvalautakunnan tuloslaskelma.....	45
Perusturvan suoritteet ja tunnusluvut	46
9.1.6. Kasvatus- ja opetuslautakunta.....	48
Sitovat tavoitteet	51
Kasvatus- ja opetuslautakunnan tuloslaskelma.....	54
Kasvatus- ja opetuslautakunnan suoritteet ja tunnusluvut.....	55
9.1.7. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta.....	58
Sitovat tavoitteet	59
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan tuloslaskelma.....	61
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan suoritteet.....	62
9.1.8. Tekninen lautakunta	63
Tuottavuushanke	64
Sitovat tavoitteet	65
Teknisen lautakunnan tuloslaskelma.....	67
Vesihuollon tuloslaskelma (sisältyy teknisen lautakunnan tuloslaskelmaan)	68
Teknisen lautakunnan suoritteet ja tunnusluvut.....	69
9.1.9. Kaupunkisuunnittelulautakunta	71
Sitovat tavoitteet	72
Kaupunkisuunnittelulautakunnan tuloslaskelma	74
Kaupunkisuunnittelulautakunnan suoritteet ja tunnusluvut	75
9.1.10. Ympäristö- ja rakennuslautakunta.....	76
Sitovat tavoitteet	78
Ympäristö- ja rakennuslautakunnan tuloslaskelma.....	80
Ympäristö- ja rakennuslautakunnan suoritteet ja tunnusluvut.....	81
9.1.11. Ympäristö- ja rakennuslautakunnan jaosto	82
Ympäristöterveysjaoston tuloslaskelma	84
Ympäristöterveysjaoston suoritteet ja tunnusluvut.....	84
9.2. Tuloslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät).....	85
Lohjan kaupunki tuloslaskelma 2015.....	86
9.2.1. Käyttötalouden toteutuminen 2015	90B
9.3. Investointi ja rahoitusosan toteutuminen	90
9.3.1. Investointiosan toteutuminen 2015	91
9.3.2. Rahoituslaskelman toteutuminen.....	93
9.3.3. Useammalle tilikaudelle jakaantuvat Investointiosan hankekohtaiset kustannukset	94
9.3.4. Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2015	95
10. Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot.....	100
10.1. Lohjan kaupungin tuloslaskelma	101
10.2. Lohjan kaupungin rahoituslaskelma	102
10.3. Lohjan kaupungin tase	103
10.4. Konsernituloslaskelma	105
10.5. Konsernin rahoituslaskelma	106
10.6. Konsernitase	107
10.7. Tilinpäätöksen liitetiedot.....	109
11.1. Tuloslaskelman liitetiedot	111
11.2. Taseen liitetiedot.....	113
11.3. Lohjan vesi- ja viemärilaitos	117
11.4. Käyttöomaisuus	122
11.5. Omistukset muissa yhtiöissä	123
11.6. Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista ja säilytystavoista	124
TILINTARKASTUSKERTOMUS	125

KAUPUNGINJOHTAJAN KATSAUS

Kun aloitin Lohjan kaupunginjohtajana elokuun alussa 2015, oli kaupungissa täydessä vauhdissa perusteellinen palveluverkkoselvitys, jonka jatkeeksi oli päätetty toteuttaa organisaatiouudistus. Käsillä oleva tilinpäätös osoittaa, miksi molemmat ovat tarpeen.

Lohjan kaupungin käyttötalous on nykyiseen taloudelliseen kantokykyyn, investointitarpeisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin nähden liian raskas. Vuosikate pysyi yllättävän tarkasti vuoden 2014 tasolla, vaikka veroprosenttia korotettiin puolella prosenttiyksiköllä vuonna 2015. Kun poistot samaan aikaan kasvoivat, viimeisen viivan alla oleva tulos heikkeni edelleen. Näin kulunut vuosi liitettiin uudeksi lenkiksi kuntaliitosten jälkeisen Lohjan alijäämäisten tilinpäätösten sarjaan.

Toki voidaan sanoa, ettei Lohjan kaupunki ole taloudellisten vaikeuksiensa kanssa yksin. Koko Suomen talous rämpi edelleen useita vuosia jatkuneessa taantumassa. Suomen talouden kehitystä mielenkiintoisella tavalla peilaava Lohja sai tästä, erityisesti tuotannollista teollisuutta kurittaneesta taantumasta jälleen osansa. Kesäkuussa Mondi sulki Lohjan Pitkäniemen paperitehtaan, joka alun perin itsensä Hjalmar Linderin perustamana oli keskeisimpiä tekijöitä Lohjan kaupungin rakentumiselle viimeisen runsaan sadan vuoden aikana. Suomalaisen teollisuuden vaikeudet iskevät siis Lohjan talouden valtahermoon.

Vuosi 2015 toi rajusti esiin, mitä käytännössä tarkoittaa kiinteistöjen korjausvelka. Anttilan ja Tytyrin koulujen vuosia kestäneisiin sisäilmaongelmiin tuli uutta selvyyttä, kun rakennusten kuntotutkimukset paljastivat vakavia vaurioita. Ne pakottavat kaupungin nopeuttamaan investointeja entisestään. Investointitasomme pysyi ilman niitäkin pitkän aikavälin historiaa selvästi korkeammalla tasolla. Onneksi matalasuhdanne on investointien kannalta hyvää aikaa: monet investointihankkeet sujuivat erinomaisen hyvin ja jäivät kustannuksiltaan alle arvioiden.

Uuden kuntalain mukaisesti jatkossa kuntien tilinpäätösten seuranta keskittyy pelkän emokaupungin tai -kunnan sijaan koko konsernin tilinpäätösten seurantaan. Lohjan konsernitiilinpäätös säilyi vuonna 2015 ylijäämäisenä, joskin ylijäämä pienehi selvästi. Sen sijaan koko konsernin investointitaso aiheutti lainakannan huomattavaa kasvua ja heikensi suhteellista omavaraisuusastetta. Käyttötalouden tasapainottaminen onkin tärkeää erityisesti siksi, että näköpiirissä tarvitsemme entistä enemmän tulorahoitusta näköpiirissä olevan runsaan investointipaineen purkamiseksi ilman kohtuutonta velkaantumista.

Aivan vuoden 2015 lopulla saatiin joitain valopilkkuja muuten synkkään talouden kuvaan. Esimerkiksi työttömyyden kasvu Lohjalla näytti pysähtyvän. Niinpä vuodesta 2016 tulee taloudellisen käänteen rakentamisen vuosi. Kaupungin organisaatiouudistuksen myötä pohdimme, kuinka saamme kaupunkilaisten palvelut tuotettua entistäkin taloudellisemmin. Pohjan tälle antavat valtuuston syksyllä 2015 tekemät palveluverkkopäätökset.

Vuoden 2015 tilinpäätöksen taakse sisältyy miljoonia työtunteja Lohjan kaupungin asukkaiden palvelemiseksi, paljon kaukonäköistä uudistamista ja kaupungin tulevaisuuden strategista pohdintaa. Siksi haluan omalta osaltani kiittää kaupungin henkilökuntaa, luottamushenkilöitä ja yhteistyökumppaneita vuonna 2015 tehdystä hyvästä työstä!

Toivottavasti voimme jälkikäteen kutsua sitä käännteentekeväksi.

Mika Sivula
Lohjan kaupunginjohtaja

TOIMINTAKERTOMUS

1. Tilinpäätöksen laatiminen ja sisältö

Kuntalain 113 §:n mukaan tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka on saatettava valtuuston käsiteltäväksi tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Tilinpäätökseen kuuluvat tuloslaskelma, tase ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Lisäksi kunnan, jolla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernituloslaskelma, konsernin rahoituslaskelma ja konsernitase liitteineen. Kuntalain 112 §:n perusteella kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan kuntalain ja soveltuvin osin kirjanpitolain säännöksiä. Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä, jonka sisällöstä säädetään kuntalain 115 §:ssä. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista kunnan talouden ja konsernitaseeseen liittyvistä olennaisista asioista, joista ei ole tehtävä selkoa tuloslaskelmassa tai taseessa.

2. Yleinen taloudellinen kehitys

Valtiovarainministeriön suhdanne-ennusteen mukaan kansainvälisen talouden kehittyminen on viime aikoina ollut kaksijakoista. Kehittyneiden maiden kasvunäkymät ovat heikentyneet selvästi, muun muassa Kiina ja Venäjä ovat todellisissa ongelmassa talouden näkymien suhteen. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppanien taloudet ovat kasvaneet suotuisasti. Euroalue on kääntynyt kasvuun, johtuen pitkälti euron kurssin heikkenemisestä sekä öljyn alentuneesta hinnasta. Myös finanssipolitiikka jarruttaa kasvua aiempaa vähemmän. Poikkeuksellisen runsas maahanmuutto heikentää julkistalouksien tasapainoa, mutta luo samalla lisää kysyntää alueella.

Tilastokeskuksen julkaisemien alustavien kansantalouden neljännesvuositilinpäätösten lukujen mukaan Suomen talous aleni vuoden 2015 kolmannella neljänneksellä 0,5 % edellisestä neljänneksestä. Kun ensimmäisen toisen neljänneksen kasvulukua korjattiin 0,2 % ylöspäin, niin valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennuste BKT:n kasvuksi vuonna 2015 on tältä pohjalta 0,2 %. Vaikean kasvun taustalla on ulkomaisen kysynnän väheneminen sekä investointien laaja-alainen supistuminen.

Kuntatalous pysyy alijäämäisenä pitkittyneen matalasuhdanteen sekä talouden rakenteellisten ongelmien vuoksi. Toteutuneet sopeutustoimet ovat rajoittaneet julkisten menojen kasvua, mutta eivät ole pysäyttäneet sitä väestön ikääntymisestä aiheutuvan kuntiin kohdistuvan menopaineen vuoksi. Kuntien verotuloja supistaa määräaikaisen korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen 2016. Lisäksi keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousee ensi vuonna selvästi aiempia vuosia vähemmän.

Tämänhetkisten arvioiden mukaan talouskasvun ennustetaan elpyvän hitaasti, minkä seurauksena kuntien verotulot kehittyvät jatkossakin hyvin vaatimattomasti. Sitä vastoin kuntien toimintamenot kasvavat edelleen tasaisesti ikärakenteen muutoksen lisätessä palvelutarvetta. Tästä johtuen kuntien tulorahoitus ei riitä kattamaan investointeja ja velkaantuminen jatkuu voimakkaana. Kuntien keskinäiset erot talouskehityksessä uhkaavat kasvaa entisestään.

VM:n kansantalousosasto ennusteen mukaan vuoden 2015 kasvuksi muodostuu vain 0,2 %. Tavaroiden ja palvelujen vienti alenee 1,1 % edellisvuodesta. Suomen viennin rakenne on tällä hetkellä yksipuolinen ja lisäksi kustannustaso on liian korkea kilpailuilla maailmanmarkkinoilla. Heikon vienninäkymän myötä myös tuonti supistuu. Kotimaisista kysyntäeristä ainoastaan yksityinen ja julkinen kulutus kasvavat. Yksityisen kulutuksen myönteistä kehitystä tukee kotitalouksien reaalityulojen kasvu, minkä seurauksena vuonna 2015 yksityinen kulutus lisääntyi 1,3 %.

Työmarkkinoiden tilanne pysyy edelleen heikkona. Työttömyys nousee selvästi edellisvuodesta ja kuluvan vuoden työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut nopeasti jo noin 115 000 henkeen ja rakennetyöttömien määrä on ylittänyt 200 000 hengen rajan. Myös työllisten määrän ennustetaan hiukan alenevan kuluvana vuonna. Työn tuottavuuden kehitys pysyy edelleen vaisuna. Kuluvana vuonna hinnat laskevat 0,1 prosentilla ja ilman päätösperäisiä veromuutoksia vuosi olisi selvästi deflatorisempi.

Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,2 %. Vaatimattoman kasvun taustalla on kokonaisuudessaan kotimainen kysyntä. Vuosien 2015–2017 kumulatiivinen kasvu jää vain 2,6 prosenttiin ja BKT:n määrä edelleen noin kolme prosenttia pienemmäksi kuin edellisessä suhdannehuipussa vuoden 2007 lopulla.

Vuoden 2016 talouskasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kotimaisen kysynnän merkitys muodostuu edellisvuosia suuremmaksi. Yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu vajaaseen prosenttiin työllisyystilanteen ja kotitalouksien luottamuksen kohenemisen myötä. Yksityisten investointien ennustetaan virkoavan 4 prosentin kasvuun. Vuonna 2016 myös rakennusinvestoinnit kokonaisuudessaan näyttäsivät lisääntyvän. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun on kahta edellisvuotta vähäisempi

Talouden tunnuslukujen muutokset	2012	2013	2014**	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote markkinahintaan	-1,4	-1,1	-0,4	0,2	1,2	1,2
Kulutus	0,4	0,0	0,3	1,0	0,6	0,6
Investoinnit	-2,2	-5,2	-3,3	-2,1	4,8	3,6
Työllisyysaste, %	69,0	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8
Työttömyysaste, %	7,7	8,2	8,7	9,4	9,4	9,0
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	2,8	1,5	1,0	-0,1	0,9	1,4
Ansiotasoindeksi, muutos, %	3,2	2,1	1,4	1,2	1,2	1,2
Lyhyet korot (Euribor 3kk), %	0,6	0,2	0,2	0,0	-0,2	-0,1
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10v), %	1,9	1,9	1,4	0,7	1,0	1,5
*Ennuste						
Tiedot: VM/2673/00.04.02/2015 Julkaisut 2016						

3. Lohja toimintaympäristönä

3.1. Toimintaympäristö ja haasteet

Suomea ravistelevan syvenevän, yleisen ja pitkittyneen laman vaikutukset verokertymään, rakentamiseen ja yrityksiin on havaittavissa Lohjallakin. Pitkäaikaistyöttömyys on kohonnut useampana vuonna peräkkäin ja työpaikkojen määrä vähenee edelleen konkurssien ja fuusioiden myötä.

Työllisyyden hoito on noussut keskeiseksi kehittämisen kohteeksi ja siihen on perustettu yhteistyökumppaneiden kanssa useita projekteja mm. Mondi Lohja Oy:n tehtaan lopettamisen yhteydessä työttömiksi jäävien työllistymiseksi. Lisäksi kaupunkiin on palkattu työllisyysasiantuntija, jonka tehtäviin kuuluu paitsi Lohjan sisäinen työllisyysasioiden koordinointi ja kehittäminen myös mm. ylikunnallisen TYP-toiminnan koordinointi.

Lohjan kaupunkistrategian mukaisesti tavoitteenamme on toimia kaupunki ja maaseutu yhdessä siten, että Lohja on sujuvan arjen kaupunki. Siksi liikennevaihtoehtojen kehittäminen, etätyömahdollisuudet ja työn kehittäminen uudenlaisen käsitteen pohjalta ovat tulevaisuuden haasteita.

Syntyvyys laskee ja kaupunkeihin muutto kiihtyy koko Suomessa. Väkiluku laskee ennätyksellisesti yli 260 henkilöä. Lohja on muuttotappion ja syntyvyyden alenemisen myötä menettänyt asukkaitaan.

Lohjan sijainti erinomaisena logistisena sijoituspaikkana on herättänyt kiinnostusta eri tahoilla. Uudenmaan liiton vetämän Tunnin juna -hankkeen väliraportti valmistui loppuvuodesta. Juna tulisi pysähtymään Lohjalla ja se nostaisi liikennemääriä huomattavasti ja loisi edellytykset elinkeinoelämän kehittämiselle. Turun kautta länsinaapurin ja pääkaupunkiseudun saavutettavuus paranisi huomattavasti.

Karjalohjan, Sammatin, Nummi-Pusulän ja Lohjan kuntaliitosten jälkeen palveluverkon selvittäminen koettiin erittäin tarpeelliseksi. Lohjan kaupunki tarkasteli palveluverkkoa uudella tavalla tuottavuushankkeen jatkeena hakien taloudellisia ja toimivia kokonaisuuksia. Palveluverkkotyön jatkeena uudistetaan viranhaltijaorganisaatio ja samalla tarkastellaan myös luottamushenkilöorganisaatiota.

Elinkeinorakenteen uusiutuminen ja logistisen sijainnin hyödyntäminen ovat elinkeinoelämän haasteina. Lohja keskittää uuden organisaation myötä resursseja elinkeinoasioihin varaamalla henkilön strategiseen elinkeinojen kehittämiseen, uusien työpaikkojen luomiseen, teollisuuden uusiin investointeihin ja kansainvälistymiseen.

Lohjan vahvuutena on puhdas ja kaunis luonto harjuineen ja vesistöineen. Lohjanjärvi ympäristöineen on kiinnostava luontomatkailukohde, johon kaupunki on panostanut. Lohjanjärven virkistysmahdollisuuksia kehitetään edelleen ja tehdään tunnetuksi myös kansainvälisesti.

Uutena haasteena on elokuussa alkanut yllättävän suuri pakolaistulva Suomeen. Se on sivunnut Lohjan kaupunkia välillisesti. Lohjan kaupunki selvitti vastaanottokeskuksen sijoittamista, mutta sopivasta sijoituspaikasta ei päästy yhteisymmärrykseen. Lohjan väestö on muiden ympäristökuntien tavoin menettänyt asukkaitaan useampana vuonna peräkkäin. Syynä tehokkaista markkinointiponnisteluista huolimatta on ollut runsas työpaikkojen vähentyminen.

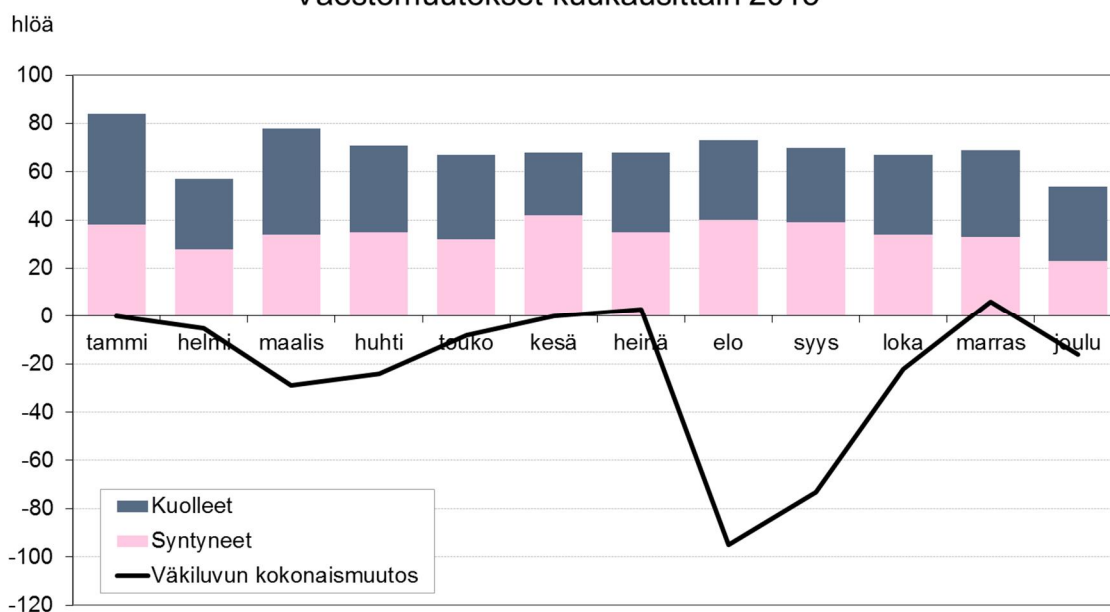
3.2. Väestö ja muuttoliike

Lohjan asukasluku on parin viimeisen vuoden aikana laskenut ollen vuoden 2015 lopussa 47 397 eli edelliseen vuoteen verrattuna -0,5 %. Valtuuston 11.9.2013 hyväksymän Lohjan kasvustrategian 2013–2021 mukaan tavoitteena on, että väestö kasvaa 1 % vuodessa, tämä olisi myös väestörakenteen tasapainoisuuden takia tärkeää ja siten myös kaupungin palvelu-taso saataisiin verovaroin turvattu. Taajamaosayleiskaavassa on asetettu 1,5 %:n vuosittainen kasvutavoite.

Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) asukasluku kasvoi, sillä monet trendit, mm. suurkaupunkiasumisen ihannoiti, suuntaavat muuttoliikettä näihin kaupunkeihin. Sen sijaan lähes kaikissa muissa Länsi-Uudenmaan kunnissa väki väheni.

Lohjan väestöstä 35,4 % asuu Lohjan keskustan osa-alueella, 18,8 % Etelä-Lohjalla, 18,5 % entisen Pohjois-Lohjan alueella, 10,2 % entisen Länsi-Lohjan alueella, 7,8 % Nummen alueella, 4,8 % Pusulan alueella ja 3,1 % Karjalohjan alueella. Ruotsinkielisen väestön osuus vuonna 2014 oli 3,5 %.

Väestömuutokset kuukausittain 2015

Kuukausittaisella tasolla Lohjan väkiluku kasvoi vuoden 2015 aikana vain heinä- ja marraskuussa, jolloin kokonaismuutokset olivat 3 ja 6 henkeä. Elokuu puolestaan oli Lohjan väkiluvun kehityksen kannalta synkin kuukausi. Silloin Lohjan väkiluku laski 95 hengellä. Syynä tähän oli opiskelijoiden muuttaminen muualla sijaitseville opiskelupaikkakunnilleen. Väkiluvun kokonaismuutos Lohjalla oli vuoden 2015 aikana -263 henkeä kaikki kuukaudet huomioiden.

Muuttoliike kuukausittain 2015

Lohjan muuttoliikkeen osalta elokuu oli vuoden 2015 aikana voimakkain muuttokuukausi johtuen opiskelijoiden tulo- ja lähtömuutoista. Nettomuuton osalta positiivisin kuukausi Lohjalla oli tammi-kuu ja negatiivisin kuukausi elokuu, jolloin kuntien välinen nettomuutto oli -100 henkeä. Kokonaisuutena Lohjan nettomuutto oli vuoden 2015 aikana -284 henkeä.

Tulevina vuosina kaupungin nettomuuton tulisi ehdottomasti säilyä positiivisena, jotta väestörakenne saataisiin pysymään mahdollisimman tasapainoisena niin, että huoltosuhde ei pääse väestön ikääntymisen myötä vääristymään. Ikääntyvän väestön tarvitsemat palvelut olisi pystyttävä turvaamaan työssä käyvän väestön maksamilla verotuloilla, jotta radikaaleihin talouden tasapainottomuuteen ei tarvitsisi ryhtyä.

Nettomaahanmuutto Lohjalla oli vuoden 2015 aikana varsin vähäistä. Marraskuu oli edellisen vuoden tapaan tässä mielessä vilkkain kuukausi.

3.3. Tontinmyynti ja rakennusluvut

Vuonna 2015 tonttikysyntä oli edelleen pienempää kuin 2014. Omakotitontteja Lohjan kaupunki myi vain 3 kappaletta ja vuokrasi yhtä monta. Lisäksi oli kaksi vuokratontin omaksi ostoa. Myyjien tonttien keskineliöhinta oli korkeampi, 50 €/m², sillä vähät myynnit ovat vanhan Lohjan alueelta; vuoden 2013 liitoskuntien alueelta ei ollut yhtään myyntiä. Vuokrauksista yksi oli Pusulasta, muut Immulasta. Pieni kysyntä selittyy Lohjan vähäisellä työpaikkatarjonnalla, asumismielitymysten muutoksella sekä omakotitalojen hintojen alueittaisella voimakkaallakin laskulla. Vuoden 2015 aikana omakotitaloja oli myynnissä keskimäärin 170 kappaletta, ajoittain jopa lähes 200 kpl. Valitettavasti uudet Gunnarlan ja Roution alueetkaan eivät olleet kiinnostavia nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Yksityisetkään eivät Gunnarlan (Wärtsilä) ulkopuolella myyneet kuin kaksi tyhjää tonttia.

Kerrostalotontteja kaupunki myi vuoden 2015 aikana yhden sekä vuokrasi yhden rivitalotontin. Työpaikkatonttien luovutuksia ei ollut yhtään. Teknisen toimen rakennettujen kiinteistöjen myyntejä oli kaksi. Lisäksi oli yksi Y-tontin vuokraus. Kyselyjä isoista tasaisista työpaikkatonteista on, mutta siihen kaupunki ei tässä hetkessä pysty vastaamaan.

Voita Pala Lohjaa -tonttiarvonta keväällä ja kesällä lisäsi tiedusteluja tonteista, mutta varsinaiset omakotitonttien hakemukset jäivät nolville vuoden toisella puoliskolla. Luovutuskirja allekirjoitettiin tammikuun 2016 puolivälissä.

Myönnetyt rakennusluvut, kpl	2015
erilliset pientalot	45
rivi- ja ketjutilat	2
asuinkerrostalot	4
Valmistuneet rakennukset	2015
erilliset pientalot	43
rivi- ja ketjutilat	3
asuinkerrostalot	2

3.4. Asuminen ja asuntotuotanto

3.4.1. Asuntokunnat ja asumisväljyys

Kaupungin asuntokanta oli vuoden 2014 lopussa 23 691 asuntoa, joista omakotitaloasuntoja 50 %, kerrostaloasuntoja 33 % ja rivitaloasuntoja 15 %. Vuosina 2001–2014 kaupungin asuntokanta on kasvanut 3 185 asunnolla ja asuntokuntien määrä 2 777 asuntokunnalla. Asuntokannan vuosittainen kasvu on ollut keskimäärin 1,1 % ja asuntokuntien määrän kasvu 1,1 %, kun taas koko kaupungin väestön kasvu vastaavana aikana oli 0,6 % vuodessa. Tämä kehitys näkyy asumisväljyyden kasvuna, asuntojen pinta-alan kasvamisena sekä toisaalta asuntokunnan keskikoon pienentymisenä. Asuntokunnan keskikoko vuonna 2014 oli 2,12 henkilöä (2001: 2,26) ja pinta-ala 41,4 m²/henkilö (2001: 36,6 m²/hlö). Haja-asutusalueilla asumisväljyys on hieman suurempaa kuin taajama-alueilla. Lohjalla asumisväljyys on suurempi kuin keskimäärin Uudellamaalla, jossa se on 36,7 m² henkilöä kohden. Koko maassa asumisväljyys on 39,9 m².

Asuntokuntien keskikoon pienentyminen ilmenee myös perhetyyppien muuttumisessa, sillä yksin asuvien määrä kasvaa ja yli 2 henkilön asuntokuntien määrä laskee. Yhden henkilön asuntokuntia oli 38,1 % kaupungin asuntokunnista vuonna 2014, kun vuonna 1990 osuus oli 29 %. Näistä asuntokunnista 51,9 % asui kerrostaloasunnoissa. Valtaosa eli noin 72 % asuntokunnista on 1–2 henkilön asuntokuntia. 65–74-vuotiaiden asuntokuntien määrä vuoden 2014 lopussa oli 3 811, joka on 17,5 % kaikista asuntokunnista. Yli 75-vuotiaiden asuntokuntia oli 3 011 eli ns. vanhusasuntokuntia oli yhteensä 31,4 % kaikista asuntokunnista.

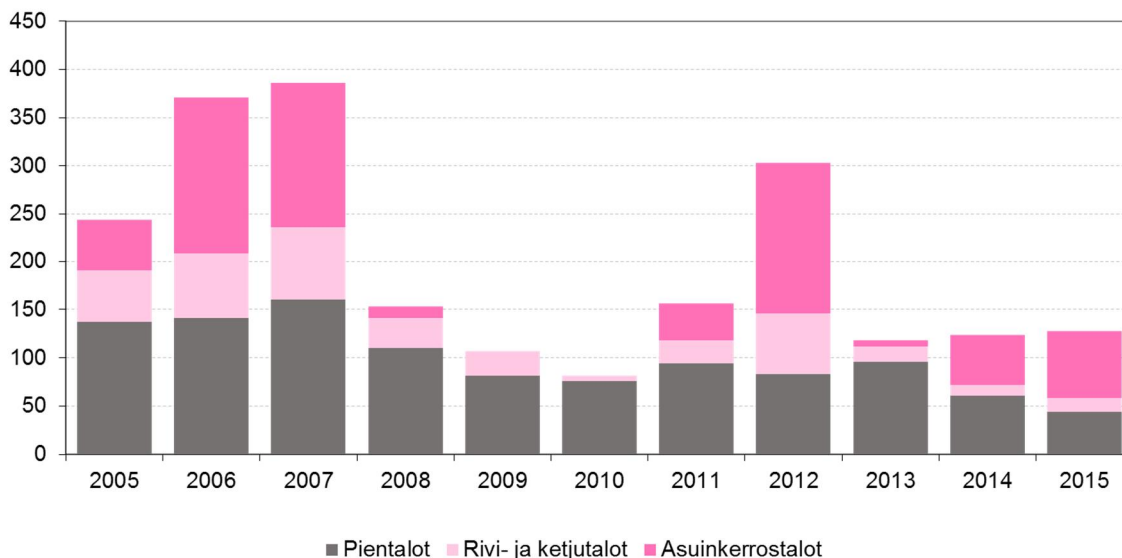
3.4.2. Asuntotuotanto Lohjalla

Vuonna 2015 koko Lohjan alueella valmistui yhteensä 128 asuntoa, joista 44 kpl oli omakotitaloasuntoja, 14 kpl rivi- tai ketjutiloasuntoja ja 70 kpl kerrostaloasuntoja.

Vuosien 2000–2015 koko Lohjan alueella on valmistunut yhteensä 4 145 asuntoa eli keskimäärin 259 asuntoa vuodessa. Valmistuneiden asuntojen lukumäärä on ylittänyt 300 asuntoa mm. vuosina 2006, 2007 ja 2012, jolloin on valmistunut kerrostalokohteita. Hajarakentamisen osuus vuosittain valmistuneista omakotitaloista on 2000-luvulla ollut noin 20–30 %.

Valmistuneet uudet asunnot 2005–2015

(vuodet 2005–2012 Lohja, vuodesta 2013 uusi Lohja = Karjalohja, Lohja ja Nummi-Pusula yhteensä)

3.4.3. Vuokra- ja asumisoikeusasuntotilanne

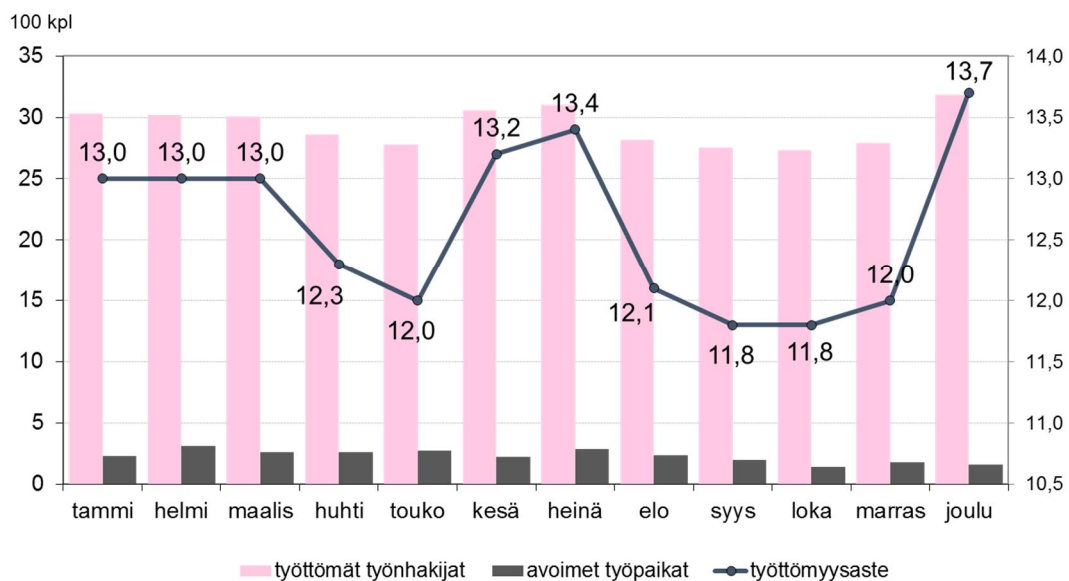
Omistusasuntojen määrä kasvaa, jolloin taas vuokra-asuntojen osuus vähenee. Vuonna 2014 asunnoista omistusasuntoja oli 66,1 %, vuokra-asuntoja 24,2 % ja asumisoikeusasuntoja 1,4 %. Vuokra-asunnossa asuvien osuus Lohjalla vuonna 1995 oli vielä lähes 30 %. Uudellamaalla vuokra-asunnoissa asuvien osuus on noin 37 %. Arava- ja korkotukivuokra-asuntojen osuus Lohjalla (4,0 asuntoa 100 asukasta kohti) oli vuonna 2014 valtakunnallista keskiarvoa (6,7) alempi. Asumisoikeusasuntojen osuus on viime vuosina pysynyt lähes muuttumattomana.

3.5. Työllisyys ja elinkeinot

Lohjan työttömyysaste pysytteli vuoden 2015 ajan 12–13 prosentin tuntumassa, ollen vuoden lopussa 13,7 %. Kausivaihtelut luonnollisesti hieman muuttivat tilannetta vuoden aikana. Vuodenvaihteen aika on tässä mielessä negatiivisen kehityksen aikaa, kun esimerkiksi rakennustyömailla on tällöin hiljaisempi kausi. Työttömien työnhakijoiden määrä noudatteli vuoden aikana samaa jaksovaihtelua työttömyysasteen kehityksen kanssa. Avointen työpaikkojen määrä Lohjalla oli vuoden 2015 aikana suurimmillaan helmikuussa.

Tilastokeskuksen analyysin mukaan nuorten työttömyyden kausivaihtelu johtuu osaltaan siitä, että oppilaitoksista valmistuvat nuoret alkavat jo aikaisin keväällä hakea ensimmäistä valmistumisen jälkeistä työpaikkaansa tai toissijaisesti mitä tahansa kesätöitä. Opintojaan yhä jatkavat nuoret alkavat viimeistään maaliskuussa etsiä kesätöitä rahoittaakseen opintonsa ja opiskelijaelämänsä. Tällä tavalla siis suuri joukko nuoria tulee samanaikaisesti työmarkkinoille. Yleensä runsaan nuorisotyöttömyyden jakso alkaa huhtikuussa ja jatkuu kesäkuun puolelle. Lohjalla vuonna 2015 nuorisotyöttömien määrä oli suurimmillaan heinäkuussa, pitkäaikaistyöttömien ja yli 50-vuotiaiden työttömien määrä puolestaan joulukuussa.

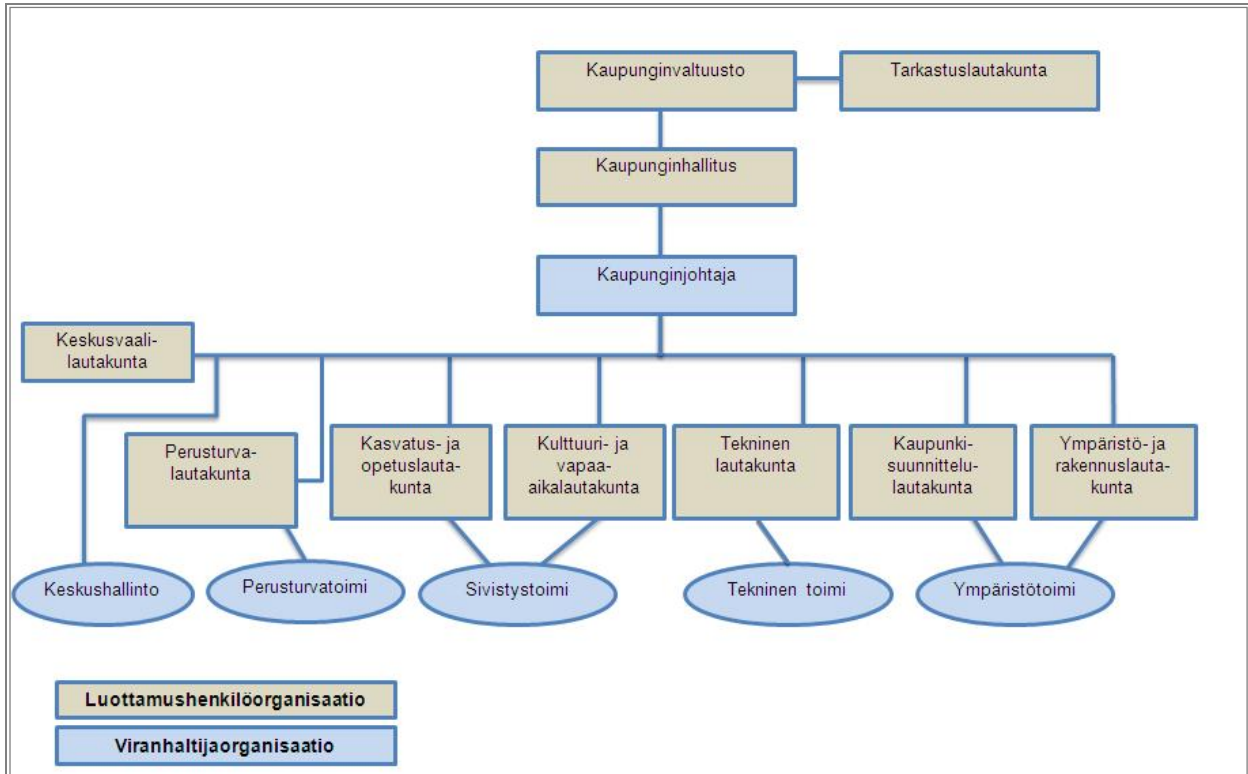
Työttömyysaste, työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat 2015

4. Kaupungin hallinto

4.1. Organisaatio

Luottamushenkilö- ja viranhaltijaorganisaatio muuttui Karjalohjan ja Nummi-Pusulan liittyessä Lohjan kaupunkiin vuoden 2013 alusta alkaen. Lautakuntarakenne uudistui sekä viranhaltijaorganisaation sisällä tapahtui muutoksia.

Lohjan kaupungin organisaatio vuonna 2015

4.2. Toimielimien poliittinen jakauma ja puheenjohtajat

Vuoden 2015 lopussa Lohjan kaupunginvaltuuston kokoonpano oli seuraavanlainen:

SDP 12
 Kokoomus 10
 Perussuomalaiset 7
 Vasemmistoliitto 6
 Vihreät 5
 Keskusta 5
 Meidän Lohja 3
 RKP 1
 Kristillisdemokraatit 1
 Kaupunkilaisten parhaaksi 1

Kaupunginhallituksen 13 paikkaa jakautuivat seuraavasti: Kokoomus 3, SDP 3, Perussuomalaiset 2, Keskusta 2, Vasemmistoliitto 1, Vihreät 1 ja Meidän Lohja 1. Lisäksi hallitukseen kuului entisen Karjalohjan kunnan alueelta asiantuntijajäsen (Kesk).

Valtuuston puheenjohtajana toimi Joonas Räsänen (SDP) ja hallituksen puheenjohtajana Irene Äyräväinen (KOK). Tilinpäätöskertomuksen liiteosaan sisältyy yhteenveto eri toimielinten kokoonpanosta.

4.3. Lohjan kaupungin henkilökunta

Palvelukeskus	Vakinaiset				Määräaikaiset			Työllistetyt		Oppisopimus		Oppilas harjoittelija	Yht.	Yht. ilman työllistettyjä
	koko-aik.	osa-aik.	osa-aik. eläk.	sivutoimiset	koko-aik.	osa-aik.	sivutoimiset	koko-aik.	osa-aik.	koko-aik.	osa-aik.	koko-aik.		
Keskushallinto	67	3			9			1					80	79
Perusturvatoimi	706	108	11	1	174	23	8	3	1	2			1037	1033
Sivistystoimi (sis. sivutoim. tuntiopett. ja kerho-ohjaajat)	1031	150	11	18	188	59	185	2	1	4	4		1653	1650
Tekninen toimi	319	17			55	3		5					399	394
Ympäristötoimi	61	1	2		6			1					71	70
Yhteensä 31.12.2015	2184	279	24	19	432	85	193	12	2	6	4	0	3240	3226
31.12.2014	2150	287	36	18	414	86	187	16	2	7	6	0	3209	3191
31.12.2013	2169	272	40	21	471	84	177	18	16	32	9	0	3309	3275
31.12.2012	2014	250	33	20	485	85	187	19	9	42	4	0	3148	3120

Lohjan kaupungin henkilökunta 31.12.2015

Lohjan kaupungin palveluksessa oli vuoden 2015 lopussa 3 240 henkilöä. Näistä vakinaisia oli 2506, määräaikaisia 710 sekä työllistettyjä ja oppisopimusopiskelijoita 24. Määräaikaisen henkilöstön osuus oli 22,6 %.

Henkilöstön keski-ikä oli viime vuoden lopussa 45,4 vuotta. Se on hieman laskenut edellisestä vuodesta (45,6 vuotta).

Kokoaikaeläkkeelle vuonna 2015 jäi 80 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle 75 ja työkyvyttömyyseläkkeelle 5. Osa-aikaeläkkeelle siirtyi 8 työntekijää ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle 10 työntekijää. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäätiin ensisijaisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksien ja mielenterveyden ongelmien vuoksi.

Vuoden 2015 aikana osa-aikaeläkkeellä oli 25 henkilöä, osakuntoutustuella 6 henkilöä, osatyökyvyttömyyseläkkeellä 35 henkilöä ja määräaikaisella kuntoutustuella 20 henkilöä.

Vuonna 2015 henkilöstön sairauspoissaolopäiviä oli yhteensä 47 974 eli 14,81 päivää per henkilö. Lukumäärä on edelleen alle kunta-alan keskiarvon (keskimäärin 16,7 päivää työntekijään kohden). Sairauspoissaolopäivien lukumäärä on pienempi kuin vuona 2014 johtuen osin siitä, että laskennassa ei ole vuoden 2015 osalta mukana kuntoutustukipäiviä. Vuonna 2014 sairauspoissaolopäiviä oli yhteensä 49 728.

Sairauspoissaolot olivat edelleen korkeimmat niillä tulosalueilla, joissa työ on fyysisesti raskasta. Työtapaturmista johtuvia poissaolopäiviä oli koko henkilöstöllä vuonna 2015 yhteensä 2112

5. Alueellinen yhteistyö

5.1. Kunta- ja palvelurakennemuutos

Vuosi 2015 oli kolmas usean yhdistyneen kunnan toimintavuosi. Lohjan, Karjalohjan ja Nummi-Pusulan yhdistyminen tapahtui vuoden 2013 alussa ja Sammatin kunta yhdistyi Lohjaan muutama vuosi aikaisemmin. Kuntaliitokset ovat sujuneet hyvin ja kuntalaisten palvelut ovat olleet toimivia. Aluksi Karjalohjalla ja Nummi-Pusulassa olivat palvelupisteet, mutta palvelujen kehittämisen ja vähäisen kysynnän vuoksi ne siirrettiin kirjastopalvelujen yhteyteen ja kehitettiin asiakaspalvelupisteitä 'Kirjasto kaupunkilaisten olohuoneeksi' -periaatteen pohjalta. Palvelujen päällekkäisyyksien ja vähenevien taloudellisten resurssien vuoksi tehtiin kertomusvuoden aikana mittava palveluverkkotarkastelu, jonka jatkeena toteutetaan organisaatiomuutos. Lohja on 47.397 asukkaan suurkunta, joka on pinta-alaltaan 1.110 km². Lohja on nyt asukasluvun perusteella 23. suurin kunta ja pinta-alan perusteella 82. suurin (kuntia on 313 kpl). Lohja on Länsi-Uudenmaan seutukeskus ja kuntarakennelmin tarkoittama vahva peruskunta.

Vuonna 2013 voimaan tulleen kuntarakennelmin mukaisesti kuntien piti marraskuussa 2013 ilmoittaa valtiolle, minkä kunnan tai kuntien kanssa ryhdytään valmistelevaan kuntaliitoksiin. Lohja ilmoitti tuolloin, että se haluaa selvyyden vireillä olevasta SOTE-uudistuksesta ja metropolihallinnosta, ennen kuin se voi ryhtyä kuntaliitosvalmisteluihin. Metropolihallintoa ei tullut, mutta SOTE-uudistus on edennyt. Lohjalla ei nyt ole meneillään kuntaliitosneuvotteluja eikä tunnusteluja minkään kunnan kanssa.

Hallituksen päätöksen mukaisesti Suomeen tulee 18 maakuntaa (=itsehallintoaluetta) ja 15 SOTE-aluetta. Valtakunnallisessa aluehallintouudistuksessa tarkastellaan maakuntien liittojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävien siirtoa sekä pelastustoiminnan ja ympäristöterveydenhuollon järjestämistä. Kunnilla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa uudistuksesta. Kyse on valtavasta muutoksesta, jonka myötä mm. Lohjalla noin puolet kunnan tehtävistä ja puolet budjetista tulee siirtymään maakunnalle.

SOTE-uudistuksen onnistuminen edellyttää nykyistä selvempää valtion ohjausta ja kaikkien toimijoiden yhteisvastuuta. Samanaikaisesti on edistettävä ihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä ymmärrettävä julkisten varojen rajallisuus.

Jatkossa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella tasolla, jotka ovat valtio, maakunta ja kunta. Tämä vähentää merkittävästi erilaisten sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavien ja kuntien yhteisten lakisääteisten organisaatioiden määrää, kun tehtävät siirtyvät lähes 190 eri vastuuviranomaiselta 18 maakunnalle. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille 1.1.2019, mikäli tätä koskeva valtava lainsäädäntöuudistus onnistuu.

5.2. Seutuyhteistyö

KasvuKraft yhteistyö perustuu Länsi-Uudenmaan kuntien yhteiseen näkemykseen alueen haasteista ja yhteiseen tahtoon vaikuttaa alueen kehittämiseen ja haluun aikaansaada kasvua. Tavoitteena on kehittää seutua yhteistyössä elinkeinoelämän ja valtion kanssa osana koko Uudenmaan kasvua. KasvuKraft yhteistyön tarve on entistäkin tärkeämpää kuntien palvelujen uudistamisen ja yleisen taloustilanteen luomissa olosuhteissa.

Seudun elinkeinojen uudistamiseksi ja yritystoiminnan tukemiseksi aloitettiin huhtikuussa HINKU linjausten mukaisesti Vähähiilisydestä uutta innovatiivista liiketoimintaa ja kilpailuetua yrityksille ja kunnille Välke – palvelu, jossa 63 yritykselle ja 11 kiinteistölle tarjottiin mahdollisuutta parantaa kannattavuuttaan energiatehokkailla muutoksilla. Tuunaa Tuottoa -aineettoman arvonluonnin toimenpiteillä parannettiin 24 yrityksen liiketoimintaa ja kehitettiin luovaa yrittäjyyttä. Yritysten työllistämiskysymyksiin vastattiin toteuttamalla Go! ja GO4Work hankkeita. Kuntien matkailutoimistot ja myynti- ja markkinointiyhtiö LUMO keskittyivät matkailuyritysten tuotteiden ja palvelujen saatavuuden parantamiseen sekä yhteisen sähköisen myyntikanavan luomiseen. Vesialan yritysten yhteistyötä toteutettiin kansainvälisessä WIN-Nordic käynnistämishankkeessa. Länsi-Uudenmaan yritykset saivat tukea

osallistuessaan TEMin Seutukaupunkiverkoston Älykkään vihreän kasvun kaupungit sekä Urheilu- matkailun ja Äkillisen rakennemuutoksen toteutuksiin. Loppuvuonna TEM julkaisi AIKO kärkikokona- naisuudet, joista kansallisesti verkostoituen haettiin alueellemme oleellisia kehittämisvälineitä. Näitä ovat Pohjoisen kasvuvyöhykkeen, Seutukaupunkien ja MAL-verkoston elinkeinojen ja toimintaym- päristön kehittämiseen liittyvät toteutukset ja teemat.

Kaikkiaan yritysten ja kuntien elinvoiman sekä kilpailukyvyn parantamiseksi haettiin lisäresurssia valmistelemalla 25 hankehakua, joista toimintavuonna myönteisen rahoituspäätöksen sai 7 ja jatko- käsittelyyn ylsi 5 hakua. Nämä hankehaut vastaavat alueella tunnistettujen uusiutumiskyvyn, kestä- vän yhdyskuntarakenteen ja sosiaalisen eheyden kehittämistarpeisiin ja toteuttavat alueen elinkei- nojen kehittämiseksi laadittuja vesi ja ympäristö, taipuisa teollisuus sekä lepo ja loppo linjauksia. Nämä nivoutuvat yhteen Uudenmaan älykkään erikoistumisen RIS3 kärkiteemoihin ja Uusimaa oh- jelman toimeenpanoon 2014 – 2020.

Länsi-Uudenmaan laaja johtavien luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja sidosryhmien yhteistyö- kokous, yhteensä 50 henkilöä, kokoontui kertomusvuonna 4 kertaa ja paneutui näissä sote- ja kun- tarakenneuudistukseen, yritys yhteistyöhön sekä kuntien palvelutuotannosta linjaamiinsa TOP5 ke- hittämistarpeisiin. Kuntajohtajat kokoontuivat 6 kertaa päättämään seutuyhteistyön toimenpiteistä. Myös alueen kuntien ja yritys elämän teemallisissa asiantuntijatyöryhmissä kuten kehittämis- ja elin- keinopäälliköiden, matkailu-, työllisyysasiantuntija-, Hinku-, seutuviestinnän ja innovatiiviset hankin- nat –työryhmissä käsiteltiin ajankohtaisasioita säännöllisesti.

Kuntien palvelujen uudistamista tuettiin järjestämällä Lean-toimintametodista seudullisia koulutuksia ja perustettiin virtuaalinen Länsi-Uudenmaan Lean-akatemia, johon kootaan alueen hyvät toteutuk- set ja materiaalit. Kestävän yhdyskuntarakenteen Infraratkaisuna edistettiin Hanko-Hyvinkää-radan sähköistysuunnitelmien etenemistä ja Kehä V -hankkeen väyläajattelun toteutumista - tosin toteu- tukset siirtyvät aina kauemmaksi. Kuntien HINKU työssä olivat esillä ekotukihenkilötoiminta, aurin- kopaneelihankintojen suunnittelu sekä yleisimmin energiatehokkuuteen panostaminen. Alueemme käynnisti Suomi100 juhluvuoden valmistelut yhteistyössä Uudenmaan liiton ja VM:n kanssa. Alueen vetovoimaa edistettiin laatimalla sähköisen viestinnän suunnitelmaa ja välineitä alueen näkyvyyden parantamiseksi. Yhteinen Sparrausfoorumi 5 järjestettiin yhteistoteutuksena Nordic Business Foo- rumin kanssa. Foorumin pääteemat olivat Kasvu ja kansainvälisyys, Cleantech ja rohkeus uudistua sekä Kasvun eväät ja esteet. Yrityksiä innostettiin uudistumaan webinaari-lähetyksellä, jossa kuultiin kansainvälisten huippusparraajien oppeja.

Kaikkien Kasvukraft kehittämistoimien vaikuttavuus kohdistui toimintavuonna erityisesti yrityksiin ja näiden toimintaympäristön ja toimintaedellytyksien sekä kuntien palvelutuotannon parantamiseen.

Novagon protopajan teknisten tilojen ja yrityshautomon muodostamaa kokonaisuutta markkinoitiin aktiivisesti sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Tältä pohjalta rakennettiin pohjoismaista vesialan yhteistyötä, joka konkretisoitui Lundin ja Oslon vesialan yritys kiihdyttämöiden välillä EU:n ja TEMin rahoittamana. Protopaja toteutti toimeksiantoja kaikkialta Suomesta 22, joista 14 kosketti yritysten ja 8 yksityishenkilöiden ja oppilaitosyhteistyön tuotekehitystä.

Novagolla oli 562 uutta asiakasta, joista uuden yrityksen perustamista harkitsevia oli 337. Asiakas- käyntejä kirjattiin 1136 kpl. Novagon kautta perustettuja yrityksiä oli 150 kpl, joka on 30 % kaikista alueelle perustetuista yrityksistä. Lausuntoja (startti-, jatkostartti ja Finnvera) annettiin noin puolet edellisestä vuodesta TE-toimistojen määrärahojen vähyydestä johtuen. Uusia työpaikkoja syntyi No- vagon avustamana 265 kpl. Yrityskentälle ja elinkeinoelämän kehittämiseksi haetun rahoituksen määrä oli 4 milj. euroa, joka tuki n. 7 milj. euron kokonaisinvestointeja alueelle. Novagon neuvonnan asiakkaat jakautuivat määrällisesti kuntien omistusosuuksien suhteessa.

Seutuyhteistyön 2015 kokonaisuus:

6. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

6.1. Sisäisen valvonnan organisointi ja painopisteet tilikaudella 2015

Uuden 1.5.2015 voimaan tulleen Kuntalain 14 §:n mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Sisäisen valvonnan ohjeet eivät ole muuttuneet kaupunginhallituksen 1.12.2014 hyväksymisen jälkeen. Kaupunginvaltuusto hyväksyi 10.6.2015 sisäisen valvonnan ohjeen. Sisäisen valvonnan ohjeessa on selvitetty operatiivisen valvonnan toteuttamiseen liittyvät vastuut ja korostettu jokaisen kaupungin organisaatiossa olevan henkilön omaa vastuuta osana kaupungin sisäistä valvontajärjestelmää. Sisäisen valvontaympäristön normiperustana ovat hallintosääntö ja toimialakohtaiset johtosäännöt, sisäisen valvonnan ohje, muut pysyväisluonteiset ohjeet ja toimintaperiaatteet, sopimushallinta, johdon etiikka sekä kaupungissa vallitseva organisaatiokulttuuri, henkilöstöpolitiikka sekä Lohjan kaupungin kokonaisvaltainen riskienhallinta. Käytännössä kaupungin lautakunnat valvovat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista omalla toimialallaan. Johtavien viranhaltijoiden sekä esimiesten tehtävänä on toteuttaa sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa omalla vastuualueellaan.

Voimassa olevien ohjeiden mukaan kaupungin tarkastuspäällikkö valvoo kaupungin sisäisen valvontajärjestelmän toimivuutta sisäisen tarkastuksen toimintaohjeessa hyväksytyyn toimintavaltuutuksen nojalla. Tarkastustoimen kokonaisresurssit ovat yksi henkilötyövuosi. Keskushallinnon talouspalveluihin sijoitetun sisäisen tarkastuksen resurssivahvuus on 0,7 henkilötyövuotta jakautuen käytännössä varsinaiseen sisäiseen tarkastukseen, kustannuslaskentaan ja operatiivisen toiminnan kehittämiseen. Loput 0,3 henkilötyövuotta kohdistuu ulkoiseen valvontaan (tarkastuslautakunnan sihteeri). Tehtäväkentän laajuuden, operatiivisten kehittämistehtävien ja tarkastustoimen organisatorisen asemoinnin vuoksi kaupungissa ei ole teoreettisesta näkökulmasta arvioituna operatiivisista toiminnoista riippumattomasti sisäistä tarkastusta. Kaupungin johtamis-, suunnittelu- ja ohjausprosessit ja käytänteet varmistavat osaltaan sen, että hyvän sisäisen valvonnan periaatteet näkyvät operatiivisessa toiminnassa. Sisäisen valvonnan toimivuutta on tarkastettu tilikauden aikana pistokokein sekä tilintarkastuksen että tarkastuspäällikön toimesta.

Tilikauden 2015 aikana tarkastustoimi keskittyi palveluverkkoselvitystyön tukemiseen kustannuslaskennan osalta. Tarkastuspäällikön irtisanouduttua tarkastuspäällikön virka muutettiin controllerin viraksi ja se hoidettiin oto-toimena loppuvuoden ajan.

Tehtyjen pistokokeiden, säännöllisen arviointi- ja varmistustyön ja olemassa olevan dokumentaation perusteella voidaan johtopäätöksenä todeta, ettei sisäisen valvonnan rakenteessa ja toimivuudessa ole tilikaudella 2015 havaittu sellaisia kaupungin operatiiviseen toimintaan vaikuttavia olennaisia puutteita, jotka edellyttäisivät välittömiä toimenpiteitä.

6.2. Riskienhallinta

Kaupungissa on keväällä 2013 hyväksytty riskienhallintapolitiikka, jossa on dokumentoitu riskienhallinnan tehtävät ja vastuut Lohjan kaupungissa. Kaupungin riskienhallinnan ohjausryhmänä toimii kaupungin johtoryhmä. Kaikkien toimialojen riskienhallintasuunnitelmat sekä kaupungin turvallisuussuunnitelma on päivitetty tilikauden 2014 aikana vastaamaan kuntaliitosten jälkeen muuttunutta toimintaympäristöä ja muita toiminnassa tapahtuneita olennaisia muutoksia. Turvallisuussuunnitelman ja kaupungin valmiussuunnitelman osalta kaupunki on jatkanut kehittämishankkeita, joissa arjen turvallisuutta ja varautumista poikkeusoloihin (mm. Virve-puhelinten käyttö, sähkön tuottamisen varajärjestelmät) on parannettu ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä tekemällä. Kaupungin ja keskushallinnon valmiussuunnitelmien päivittäminen on ollut käynnissä loppuvuodesta 2015. Käytännön valmistautumista on tehty kehittämispalveluiden ja tietohallinnon toimesta mm. osallistamalla Uudenmaan valmiusharjoituksiin sekä tekemällä laitteistohankintoja.

Lohjan kaupunginhallituksen ja ylimmän johdon tiedossa ei ole tilinpäätöshetkellä Lohjan kaupunkiin kohdistuvia muita vaateita, kuin eri oikeusasteissa kesken olevat oikeusprosessit

7. Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

7.1. Tilikauden tuloksen muodostuminen

Lohjan kaupungin vuoden 2015 tulos muodostui lähelle muutettua talousarviota. Toimintatuotot muodostuivat ennakoitua suuremmaksi, mutta toimintakulujen sekä verotulojen kasvu ei toteutunut suunnitellusti verrattuna alkuperäiseen talousarvioon. Vuoden aikana lisämäärärahoja myönnettiin perusturvalautakunnalle ja opetus ja kasvatuslautakunnalle. Kaupungin tulos päättyi 3,8 milj. euroa alijäämäiseksi. Tulos heikkeni vuoden 2014 tuloksesta 1,4 milj. euroa ja verrattuna alkuperäiseen 2015 vuoden talousarvioon tulos heikkeni 2,7 milj. euroa.

Toimintatuotot eivät kasvaneet verrattuna edelliseen vuoteen ja samanaikaisesti menojen kasvu oli ennakoitua suurempaa. Tuloslaskelman ulkoiset toimintatuotot vähenivät 0,3 % kun taas toimintakulut kasvoivat 2,1 % verrattuna vuoden 2014 tilinpäätökseen, jolloin toimintakate heikkeni edellisestä vuodesta 2,7 %. Kun yhteenlasketut verotulot ja valtionosuudet kasvoivat 2,1 %, kasvoi vuosikate rahoituserien jälkeen 0,5 % edellisestä vuodesta.

Toimintatuotoissa myyntituotot kasvoivat 0,2 % erityisesti opetuspalvelumaksujen, vesi- ja jätevesimaksujen ja kotikuntakorvaustulojen noustessa. Maksutuotot vähenivät 1,8 %, joka pääosin johtui pienemmistä laitoshoitomaksuista, pääsymaksuista sekä rakennusvalvontamaksuista. Maankäyttö-sopimusmaksujen tuotto jäi 2014 vuoden tasosta 0,4 milj. euroa. Tuet ja avustukset nousivat 0,9 %. Muissa tuotoissa asuntojen vuokratuotot nousivat, kun taas rakennusten vuokratuotot laskivat. Myös käyttöomaisuuden myyntivoitot kasvoivat, kokonaisuutena muiden toimintatuottojen kasvu oli 0,5 %.

Henkilöstökulut kasvoivat 0,2 % verrattuna 2014 tilinpäätökseen. Ulkoisissa toimintakuluissa palkat ja palkkiot kasvoivat 0,2 %:n verrattuna 2014 vuoden tilinpäätöksen. Henkilöstösivukulut kasvoivat 0,1 % eläkekulujen vähenemisen ollessa 0,7 % ja muiden henkilöstösivukulujen kasvun 3,6 % yli vuoden 2014 tilinpäätöksen.

Palvelujen ostot kasvoivat 3,0 %. Suurin palveluiden ostojen kasvu tapahtui erikoissairaanhoidon osalta. HUS:n vuoden 2015 tilinpäätöksen yhteydessä päätetään ylijäämän käsittelystä ja sen mahdollisesta jakamisesta jäsenkunnille. Alustavien tietojen mukaan Lohjan osuus on 1,9 milj. euroa eli ostopalveluiden todellinen kasvu on 1,4 %.

Materiaalien hankinnat alenivat 0,8 %, mikä pääosin johtui leudon talven ja syksyn aiheuttamasta lämmityksen ja osin sähkön kulutuksen alenemisesta. Avustukset kasvoivat yhteensä 12,7 % johtuen omaishoidon tuen, toimeentulotukimenojen ja työmarkkinatuen kuntaosuuden kasvusta sekä palveluseteleiden runsaammasta käytöstä. Muut toimintakulut kasvoivat 9,1 %.

Kaupungin tuloslaskelmassa toimintakate heikkeni 2,7 % verrattuna vuoden 2014 tilinpäätökseen, muutettuun talousarvioon verrattuna toimintakate ylittyi 0,03 %. Toimielimittäin toimintakatteet verrattuna muutettuun talousarvioon nähden ulkoinen toimintakate parani; Tarkastuslautakunnan toimintakate 28,4 %, yleisen luottamushenkilöhallinnon toimintakate 7,2 %, keskushallinnon toimintakate 4,2 %, tekninen lautakunnan toimintakate 2,6 %, kaupunkisuunnittelulautakunnan 19,2 %. Vastaavasti toimintakatteet heikkenivät; Keskusvaalilautakunnan toimintakate 2,9 %, perusturvalautakunnan toimintakate 1,0 %, kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintakate 0,3 %, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan toimintakate 0,8 %, ympäristö- ja rakennuslautakunnan toimintakate 6,5 %, ympäristö- ja rakennuslautakunnan jaostolla 12,8 %.

Kunnallisveron tuotto kasvoi edellisvuoden kunnallisveron tuotosta 3,3 % ja kiinteistöveron tuotto 0,4 %. Yhteisöveron tuotto 6,2 %. Tuloveroprosenttia nousi 2015 vuodelle 0,5 % ja oli 20,50 %. Kiinteistöveroprosentit olivat; yleinen kiinteistöveroprosentti 0,9 %, vakituiseen asumiseen käytetyn rakennuksen veroprosentti 0,45 %, muuhun kuin vakituiseen asumiseen käytetyn rakennuksen veroprosentti 1,05 % sekä rakentamattoman rakennuspaikan veroprosentti 3,0 %. Valtionosuudet vähenivät 1,1 %.

Lohjan kaupungin vuosikatteeksi muodostui 9,7 milj. euroa, joka oli 206 euroa asukasta kohden ja 3,0 % toimintatuottojen, verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärästä. Edellisen vuoden vuosikate oli 9,7 milj. euroa, joten asukasta kohden laskettuna vuosikate parani edellisestä vuodesta 2 euroa.

Kun kaupunginvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaiset poistot olivat 13,6 milj. euroa, muodostui tilikauden tulos 3,9 milj. euroa alijäämäiseksi ja poistoeron muutoksen jälkeen alijäämäksi muodostui 3,8 milj. euroa.

Vesi- ja viemärilaitos sisältyy kaupungin tilinpäätöksen lukuihin. Vesihuoltolaitoksesta kuitenkin esitetään liitetietoina erikseen vesihuoltolain 20 §:n mukainen eriytetty tilinpäätös.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

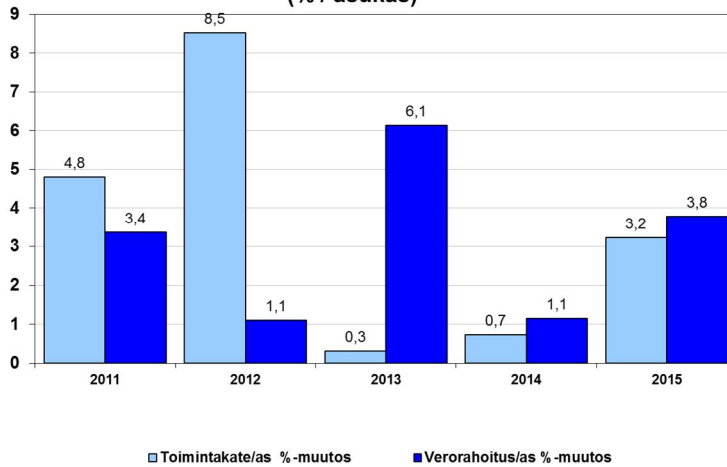
(ulkoiset erät)

	2015	2014	
	1 000 €	1 000 €	
Toimintatuotot	51 531	51 667	-0,3 %
Toimintakulut	291 965	285 854	2,1 %
Toimintakate	-240 434	-234 188	2,7 %
Verotulot	187 476	181 616	3,2 %
Valtionosuudet	62 222	62 889	-1,1 %
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	131	141	-6,5 %
Muut rahoitustuotot	1 767	811	117,7 %
Korkokulut	1 201	1 320	-9,0 %
Muut rahoituskulut	215	250	-13,8 %
Vuosikate	9 746	9 699	0,5 %
Poistot ja arvonalentumiset	13 632	12 019	13,4 %
Satunnaiset tulot		1 484	
Tilikauden tulos	-3 885	-836	364,9 %
Poistoeron lisäys/vähennys	82	82	0,0 %
Tilikauden alijäämä	-3 804	-754	404,3 %

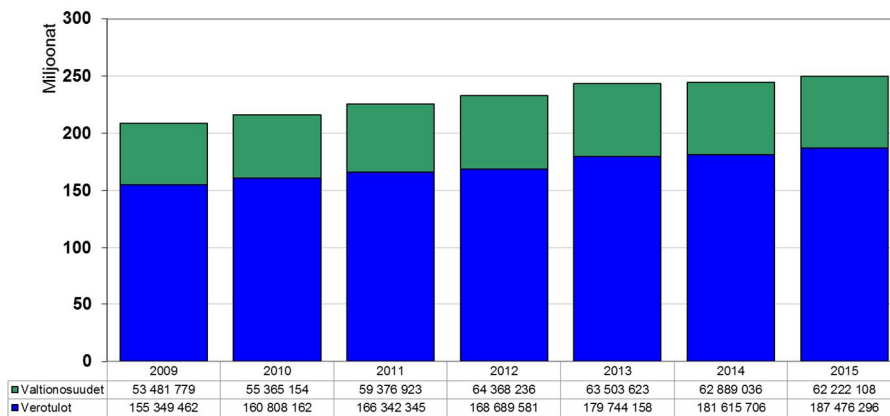
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut %	17,6	18,1
Vuosikate/Poisto %	71	81
Vuosikate euroa/asukas	206	204
Asukasluku	47 397	47 624

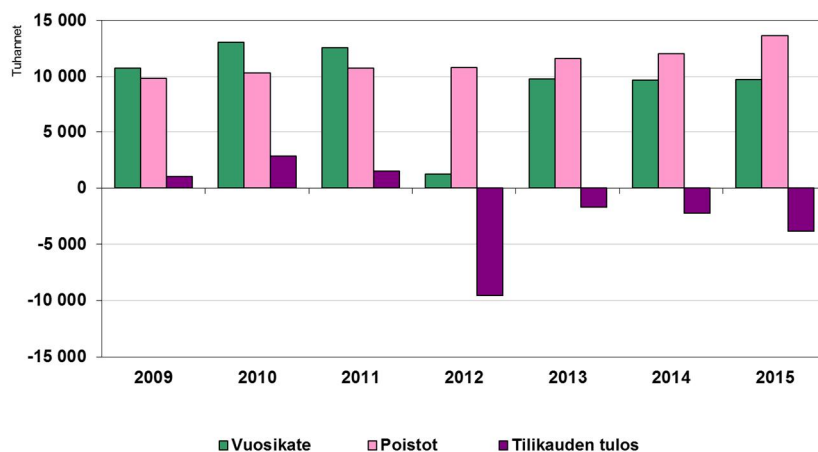
Toimintakate ja verorahoitusmuutos vuosina 2011-2015 (% / asukas)

Verotulot ja valtionosuudet 2009-2015

Vuosikate, poistot, tilikauden tulos 2009-2015

7.2. Investoinnit ja toiminnan rahoitus

Investoinnit kasvoivat edellisestä vuodesta 8,0 %. Suurempiin investointeihin olisi ollut mahdollisuudet, kun myönnettyistä määrärahoista jäi käyttämättä 6,4 milj. euroa. Tilahankkeissa vuoden 2015 suurimmat kohteet olivat Ojaniittutalon rakentaminen, Roution koulun rakentaminen, Lastensuojelun vastaanottokeskuksen rakentaminen sekä keskuskeittiö rakentaminen. Kaikkiaan tilahallinnon hankkeisiin käytettiin 18,0 milj. euroa. Vesi- ja viemärlaitoksen hankkeisiin käytettiin 1,3 milj. euroa sekä liikenneväylien ja yleisten alueiden rakentamiseen 3,2 milj. euroa. Kunnallistekniikan ja vesihuollon suurin kohde oli Ojaniitunkadun rakentaminen. Kaikkiaan vuoden 2015 investointeihin sisältyi lukuisia pienehköjä peruskorjaus- ja kunnostushankkeita.

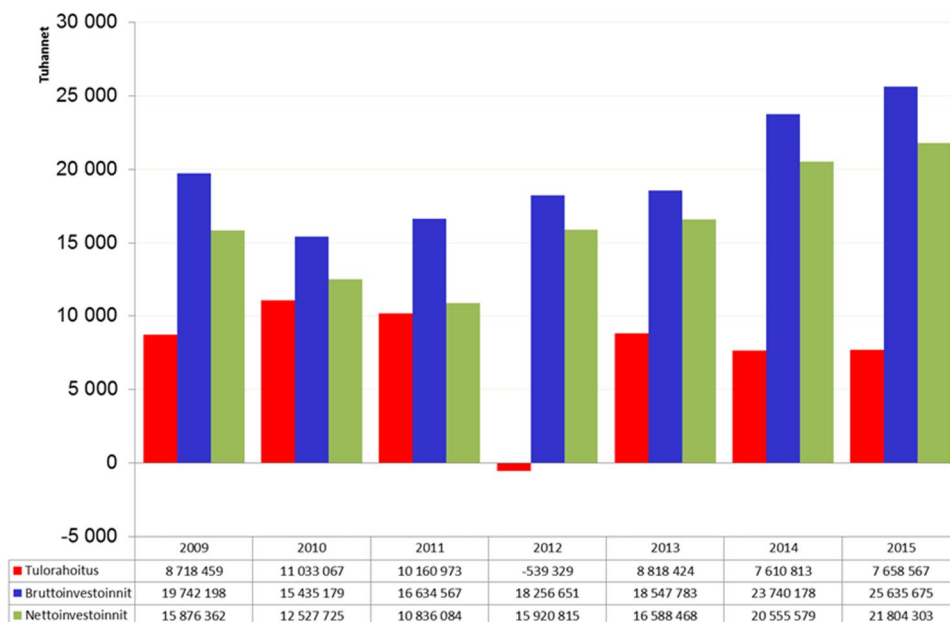
Kiinteää omaisuutta hankittiin 0,07 milj. eurolla. Virkkalan Lämmön osakkeita hankittiin 0,4 milj. eurolla. Loppuosa investoinneista muodostui eri lautakuntien alaisen irtaimen omaisuuden hankinnasta.

Investointeihin jäi vuonna 2015 käytettäväksi tulorahoitusta 7,5 milj. euroa. Investointeihin oli käytettävissä vakuutuskorvauksia tai valtion avustuksia 0,7 milj. euroa, mikä oli investointien rahoitusosuuksina 0,3 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Investointien rahoituksessa omaisuuden myynnin merkitys kasvoi edellisen vuoden tasolta, kun kiinteistöjen ja osakkeiden myynnistä kertyi yhteensä 3,1 milj. euroa. Toiminnan ja investointien kokonaisrahavirrassa menot olivat 14,3 milj. euroa suuremmat kuin tulot. Edelliseen vuoteen verrattuna kokonaisrahoituksen tilanne heikkeni 2,9 milj. euroa.

Vuoden kuluessa kaupunki otti uutta pitkäaikaista lainaa 16 milj. euroa ja lyhytaikaisten lainojen määrä kasvoi 4,3 milj. eurolla. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 7,0 milj. euroa ja kaupungin lainojen kokonaismäärä kasvoi 13,2 milj. eurolla. Rahoitustarpeita katettiin lisäksi liittymismaksutuloilla sekä muilla oman pääoman muutoksilla ja lisäksi käyttämällä kassavaroja. Korottomissa veloissa merkittävimmät erät olivat ostovelat ja lomapalkkakajaksotukset sivukuluineen.

Rahoitusosuuksilla vähennetyistä investoinneista rahoitettiin tulorahoituksella 39,1 %, kun vastaava prosentti edellisenä vuonna oli 42,8 %.

Tulorahoitus, bruttoinvestoinnit, nettoinvestoinnit 2009-2015

RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

(ulkoiset erät)

	2015	2014	
	1 000 €	1 000 €	
Toiminnan rahavirta			
Vuosikate	9 746	9 699	0,5 %
Satunnaiset erät		1 484	
Tulorahoituksen korjauserät	-2 278	-2 088	9,1 %
Investointien rahavirta			
Investointimenot	25 586	23 682	8,0 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	689	1 038	-33,6 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 143	2 147	46,4 %
Toiminnan ja investointien rahavirta	-14 286	-11 402	25,3 %
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset			
Antolainojen vähennys	101	43	
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys		118	
Lainakannan muutokset			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 000	12 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	7 014	5 843	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	4 264	7 131	
Oman pääoman muutokset			
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 073	103	
Rahoituksen rahavirta	16 423	13 317	
Rahavarojen muutos	2 137	1 915	
Kassavarat 31.12.	6 881	4 743	
Kassavarat 1.1.	4 743	2 829	

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä		
vv 2011-2015, 1000 €	-50 593	-37 802
Investointien tulorahoitus %	39,1	42,8
Lainanhoitokate	1,3	1,5
Kassan riittävyys (pv)	8	5
Asukasluku	47 397	47 624

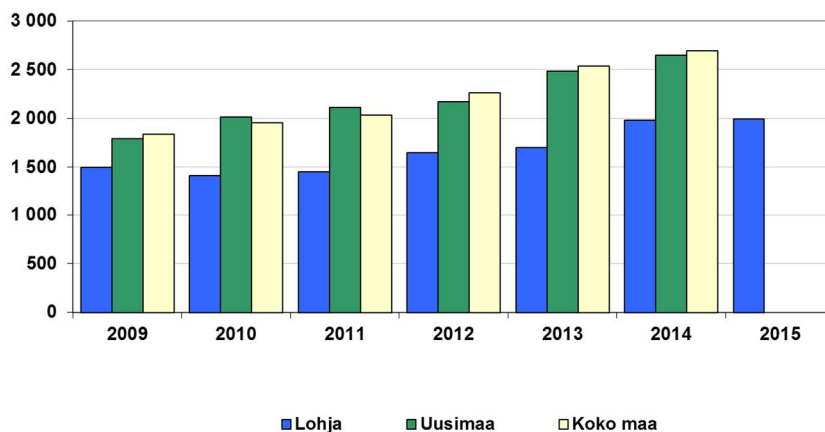
7.3. Rahoitusasema ja sen muutokset

Pysyvissä vastaavissa 13,6 milj. euron poistojen jälkeen aineellisten hyödykkeiden määrä kasvoi 4,5 % eli 10,3 milj. euroa, mikä kohdistui rakennuksiin, kiinteisiin rakenteisiin ja laitteisiin sekä keskeneräisiin hankkeisiin. Toimeksiantojen varat laskivat 0,003 milj. euroa. Vaihtuvissa vastaavissa pitkäaikaiset saamiset pienenevät vuoden aikana 0,3 milj. Lyhytaikaiset saamiset laskivat 0,8 milj. euroa ja Rahoitusarvopaperit laskivat hieman viime vuoden tasosta. Rahat ja pankkisaamiset kasvoivat 2,2 milj. euroa.

Taseen loppusumma kasvoi edellisestä vuodesta 4,1 % eli 11,3 milj. euroa oman pääoman pienentyessä 3,8 milj. euroa tilikauden alijäämän johdosta ja vieraan pääoman kasvaessa 15,5 milj. euroa. Pitkäaikainen vieras pääoma kasvoi 9,0 milj. euroa ja lyhytaikainen vieras pääoma puolestaan 6,5 milj. euroa, kun lainat rahoituslaitoksilta kasvoivat 15,2 milj. euroa, lainat konserniyhtiöiltä vähenivät 1,7 milj. euroa, ostovelat 1,5 milj. euroa sekä muiden velkojen kasvaessa hivenen ja siirtovelkojen kasvaessa 0,6 milj. euroa. Saadut ennakot vähenivät vuoden aikana 0,3 milj. euroa.

Kaupungin omavaraisuusaste heikkeni edellisestä vuodesta ja oli 47,55 %, kun se edellisenä vuonna oli 50,72 %. Pitkän aikavälin kehitys onkin ollut voimakkaasti negatiivinen, kun omavaraisuusaste vielä vuonna 2004 oli 76,3 %. Kaupungin lainamäärä kasvoi noin 13,2milj. euroa ja oli asukasta kohden laskettuna vuoden lopussa 2 274 euroa.

Lainakanta €/as, 2009-2015

TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA

	2015	2014		VASTATTAVAA	2015	2014	
	1 000 €	1 000 €	muutos %		1 000 €	1 000 €	muutos %
A PYSYVÄT VASTAAVAT	270 291	260 096	3,9	A OMA PÄÄOMA	134 918	138 722	-2,7
I Aineettomat hyödykkeet	2 862	2 996	-4,5	I Peruspääoma	127 910	127 910	0,0
1. Aineettomat oikeudet	830	840	-1,1	II Arvonkorotusrahasto	127	127	0,0
2. Muut pitkävaikutteiset menot	2 031	2 157	-5,8	III Muut omat rahastot			
3. Ennakkomaksut				IV Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	10 685	11 439	-6,6
				V Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-3 804	-754	404,3
II Aineelliset hyödykkeet	234 498	224 242	4,6	B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET	1 684	1 766	-4,6
1. Maa- ja vesialueet	37 699	37 822	-0,3	1. Poistoero	1 684	1 766	-4,6
2. Rakennukset	119 838	111 007	8,0	2. Vapaaehtoiset varaukset			
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	60 251	60 408	-0,3	C PAKOLLISET VARAUKSET	1 034	1 138	-9,2
4. Koneet ja kalusto	4 645	4 111	13,0	1. Eläkevaraukset	26	36	-25,8
5. Muut aineelliset hyödykkeet				2. Muut pakolliset varaukset	1 007	1 103	-8,7
6. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	12 066	10 894	10,8	D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 370	1 577	-13,1
III Sijoitukset	32 931	32 857	0,2	1. Valtion toimeksiannot			0,0
1. Osakkeet ja osuudet	29 467	29 292	0,6	2. Lahjoitusrahastojen pääomat	1 363	1 561	-12,7
2. Joukkovelkakirjalainasaamiset				3. Muut toimeksiantojen pääomat	7	15	-54,9
3. Muut lainasaamiset	3 266	3 367	-3,0	E VIERAS PÄÄOMA	148 432	132 977	11,6
4. Muut saamiset	199	199	0,0	I Pitkäaikainen	79 131	70 181	12,8
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	916	919	-0,4	1. Joukkovelkakirjalainat			
1. Valtion toimeksiannot				2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	71 761	63 042	13,8
2. Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	916	919	-0,4	3. Lainat julkisyhteisöiltä	325	502	-35,3
3. Muut toimeksiantojen varat				4. Lainat muilta luotonantajilta			
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	16 231	15 164	7,0	5. Saadut ennakot			
I Vaihto-omaisuus	64	60	7,5	6. Ostovelat			
1. Aineet ja tarvikkeet	64	60	7,5	7. Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	7 046	6 637	6,2
2. Keskeneräiset tuotteet				8. Siirtovelat			
3. Valmiit tuotteet				II Lyhytaikainen	69 301	62 796	10,4
4. Muu vaihto-omaisuus				1. Joukkovelkakirjalainat			
5. Ennakkomaksut				2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	29 748	23 284	27,8
II Saamiset	9 286	10 361	-10,4	3. Lainat julkisyhteisöiltä	177	197	-10,0
Pitkäaikaiset saamiset	881	1 190	-26,0	4. Lainat muilta luotonantajilta	5 779	7 515	-23,1
1. Myyntisaamiset				5. Saadut ennakot	155	417	-62,8
2. Lainasaamiset				6. Ostovelat	10 731	9 260	15,9
3. Muut saamiset	881	1 190	-26,0	7. Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	2 175	2 167	0,4
4. Siirtosaamiset				8. Siirtovelat	20 536	19 956	2,9
Lyhytaikaiset saamiset	8 405	9 171	-8,3	VASTAAVAA YHTEENSÄ	287 438	276 180	4,1
1. Myyntisaamiset	5 079	3 715	36,7	TASEEN TUNNUSLUVUT			
2. Lainasaamiset	184	94	96,0	Omavaraisuus, %	47,5	50,7	
3. Muut saamiset	2 024	3 069	-34,1	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	49,2	44,8	
4. Siirtosaamiset	1 119	2 293	-51,2	Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	6 881	10 685	
III Rahoitusanopaperit	592	613	-3,5	Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	145	224	
1. Osakkeet ja osuudet	592	613	-3,5	Lainakanta 31.12., 1000 €	107 789	94 539	
2. Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin				Lainakanta 31.12., €/asukas	2 274	1 985	
3. Joukkovelkakirjalainasaamiset				Lainasaamiset, 1000 €	3 266	3 367	
4. Muut arvopaperit				Asukasmäärä	47 397	47 624	-0,5
IV Rahat ja pankkisaamiset	6 289	4 130	52,3				
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	287 438	276 180	4,1				

Kokonaistulot ja menot (ulkoiset)

TULOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintatuotot	51 531	15,9
Verotulot	187 476	57,7
Valtionosuudet	62 222	19,2
Korkotuotot	131	0,0
Muut rahoitustuotot	1 767	0,5
Satunnaiset tuotot	0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät		
- pysyvien vastaavien hyöd.luovutusvoitot	-2 456	-0,8
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	689	0,2
Pysyvien vastaavien hyödykk. Luovutustulot	3 143	1,0
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	101	0,0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 000	4,9
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	4 264	1,3
Kokonaistulot yhteensä	324 868	100

MENOT

	1000 euroa	%
Varsinainen toiminta		
Toimintakulut	291 965	89,6
Korkokulut	1 201	0,4
Muut rahoituskulut	215	0,1
Tulorahoituksen korjauserät		0,0
- pysyvien vastaavien hyödykk. luovutustappi	-283	-0,1
- pakollisen varauksen purku	105	0,0
- muut korjauserät	0	0,0
Invenstoinnit		
Investointimenot	25 586	7,9
Rahoitustoiminta		
Lyhytaikaistenlainojen vähennys	0	0,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	7 014	2,2
Oman pääoman vähennykset	0	0,0
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	0	0,0
Kokonaismenot yhteensä	325 803	100

8. Kaupunkikonsernin toiminta ja talous

8.1. Lohjan konsernirakenne

Lohjan kaupunkikonserniin kuuluu 12 tytäryhtiötä ja yksi säätiö. Kaupungin omistusosuus ja määräämisvalta on 7 yhtiössä 20 % tai suurempi, kuitenkin enintään 50 %. Kaupunki on jäsenenä kuudessa kuntayhtymässä.

Tytär- ja osakkuusyhtiöt jakaantuvat niiden toiminnan perusteella seuraavasti:

Tytäryhtiöt:

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	5 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	3 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	3 kpl
- palvelutalosäätiö (kiinteistöt)	1 kpl

Osakkuusyhtiöt:

- asunto- ja kiinteistöyhtiöt	2 kpl
- liike- ja toimitilayhtiöt	2 kpl
- palvelujen tuotantoyhtiöt	4 kpl

Kuntayhtymät:

- perusturvan kuntayhtymä	4 kpl
- ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät	1 kpl
- hallinnon ja yhdyskuntasuunnittelun kuntayhtymät	1 kpl

Vuonna 2013 liitettiin Lohjan kaupunkikonserniin Karjalohjan ja Nummi-Pusulan kuntien tytäryhtiöt, osakkuusyhtiöt sekä kuntayhtymien osuudet. Kuntaliitoksen jälkeen konsernirakennetta on yksinkertaistettu. Vuonna 2015 poistui 3 tytäryhtiötä.

8.2. Tytäryhtiöiden tärkeimmät tapahtumat

Lohjan Vuokra-asunnot Oy omistaa 54 vuokratilakohdetta, jotka ovat valmistuneet vuosina 1967-2012. Kohteissa on yhteensä 1427 asuntoa. Vuonna 2015 yhtiöön fuusioitui Nummi-Pusulan Vuokra-asunnot Oy, Koy Keppihevosen ja Koy Passinpellon.

Vuoden aikana asunnonvaihtoja oli 251 kpl eli 22,5 % koko asuntokannasta. Vuokratappio tyhjästä asunnoista kasvoi 718 000 euroon (vuonna 2014 478 000 euroa).

Lohjan Liikuntakeskus Oy:n toimintavuoden 2015 liikuntapalveluiden kokonaissuoritemäärä oli 1.235.496, jossa on 50 562 suoritteen nousu (4,3 %) vuoteen 2014 verrattuna (1.184.934).

Lohjan Liikuntakeskus Oy:n toiminnassa Neidonkeitaan kävijämäärä kasvoi edellisestä vuodesta 5,2 %. Muiden yhtiön ylläpitämien liikuntatilojen käyttäjien ja ohjattuun toimintaan osallistuneiden kokonaissuoritemäärä nousi edellisestä vuodesta 3,9 %.

Liikuntakeskuksen toimintakulut olivat 5,5 milj. euroa kulujen laskiessa edellisestä vuodesta 0,9 %. Toiminnasta saadut tulot kasvoivat 3,8 % ja olivat 1,9 milj. euroa. Yhtiön toimintatulot kattoivat menoista 35,2 %, kun vastaava suhdeluku edellisenä vuonna oli 33,6 %. Lohjan kaupungin avustus palvelujen tuottamiseen oli 3,8 milj. euroa. Toimintavuoden aikana Liikuntareittisuunnittelun käsittely jatkui ELY -keskuksessa. Taimiston liikuntapuiston osalta alueen kaavaprosessi jatkui. Vuoden aikana käynnistettiin Harjun urheilukentän peruskunnostuksen suunnittelu.

Lohjan Liikuntahallit Oy:n omistamassa Tennarissa toteutettiin pienehköjä korjausremontointeja toimintakauden aikana muun muassa kaikki pukuhuoneet, käytävät ja aulatilat maalattiin. Lisäksi yhtiö teki toimenpiteitä energiatehokkuuden suhteen asentamalla Led-valaistusta ja säätelemällä

vedenkulutusta. Liikuntahallien käyttäjämäärä pieneni edellisestä vuodesta. Käyttäjämäärissä kasvua oli monitoimihallissa, tennishallissa, kuntosalilla, kamppailuhallilla sekä lukiosalissa.

Energiayhtiön lämpöenergian myyntiin vaikutti suotuisasti yli juhannuksen jatkunut lämmityskausi sekä pitkien kovien pakkasjaksojen puuttuminen josta johtuen huippuenergian tuotanto jäi vähäiseksi. Lohjan Energiahuolto Oy Loher toimitti vuonna 2015 lämpöä yhteensä 326 asiakkaalle yhteensä 107 726 MWh. Laskua edellisvuodesta oli n. 5,4 %. Myynti vastasi budjetoitua. Uusia lämpösopimuksia solmittiin 2 kpl. Uutta verkostoa rakennettiin vuoden aikana talohaarojen osalta. Kaukolämmön hintaan ei tehty muutoksia, vaan hinnat pysytettiin vuoden 2013 tasolla. Liikevaihto laski edellisvuodesta 0,3 milj. euroa 3,7 %. Kaudelle ei odotettu liikevaihdon kasvua ja lämmin vuosi vähensi hieman myyntiä. Liikevoitto kasvoi edellisvuodesta noin 26 % ollen 1,7 milj. euroa.

8.3. Konsernin tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Konsernin vuosikatteen muodostui 22,7 milj. euroa ja 22,0 milj. euron poistojen jälkeen tilikauden tulokseksi muodostui 0,6 milj. euron ylijäämä, josta kaupungin osuus oli -3,8 milj. euroa. Verrattuna edelliseen vuoteen vuosikate parani 2,7 milj. euroa ja tulos heikkeni noin 0,9 milj. euroa. Konsernin vuosikatteen muutos verrattuna edelliseen vuoteen oli 13,5 %. Verrattaessa vuoden 2014 tulosta, se oli kuitenkin parempi kuin vuoden 2015 tulos, johtuen vuodelle 2014 kirjatusta satunnaisista tuotoista. Suurimpien konserni yhtiöiden tuloksista ylijäämäisiä olivat Lohjan Energiahuolto Oy, Loher Oy, Lohjan Liikuntakeskus Oy ja Kiinteistö Oy Lohjan Kuplahallit. Myös HUS:n, Etevan ja Länsi-Uudenmaan ammattikoulutus kuntayhtymän tulokset olivat ylijäämäisiä.

KONSERNITULOSLASKELMA**1000 euroina**

	2015	2014	
Toimintatuotot	158 874	153 411	3,6
Toimintakulut	396 729	388 910	2,0
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	-80	89	
Toimintakate	-237 935	-235 410	1,1
Verotulot	187 476	181 616	3,2
Valtionosuudet	75 055	76 064	-1,3
Rahoitustuotot ja -kulut			
Korkotuotot	64	84	-23,6
Muut rahoitustuotot	989	834	18,6
Korkokulut	2 300	2 471	-6,9
Muut rahoituskulut	691	750	-7,9
Vuosikate	22 658	19 967	13,5
Suunnitelman mukaiset poistot	21 897	19 870	10,2
Omistuksen eliminointierot	-123		
Poistot ja arvonalentumiset	22 020	19 870	10,8
Satunnaiset erät			
Satunnaiset tuotot		1 484	-100,0
Tilikauden tulos	638	1 582	-59,6
Tilinpäätössiirrot	-2		
Tilikauden verot	-376	-340	10,5
Laskennalliset verot	-6	-10	-40,5
Vähemmistöosuudet	12	-67	-118,1
Tilikauden yli/alijäämä	267	1 165	-77,1
Konsernituloslaskelman tunnusluvut			
Toimintuotot prosenttia toimintakuluista	40,05	39,45	
Vuosikate/Poistot, %	102,90	100,49	
Vuosikate, euroa/asukas	478,05	419,27	
Asukasluku	47397	47624	

8.4. Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

1000 euroina

	2015	2014	
Toiminnan rahavirta			
Vuosikate	22 658	19 967	13,5
Satunnaiset erät		1 484	-100,0
Tilikauden verot	-376	-340	10,5
Tulorahoituksen korjauserät	-2 492	-1 760	41,6
Toiminnan rahavirta yhteensä	19 790	19 352	2,3
Investointien rahavirta			
Investointimenot	41 878	35 330	18,5
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 447	1 041	39,1
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 339	2 245	48,7
Investointien rahavirta	-37 091	-32 044	15,8
Toiminnan ja investointien rahavirta	-17 301	-12 692	36,3
Rahoituksen rahavirta			
Antolainauksen muutokset			
Antolainasaamisten lisäykset	1	7	
Antolainasaamisten vähennykset	36	18	
Lainakannan muutokset			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	23 756	20 501	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	11 495	8 662	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	6 000	2 984	
Oman pääoman muutokset	-174	15	
Muut maksuvalmiuden muutokset			
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-200	277	
Vaihto-omaisuuden muutos	138	-304	
Saamisten muutokset	-89	-935	
Korottomien velkojen muutokset	2 840	1 745	
Rahoituksen rahavirta	20 811	15 632	
Rahavarojen muutos	3 510	2 940	
Rahavarojen muutos			
Rahavarat 31.12.	18 349	14 840	
Rahavarat 1.1.	14 840	11 900	
	3 510	2 940	
Konsernirahoituslaskelman tunnusluvut			
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	-63 895	-46 764	
Investointientulorahoitus, %	56,04	58,23	
Pääomamenojen tulorahoitus, %	43,67	46,50	
Lainanhoitokate	1,81	2,02	
Kassan riittävyys	14,78	15,36	

Konsernin rahoituslaskelmassa investoinnit olivat 41,9 milj. euroa. Suurimmat investoinnit kaupungin lisäksi olivat Lohjan Vuokra-asunnoilla, Loherilla, HUS:lla ja Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymällä. Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta oli 17,3 milj. euroa alijäämäinen vuonna 2015, kun edellisenä vuonna alijäämä oli 12,7 milj. euroa. Alijäämäisestä rahavirrasta rahoitettiin 20,8 milj. rahoituksen rahavirralla ja konsernin rahavarat kasvoivat vuoden aikana 3,5 milj. euroa.

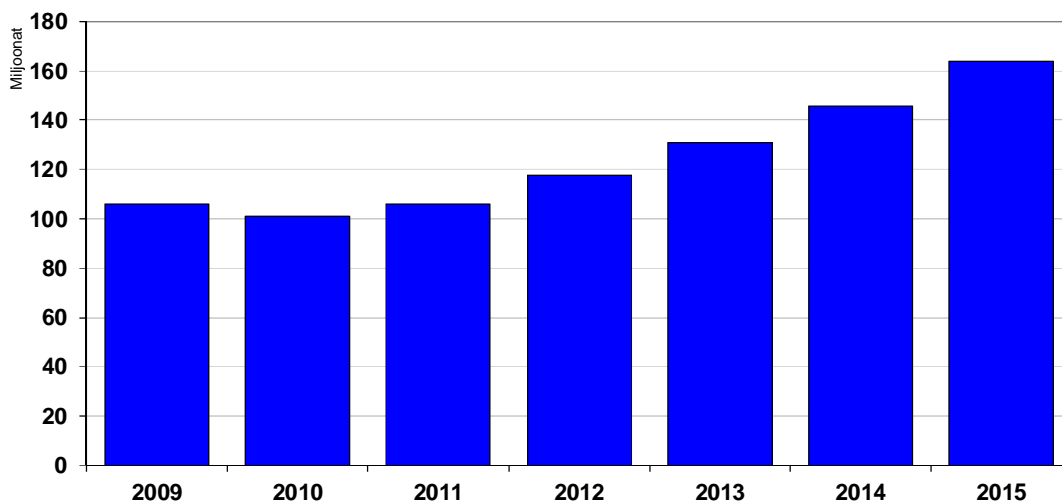
Lainamääränsä lisäsivät vuoden aikana kaupungin lisäksi Lohjan Vuokra-Asunnot Oy. Konsernin tulorahoitus heikkeni edellisestä vuodesta, johtuen kaupungin tuloksesta verrattuna edellisvuoteen. Koko konsernin investointien tulorahoitusprosentti oli 56,04 %, kun se edellisenä vuonna oli 58,23 %.

8.5. Konsernitaseen tarkastelu

Konsernitaseen loppusumma on kasvanut vuoden 2014 loppusummasta 5,6 %. Vastaavissa kasvu on kohdentunut aineellisissa hyödykkeissä kiinteisiin rakenteisiin ja laitteisiin, koneisiin ja kalustoon sekä keskeneräisiin hankintoihin. Sijoituksissa osakkuusyhteisöosuudet ovat vähentyneet ja toimiksiantotojen varat ovat hieman lisääntyneet. Saamiset ovat kasvaneet, rahoitusarvopaperien määrä kasvanut 0,4 milj. eurolla ja rahavarat kasvaneet 3,2 milj. euroa. Vastattavaa puolella oma pääoma on kasvanut tilikauden ylijäämän johdosta 0,1 milj. euroa. Vieras pääoma on kasvanut 21,0 milj. eurolla. Pakollisten varauksia on vähennetty 0,2 milj. euroa.

Konsernin omavaraisuusaste eli oman pääoman ja varausten osuus taseen loppusummasta oli 39,30 % mikä oli 2,30 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Vastaava kaupungin tunnusluku oli 47,55 %. Konsernin alhaisempi omavaraisuusaste johtuu siitä, että varsinkin vuokratilahankkeet ja vuokrataloyhtiön suorittamat investoinnit on rahoitettu pitkäaikaisilla lainoilla omien pääomien ollessa varsin alhaiset. Konsernitaseen oman pääoman muodostumisessa huomio kiinnittyy siihen, että valtuuston hyväksymällä poistosuunnitelmalla laskettuna Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:n oma pääoma on 2,1 milj. euroa negatiivinen. Muiden tytäryhtiöiden omat pääomat ovat pääsääntöisesti toiminnan luonteen edellyttämällä tasolla.

Konsernin lainakanta 2009-2015

KONSERNITASE JA SEN TUNNUSLUVUT

VASTAAVAA	2015		2014		VASTATTAVAA	2015		2014	
	1 000 €	1 000 €				1 000 €	1 000 €		
PYSYVÄT VASTAAVAT	343 302	326 472	5,2		OMA PÄÄOMA	149 723	149 625	0,1	
Aineettomat hyödykkeet	5 410	5 856	-7,6		Peruspääoma	127 910	127 910	0,0	
Aineettomat oikeudet	1 521	1 632	-6,8		Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135	135	0,0	
Muut pitkävaikutteiset menot	3 889	4 224	-7,9		Arvonkorotusrahasasto	127	127	0,0	
					Muut omat rahastot	1 664	2 024	-17,8	
Aineelliset hyödykkeet	332 943	315 441	5,5		Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	19 620	18 264	7,4	
Maa- ja vesialueet	42 428	42 516	-0,2		Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	267	1 165	-77,1	
Rakennukset	197 441	173 184	14,0		VÄHEMMISTÖOSUUDET	361	779	-53,7	
Kiinteät rakenteet ja laitteet	66 408	65 663	1,1		PAKOLLISET VARAUKSET	3 330	3 497	-4,8	
Koneet ja kalusto	10 682	9 387	13,8		Eläkevaraukset	93	138	-32,8	
Muut aineelliset hyödykkeet	238	128	85,6		Muut pakolliset varaukset	3 237	3 359	-3,6	
Ennakkomaksut ja kesk.er. hankinnat	15 746	24 563	-35,9		TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 778	1 931	-7,9	
Sijoitukset	4 950	5 176	-4,4		VIERAS PÄÄOMA	227 454	206 480	10,2	
Osakkuusyhteisöosuudet	2 029	2 231	-9,1		Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	128 956	117 594	9,7	
Osakkeet ja osuudet	2 798	2 867	-2,4		Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	8 798	8 549	2,9	
Muut lainasaamiset	58	5			Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	34 717	27 973	24,1	
Muut saamiset	65	73	-10,1		Saadut ennakot	1 015	1 009	0,6	
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 286	1 238	3,8		Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	53 968	51 355	5,1	
VAIHTUVAT VASTAAVAT	38 059	34 601	10,0		VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>382 646</u>	<u>362 312</u>	5,6	
Vaihto-omaisuus	1 821	1 959	-7,0		KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT				
Saamiset	17 888	17 802	0,5		Omavaraisuus-%	39,33	41,63		
Pitkäaikaiset saamiset	1 028	1 582	-35,0		Konsernin lainakanta 31.12, 1000 €	163 673	145 566		
Lyhytaikaiset saamiset	16 860	16 220	3,9		Konsernin lainat euroa/asukas	3 453	3 057		
Rahoitusarvopaperit	5 466	5 109	7,0		Asukasluku	47397	47624		
Rahat ja pankkisaamiset	12 884	9 731	32,4		Lainasaamiset 31.12., 1000 €	58	5		
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>382 646</u>	<u>362 312</u>	5,6		Rahoitusvarallisuus euroa/asukas	-4 013	-3 629		
					Suhteellinen velkaantuneisuus, %	53,73	49,98		
					Kertynyt yli-/alijäämä, €	19 887	19 428		
					Kertynyt yli-/alijäämä, asukas	419,58	407,96		

8.6. Konsernivalvonnan järjestäminen

Kaupunginvaltuusto määrittelee kaupungin tavoitteet ja sen mukaiset omistajapolitiikan linjaukset, päättää kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista sekä hyväksyy konserniohjeet. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 12.12.2009 voimassa olevat konserniohjeet.

Kaupunginhallitus antaa konserniohjeita koskevat yksityiskohtaisemmat yleiset ohjeet tai delegoi ohjeiden antamisvaltuudet kaupungin muulle viranomaiselle. Lisäksi kaupunginhallitus valitsee edustajat ja ehdokkaat tytäryhteisöjen hallintoelimiin ja antaa ohjeet edustajille sekä seuraa ohjeiden noudattamista. Toimintakertomuksen yhteydessä kaupunginhallitus antaa valtuustolle tiedot tytäryhteisöjen toiminnasta.

Lautakunnat toimintojen vastuullisina järjestäjinä ja palvelujen ostajina antavat toimialallaan valtuuston asettamien tavoitteiden pohjalta tytäryhteisöille toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Lautakunta huolehtii toimialaansa kuuluvan tytäryhteisön toiminnan seurannasta ja ilmoittaa mahdollisesti havaitsemistaan toiminnallisista ja taloudellisista poikkeamista ja muista epäkohdista kaupunginhallitukselle. Konserniohjeiden mukaisesti kaupunginjohtaja kaupunginhallituksen alaisena johtaa kaupunkikonsernia ja seuraa omistajapolitiikan toteutumista. Lisäksi tytäryhteisön on raportoitava toiminnasta vastaavalle toimielimelle sen mukaan, kun ao. toimielin on ohjeistuksessaan edellyttänyt.

Konserniohjauksen toteuttaminen kaupungin keskeisten strategisten linjausten näkökulmasta on myös keskeinen osa tarkastuslautakunnan arviointia. Kuluneen valtuustokauden aikana tarkastuslautakunta on perehtynyt Lohjan kaupungin konserniohjauksen yleisiin periaatteisiin sekä merkittävimpien tytäryhtiöiden toimintaan. Tehdyissä arvioinneissa ei ole tullut esille olennaisia puutteita konserniohjauksessa. Kuluneella tilikaudella tarkastuslautakunta on perehtynyt konserniohjaukseen ja esittänyt konserniohjauksen ja valvonnan parantamista kaupungin taholla

Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä

8.7. Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tulos ennen varausten muutoksia ja rahastosiirtoja on 3 885 378,72 euroa alijäämäinen. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelemiseksi, että

1. vähennetään investointivarauksella rahoitettujen hankkeiden poistoeroa 81 504,82 euroa;
2. poistoeron muutoksen jälkeen syntyvä, määrältään 3 803 873,90 euron alijäämä kirjataan oman pääoman tilikauden alijäämätilille.

8.8. Arvio tulevasta kehityksestä

Taloustilanne pysyy edelleen vaimeana, minkä pohjalle vuoden 2016 talousarvion laatiminen perustui. Vuonna 2015 kokonaistuotanto ei kasvanut ja vuoden 2016 kasvuennustetta on jouduttu korjaamaan alaspäin 0,2 %:iin. Kasvuennusteen laskiessa julkiselle taloudelle aiheutuu ongelmia sopeuttamistoimien kohdentamisessa ja kunnissa joudutaan tekemään vaikeita päätöksiä palvelutarpeen lisääntyessä.

Lohjan kaupungissa vuoden 2016 talousarvion verotulot ovat 1,1 % suuremmat kuin toteutuneet verotulot vuonna 2015. Kuntaliiton veroennustekehikon mukaan Lohjan talousarvioon 2016 kirjatut verotulot tulevat toteutumaan kokonaisuudessaan, kun koko kansantalouden palkkasumman on arvioitu kasvavan 1,2 % vuonna 2016. Tätä arviota tukevat myös alkuvuoden talouden kasvunusteet. Sen sijaan valtionosuuksia kertyy ennakoitua enemmän ja HUS:n vuoden 2015 ylijäämän mahdollinen palautus tullaan kirjaamaan vuodelle 2016.

Lohjan vuoden 2015 alkuperäisessä talousarviossa vuosikate on 12,4 milj. euroa, joka perustui toimintakatteen 0,8 %:n huononemiseen verrattuna vuoden 2014 tilinpäätökseen. Kuitenkin vuoden 2015 toimintakate oli 2,6 % heikompi kuin vuoden 2015 alkuperäisen talousarvion toimintakate. Toimintakulut ylittivät alkuperäisen talousarvion 1,8 %, mutta jäivät muutetusta talousarviosta 0,1 %. Jos arvioidaan toimintakatteen heikkenevän tänä vuonna viime vuoden talousarvion muu-
tosta vastaavasti, muodostuu vuosikatteeksi noin 8,4 milj. euroa ja tilikauden tulokseksi 4,2 milj. euron alijäämä. Jos vielä tulosta tarkastellaan suunniteltujen rakennushankkeiden vaikutusten kautta, niin tilikauden tulos tulee olemaan yli 7 milj. euroa alijäämäinen.

Lisäksi vuoden 2016 poistot tulevat olemaan noin 3,75 miljoonaa euroa korkeammat, ja kuntaliitosten yhdistymisavustuksen valtionosuuksien kompensatio 2,65 miljoonaa euroa tulee poistumaan vuoden 2017 jälkeen.

Vuoden 2015 talousarviossa investointien määrä on 25,4 milj. euroa, minkä lisäksi vuodelta 2015 siirtyvät investoinnit nostavat määrän noin 30,2 milj. euroon ja rahoitusosuuksilla ja käyttöomaisuuden luovutustuloilla vähennetyt nettoinvestoinnit 25,5 milj. euroon. Näistä kuitenkin osa siirtynee vielä seuraavaan vuoteen. Edellä ennustetulla vuosikatteella investointien toteutuessa samassa suhteessa kuin vuonna 2015 lainamäärä saattaisi kasvaa jopa 10,5 milj. eurolla. Rahoituksen näkökulmasta taloutta ei saada tasapainotettua kunnallisveron edes yhden prosenttiyksikön korotuksella.

9. Lautakuntien vuoden 2015 toiminta ja talousarvion toteutuminen

9.1. Käyttötalouden toteutuminen

9.1.1. Keskusvaalilautakunta

Vuonna 2015 järjestettiin eduskuntavaalit. Erityisen suosituiksi paikoiksi ennakoäänestyksessä osoittautuvat kauppakeskukset. Varsinaisena vaalipäivänä käytössä oli ensimmäistä kertaa sähköinen vaaliluettelo paperisen rinnalla kaikissa varsinaisen vaalipäivän paikoissa.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Eduskuntavaaleissa ennakoäänestyspaikat ja varsinaisen vaalipäivän äänestyspaikat on ulotettu myös entisen Sammatin, Nummi-Pusulän ja Karjalohjan alueelle.	Toteutunut eduskuntavaaleissa 2015.
Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Eduskuntavaaleissa hyödynnetään uusinta tietotekniikkaa mm. ennakoäänestyspaikoilla kauppakeskuksissa sekä sähköisen äänestysluettelon osalta. Sähköinen vaaliluettelo otetaan käyttöön kaikilla 18 äänestysalueella varsinaisena vaalipäivänä.	Sähköinen äänestysluettelo oli käytössä kaikilla äänestysalueille eduskuntavaaleissa 2015. Ennakoäänestyksessä tietotekniikka toimi moitteetta myös kauppakeskuksissa.
Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Eduskuntavaaleissa hyödynnetään uusinta tietotekniikkaa mm. ennakoäänestyspaikoilla kauppakeskuksissa sekä sähköisen äänestysluettelon osalta. Sähköinen vaaliluettelo otetaan käyttöön kaikilla 18 äänestysalueella varsinaisena vaalipäivänä.	Sähköinen äänestysluettelo oli käytössä kaikilla äänestysalueille eduskuntavaaleissa 2015. Ennakoäänestyksessä tietotekniikka toimi moitteetta myös kauppakeskuksissa.

Tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
10 Keskusvaalilautakunta							
Toimintatuotot	72 790	62 400	0	62 400	76 297	122,3	4,8
Tuet ja avustukset	72 790	62 400	0	62 400	76 297	122,3	4,8
Toimintakulut	-173 779	-160 890	0	-160 890	-178 409	110,9	2,7
Henkilöstökulut	-133 495	-136 620	0	-136 620	-124 885	91,4	-6,4
Palkat ja palkkiot	-122 839	-122 300	0	-122 300	-114 517	93,6	-6,8
Henkilösivukulut	-10 656	-14 320	0	-14 320	-10 368	72,4	-2,7
Eläkekulut	-7 921	-9 580	0	-9 580	-7 723	80,6	-2,5
Muut henkilösivukulut	-2 735	-4 740	0	-4 740	-2 645	55,8	-3,3
Palvelujen ostot	-33 906	-24 270	0	-24 270	-42 233	174	24,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 952	0	0	0	-10 793	****	265,6
Muut toimintakulut	-3 427	0	0	0	-498	****	-85,5
Toimintakate	-100 989	-98 490	0	-98 490	-102 112	103,7	1,1
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	****
Kulut	-2 605	-1 940	0	-1 940	-2 300	118,6	-11,7
Netto	-2 605	-1 940	0	-1 940	-2 300	118,6	-11,7

9.1.2. Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunta saavutti sille tilikaudelle 2015 asetetut toiminnalliset tavoitteet ja alitti talousarvion. Talousarvion toimintakate oli -87 420 euroa ja toteutunut toimintakate oli -63 966 euroa (73,2 %). Toimintakate oli noin 15 000 euroa edellistä tilikautta parempi. Tarkastuslautakunnalle syntyi säästöä henkilöstökuluissa tarkastuslautakunnan sihteerinä toimineen tarkastuspäällikön irtisanouduttua virastaan. Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtäviä hoiti taloussuunnittelija oman toimensa ohella.

Tarkastuslautakunnalla oli tilikauden aikana yhteensä 9 kokousta, joista vuoden kolme ensimmäistä kokousta kohdistui vuoden 2014 arviointikertomuksen ja tilintarkastuksen käsittelyyn. Tilikaudella 2015 tarkastuslautakunta on arvioinut haastattelujen perusteella sosiaalipalveluja, vanhustyötä, kunnallistekniikkaa, rakennusvalvontaa ja teknistä toimialaa kokonaisuutena. Tarkastuslautakunta on saanut tilintarkastajalta kaksi väliraporttia tilikauden aikaisen tarkastuksen johtopäätöksistä ja suosituksista.

Lakisääteistä tilintarkastusta on suoritettu tilintarkastuksen tarkastussuunnitelman ja työohjelman mukaisesti. Tilintarkastuksen kustannukset olivat 33 940 euroa. Tilintarkastuspäiviä kertyi vuoden aikana 60 päivää, sen lisäksi tilintarkastuksen kustannuksiin sisältyy tilintarkastajan raportointia ja osallistuminen tarkastuslautakunnan kokouksiin, yhteensä 17 tuntia.

Sitovat tavoitteet

Tavoitteet	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
- Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi;	- Tavoitteiden toteutumista on arvioitu tilivuoden aikaisin haastatteluin ja arviointikertomuksessa tilikauden 2015 osalta.
- Tilintarkastuksen, sisäisen tarkastuksen ja tarkastuslautakunnan työohjelmien koordinointi toisiaan tukeviksi ja päällekkäisyyksiä välttäväksi tarkastuskokonaisuudeksi;	- Työohjelmat on laadittu syksyllä 2015 ja arviointi- ja tarkastustyö toteutettu niiden pohjalta. - Sisäisen tarkastuksen osuus on jäänyt vähäiseksi resurssipulan vuoksi.
- Valtuustokaudelle 2013-2016 laaditun arviointisuunnitelman ja tilikaudelle 2015 laaditun työohjelman laatiminen ja sen toteuttaminen arviointityössä;	- Arviointisuunnitelman mukaisesti on suoritettu arviointia painopistealueena keskushallinto ja perusturvalautakunta.
- Tuottavuutta, tuloksellisuutta ja tehokkuutta kuvaavien tunnuslukujen ja suoritteiden arviointi Lohjan ja vertailukuntien välillä	- On toteutettu vain osittain.

Tarkastuslautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
12 Tarkastuslautakunta							
Toimintakulut	-78 998	-87 420	0	-87 420	-63 966	73,2	-19,0
Henkilöstökulut	-34 232	-40 990	0	-40 990	-22 397	54,6	-34,6
Palkat ja palkkiot	-29 528	-34 470	0	-34 470	-19 592	56,8	-33,6
Henkilösivukulut	-4 704	-6 520	0	-6 520	-2 804	43	-40,4
Eläkekulut	-3 549	-4 960	0	-4 960	-2 142	43,2	-39,6
Muut henkilösivukulut	-1 155	-1 560	0	-1 560	-663	42,5	-42,6
Palvelujen ostot	-44 063	-45 230	0	-45 230	-41 194	91,1	-6,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-311	-820	0	-820	0	0	-100,0
Muut toimintakulut	-393	-380	0	-380	-375	98,7	-4,6
Toimintakate	-78 998	-87 420	0	-87 420	-63 966	73,2	-19,0
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	64 966	0	0	0	52 435	****	-19,3
Kulut	-1 567	-140	0	-140	-1 073	766,5	-31,5
Netto	63 399	-140	0	-140	51 362	****	-19,0

9.1.3. Yleinen luottamushenkilöhallinto

Vuonna 2015 kaupunginhallituksessa keskityttiin palveluverkon tiivistämiseen. Tiivis valmistelu edellytti myös ylimääräisiä kokouksia, paljon valmistelua ja vaikeita äänestyspäätöksiä. Verkkoratkaisuissa erityisen vaikeita olivat terveysasemaverkot ja kouluverkot. Näitä varten perustettiin kuntalaisten toimesta erilliset vaikuttajaraadit.

Vuonna 2015 Lohjalle valittiin uusi kaupunginjohtaja, teologian maisteri Mika Sivula, joka siirtyi tänne Pielaveden kunnanjohtajan tehtävästä.

Valtuuston kokoukset videoitiin ja lähetettiin internetissä. Uuden aluedemokratiamallin hengessä valtuusto piti vuoden aikana kokoukset Virkkalassa ja Mäntynummella.

Tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
14 Yleinen luottamushenkilöhallinto							
Toimintakulut	-703 818	-975 960	0	-975 960	-874 990	89,7	24,3
Henkilöstökulut	-444 747	-601 900	0	-601 900	-519 776	86,4	16,9
Palkat ja palkkiot	-358 579	-483 170	0	-483 170	-428 683	88,7	19,6
Henkilösivukulut	-86 169	-118 730	0	-118 730	-91 093	76,7	5,7
Eläkekulut	-76 100	-101 050	0	-101 050	-79 137	78,3	4,0
Muut henkilösivukulut	-10 068	-17 680	0	-17 680	-11 956	67,6	18,8
Palvelujen ostot	-208 131	-332 450	0	-332 450	-278 887	83,9	34,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-18 747	-11 810	0	-11 810	-38 288	324,2	104,2
Avustukset	-3 640	-910	0	-910	-9 500	1044	161,0
Muut toimintakulut	-28 552	-28 890	0	-28 890	-28 539	98,8	0,0
Toimintakate	-703 818	-975 960	0	-975 960	-874 990	89,7	24,3
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	677 233	0	0	0	801 308	****	18,3
Kulut	-330 826	-21 410	0	-21 410	-347 601	1623,5	5,1
Netto	346 408	-21 410	0	-21 410	453 707	-2119,1	31,0

9.1.4. Keskushallinto

Toiminnan painopiste

Keskushallinnon kehittämistyössä painopiste vuonna 2015 oli Lohjan kasvu strategiassa määriteltyjen toimenpiteiden eteenpäin viemisessä. Keskushallinnon alkuvuosi painottui kaupungin palveluverkkotyön valmisteluun ja prosessin lopputuloksena valtuusto päätti yhteensä 21 eri palveluverkon laajuudesta syyskauden kokouksissaan.

Loppuvuodesta toiminta painottui organisaatiouudistuksen käynnistämiseen ja organisoimiseen. Palveluverkko- ja organisaatiouudistusta käsiteltiin kahdessa eri seminaarissa toimintavuoden aikana.

Vuoden aikana valmisteltiin alueellisen TYP-toiminnan käynnistäminen ja hyväksyttiin sen pohjalta koko Länsi-Uudenmaan kattava sopimus. Tieran sopimuksen irtisanomisen johdosta Lohjan kaupunki otti takaisin Tieran palvelukseen siirtyneet henkilöt. Keskushallintoon rekrytoitiin henkilöstöjohtaja ja palvelusuhdepäällikön eläköitymisen yhteydessä virkaa ei täytetty, vaan se hoidettiin muilla järjestelyillä. Lisäksi tarkastuspäällikön irtisanouduttua tarkastuspäällikön virka muutettiin controllerin viraksi sekä kaupunginlakimiehen irtisanouduttua kaupunginlakimiehen virkaa ei täytetty vaan kaupunginsihteeri hoitaa määräaikaisesti hallintolakimiehen tilapäistä virkaa.

Keskushallinnon toiminnassa operatiiviset tehtävät, määräaikaisraportit ja suunnitelmat hoidettiin asetettujen vaatimusten ja määräaikaisten mukaisesti. Valtuuston keskushallinnon sitovaksi määrärahaksi vahvistama toimintakate oli -7 058 950 euroa ja toimintavuoden toimintakatetoteuma oli -6 751 828 euroa, jolloin määräraha alittui 307 122 euroa ja toimintakatteen toteuma-aste oli 95,6 %. Talousarviota parempaan toimintakatteeseen vaikuttivat ennakoitua suuremmat toimintatuotot sekä toimintakuluissahenkilöstö menojen, palvelujen ostojen ja avustusten alittuminen.

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamisen lisäksi keskushallinnon toiminnan sisällystä voidaan mainita tulosalueittain seuraavaa:

Kehittämis- ja elinkeinopalvelut

Vuonna 2015 perustettiin Lohjalle 217 uutta yritystä, joista 32 % Novago Yrityskehitys Oy:n avustamana. Lohja osti yritysneuvontapalvelut Länsi-Uudenmaan kuntien yhteiseltä kehittämissyhtiöltä, Novago Yrityskehitys Oy:ltä. Yritystalo BusinessLohjan tiloissa toimii Novagon ylläpitämä yritys-hautomo, johon kohdistuvat kaupungin vuokravastuut ovat tilojen vähäisen kysynnän myötä pysyneet edellisvuoden tasolla. Hautomotiloja on tarjottu pendelöiville etätyötalaksi sekä väistötiloiksi kaupungin muille yksiköille.

Vuonna 2015 elinkeinojohtajan virka oli täyttämättä koko vuoden ja elinkeinotiimiin kuuluvan kaupunginlakimiehen virka elokuusta 2015 alkaen. Lohjan kaupungin elinvoima- ja kilpailukykyohjelmaa tehtiin vuoteen 2021 asti ja valtuusto hyväksyi sen 15.4.2015. Kaupunki teki yritys yhteistyötä ja neuvottelutapaamisia pidettiin säännöllisesti yrittäjähdistysten kanssa. Kaupungin organisaation poikkihallinnollisena elinkeinon kehittämissyövälineenä toimi alkuvuoden kaupunginjohtajan elinkeinoryhmä.

Lohjan kaupunki on mukana Ykkösakseli ry:n Leader-ryhmässä yhdessä Salon, Karkkilan ja Vihdin kanssa. Uuden ohjelmakauden 2014 -2020 tukihaku käynnistyi vaihteittain touko-kesäkuussa 2015. Ykkösakselin hallitus käsitteli syksyn aikana lähes 20 hanketta, jotka edelleen odottavat ELY-keskuksen päätöstä. Vuoden 2015 aikana panostettiin erityisesti uuden ohjelmakauden tukimahdollisuuksista tiedottamiseen.

Tonttimarkkinoinnissa lanseerattiin "Mikä on paras paikkasi" -kampanja, jonka pääpalkintona oli vaihtoehtoinen tontti Lohjalta. Yli 10 000 kävijää tutustui parhaattontit.fi -sivuilla Lohjan tonttitarjontaan. 680 kävijää otti osaa itse tontin arvontaan. Kampanjassa käytettiin verkkomarkkinointia, ilta-päivälehtien sekä sosiaalisen median mainontaa. Roution tonttipäivät pidettiin toukokuussa yhteistyössä paikallisten rakennusalan yritysten kanssa.

Lisäksi toteutettiin 'Kannatan Lohjaa, ostan paikallista' -kampanja paikallisten yritysten tunnettuuden edistämiseksi sekä Lohjan kaupungin yritysmyönteisyyden lisäämiseksi. Kampanja jatkuu. Lohjan kaupungin henkilökunnan käyttöön rakennettiin yli 10 000 kuvaa sisältävä kuvapankki. Yhteistyö Suomen koripallo-maajoukkueen eli Susijengin kanssa jatkui ja Helsingin jäähallille rakennettiin näyttävä Lohjan osasto. Muita yhteistyökumppaneita olivat mm Wärtsilä Oyj, Lohjan yrittäjät ja Suunnistusliitto.

Lohjan matkailussa tehostettiin sosiaalisen median käyttöä sekä luotiin uusia yhteistyömuotoja Länsi-Uudenmaan Lumo Matkailu Oy:n kanssa. Lisäksi osallistuttiin aktiivisesti VisitSouthCoastFinland- nettisivujen tuotantoon ja verkkokaupparatkaisun suunnitteluun alueella. Lohjan kasvustrategian mukaisesti Tytyrin Elämyskaivoksen sisällönkehitystä ja teematarjontaa jatkettiin ja suunniteltiin siihen liittyvää infraa. Matkailu oli vahvasti mukana uusissa elinkeino vilkastuttavissa tapahtumissa mm. Lohjan järvirieha & uiva venenäyttely, kahvilapäivä ja purjehdustapahtumat, jotka toimivat erinomaisina vetovoimatekijöinä kaupungille. Majoitukset kasvoivat Lohjalla vuoteen 2014 verrattuna n. 5 %, eli majoitusmäärällisesti yli 8000 majoitusvuorokautta enemmän. Lohjaa markkinoiville ilmaisille bussikierroksille osallistui yli 500 henkilöä ja tämän lisäksi maksavien opastuskierrosten määrä kasvoi kymmenillä.

Lakipalvelut antoivat toimialoille yleistä lakineuvontaa. Talous- ja velkaneuvonnan palveluiden kysyntä pysyi edelleen korkealla tasolla. Pysäköinninvalvonnassa oli käytettävissä normaalia pienempi henkilöresurssi, mikä vaikutti pysäköintituottojen kertymiseen.

Maataloudessa keskimääräinen tilojen peltopinta-ala Lohjalla on kohonnut edellisvuodesta n. 6 %:lla ja on nyt 44,0 ha/tila. Aktiivitilojen ja tukihakemusten määrä on vuosittain pienentynyt. Maataloustuet uudistuivat vuonna 2015 EU:n ohjelmakauden vaihtuessa. Myös hallinnon käyttämät atk-ohjelmat ovat muuttuneet siten, ettei kuntakohtaisia tukisummia vuonna 2015 maksetuista tuista ole kuntien käytettävissä. Länsi-Uudenmaan maaseutuhallinto toimii Inkoon kunnan isännöimänä.

Talospalveluiden tulosalueella valmisteltiin Lohjan kaupungin vuoden 2014 tilinpäätös, jo-ka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.5.2015. Lisäksi yksikkö koordinoi ja valmisteli kaupungin

talousarvion 2016 joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 25.11.2015. Toimintavuoden aikana järjestettiin kaksi talousarvioseminaaria sekä keväällä että syksyllä. Talouspalvelut -yksikössä las-kentasihteerin toimi muutettiin taloussuunnittelijan toimeksi toimintavuoden alusta lukien. Tarkastuspäällikön virka oli täyttämättä 30.6.2015 lähtien ja se hoidettiin sijaistamalla, lisäksi tarkastuspäällikön virka muutettiin controllerin viraksi.

Vuonna 2015 talouspalvelut -yksikkö osallistui aktiivisesti palveluverkkohankkeeseen ja loppu vuodesta organisaatio uudistuksen valmisteluun. Vuoden aikana aloitettiin palveluverkko- ja organisaatiouudistushankkeiden yhteydessä taloushallinnon ohjelmistojen uudistamisen suunnittelu. Ohjelmistotasolla vuoden aikana hankittiin TargetorPro -järjestelmä raportoinnin tueksi sekä helpotettiin muistiotositteiden käsittelyä ottamalla käyttöön sähköiset muistiotositteet. Lisäksi kaupungin sähköinen kilpailutusjärjestelmää laajennettiin ottamalla pienhankintaosio käyttöön. Tulostuksenhallintahanketta jatkettiin. Keskushallinnon tuotteistamista jatketaan prosessien tarkastelulla ja selkeyttämisellä organisaationtyön yhteydessä.

Henkilöstöpalveluissa toiminnan painopisteenä oli toiminnan sujuvoittaminen ja prosessien tarkistaminen. Vuoden aikana mm. suunniteltiin kevennettyä sijaisprosessia perusturvatoimeen ja sitä myös pilotoitiin. Vuoteen sisältyi myös työaikamuotojen tarkastelua ja työaikamuotoja myös muutettiin paremmin toimintaan sopivaksi. Työhyvinvoinnin lisäämiseksi sovittiin mm. liukuvan yleistyöajan käyttöönotosta. Muutoin paikallisia sopimuksia tehtiin mm. suun terveydenhuollon jononpurusta ja työterveyslääkäreiden palvelussuhteen ehdoista. Esimiestyön toimintaedellytyksiä parannettiin esimiestapaamisilla, jotka erityisesti syksyllä keskittyivät tulevaan organisaatiomuutokseen. Lisäksi esimiestyötä tuettiin mm. järjestämällä työpajoja, joissa käsiteltiin esimiestyön kannalta hankalia asioita.

Henkilöstöpalveluiden keskeisiin tehtäviin kuului myös yhteistoiminnasta vastaaminen ja kaupungin yhteistyötoimikunnan näkyvyyttä henkilöstölle parannettiinkin laittamalla sen pöytäkirjan kaikkien nähtäväksi. TVA-toiminnan (työn vaatavuuden arviointi) valmistelua uudistettiin ja se keskitettiin henkilöstöjohtajan vastuulle.

Työhyvinvointiryhmä toteutti työhyvinvointikorttikoulutusta, vertaismentorointia ja työnohjausta. Työsuojelussa painopistealueina olivat sisäilmaongelmat ja henkilöstöriidat työpaikoilla. Työsuojelu kehitti myös sähköisiä lomakkeita ja riskien arviointia.

Henkilöstöpalveluissa jatkettiin nykyiset tietojärjestelmien kartoittamista ja selvitettiin mahdollisuuksia ottaa käyttöön uusia toiminnallisia moduuleita.

Hallintopalvelujen painopistealueena vuonna 2015 oli edelleen sähköisen luottamushenkilöportaalin ja kokouskäytännön tehostaminen kaikissa lautakunnissa, hallituksessa ja valtuustossa. Tuottavuushankkeen nimissä kopiomäärät putosivat oleellisesti.

Hallintopalvelut on hoitanut lähidemokratiatoimintaa. Lähidemokratiatoiminta on vakiinnuttanut paikkansa osana Lohjan kaupungin päätöksentekokulttuuria. Alue-toimikunnat (8 kpl) ja alueiden johtokunta sekä kouluverkkoraati ja terveystoimi ovat olleet aktiivisesti vaikuttamassa lähialueidensa asioiden eteenpäin saattamiseen. Myös aluefoorumi toimi aktiivisesti ja löysi paikkansa osana demokraattista päätöksentekokulttuuria.

Nummen ja Karjalohjan palvelupisteet ovat vakiinnuttaneet asemansa osana kaupungin palvelupisteitä. Samalla käynnistettiin toimintojen laajentaminen Sammatin ja Virkkalan kirjastoihin. Hanke on esitelty nimellä ”kirjastoista kunnan olohuoneiksi”. Kyse on poikkihallinnollisesta yhteistyöstä, jossa keskushallinto sekä sivistystoimi hakevat tehokkaampia ja monipuolisempia toimintatapoja.

Osana kaupungin organisaatiouudistusta tehtiin määräaikaiset työjärjestelyt oikeuspalvelujen, kaupunginhallitusvalmistelun ja valtuuston osalta. Kaupunginsihteerin on hoitanut määräaikaisesti hallintolaki miehen tehtäviä ja listaprosessista ovat vastanneet hallintojohtaja yhdessä hallintosihteerin kanssa.

Vuonna 2015 hallintopalvelut hoitivat eduskuntavaalit. Kauppakeskusten suosia ennakoäänestyspaikkana lisääntyä entisestään. Osana kaupungin tuottavuushanketta vähennettiin varsinaisen vaalipäivän äänestyspaikkojen lukumäärä 24:stä 18:aan.

Tietopalveluissa

Kuntien Tiera Oy:n alueellinen tuotantoyksikkö tuotti tietotekniikan palveluita 1.1. - 1.9.2015 välisen ajan, jonka jälkeen tietotekninen palvelutuotanto palautui kaupungin omaksi toiminnaksi. Syynä palvelutuotannon irtisanomiseen oli palveluiden hintatason nouseminen ja kehittämisresurssien väheneminen. Vuoden aikana suunniteltiin koko läntiselle Uudellemaalle yhteinen tietohallinnon toimintamalli, jossa kunnat toteuttavat yhteisiä tietoteknisiä hankkeita yhteisillä resursseilla. Yhteinen toimintamalli alkaa vuoden 2016 alusta. 1.9.2015 alkaen Lohjan kaupunki otti vastuulleen Lukkisan, Karviaisen ja Siuntion tietojärjestelmäpalveluiden tuottamisen.

Tierasta irtautumisen myötä tekeminen painottui loppuvuoteen, jolloin saatettiin loppuun kesken-eräisiä hankkeita ja projekteja mm. Windows 7 käyttöjärjestelmä vaihdot, Office 2010 päivitykset sekä palvelin uudistuksia.

Tietohallinto jatkoi yhteistyötä tiiviisti opetustoimen TVT-hankkeessa, jossa jatkettiin koulujen langattomia tietoverkkojen ja oppimisympäristön rakentamista. Koulujen langattomien tietoverkkojen nopea laajentuminen aiheutti sen, että tietoverkkojen kapasiteetti jäi vajaaksi ja aiheutti verkkojen hidastumista. Syntyneitä tilannetta korjattiin loppuvuoden aikana.

Vuonna 2015 uudistettiin tietoteknistä ja ohjelmallista ympäristöä seuraavasti: työasemien virustorjunta uudistettiin, intranetin uusi palvelinalusta otettiin käyttöön, hallinnon ja terveystoimen palomuurijärjestelmät uusittiin sekä uudet etätyöjärjestelmät otettiin käyttöön. Opetustoimen TVT-hankkeessa saatiin valmiiksi Edison oppimisympäristön tekninen toteutus ja opettajille uudet sähköpostipalvelut opetusympäristössä. Kirjaston tietojärjestelmät päivitettiin loppuvuonna yhdessä muiden Lukkikirjastojen kanssa. Ympäristötoimen kanssa saatiin valmiiksi uudet internet-kartat, jotka ovat liitetty kaupungin paikkatietovarastoihin. Kaupungin vuositavoitteiden seurannassa otettiin käyttöön kaikille yhteinen tietojärjestelmä.

Palveluverkkohankkeeseen liittyen tietohallinto siirsi kaikki toimintonsa entisen hätäkeskuksen tiloihin. Tieralta palautuva henkilöstö siirtyi 1.9. alkaen hätäkeskuksen tiloihin. Syksyn aikana siirrettiin päätietokonesali Keskustan terveysasemalta hätäkeskuksen tiloihin. Esimiesten ja työntekijöiden osaamista ja tietoturvallisuutta pyrittiin parantamaan koulutustilaisuuksilla. Kaupungin atk-koulutukseen osallistui vuoden aikana yhteensä 812 henkilöä 94 koulutuksessa.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kaupungin imagon vaikutus vetovoimaisena yritys ja asuinpaikkakuntana on selkeästi parantunut	Lohja on ollut vahvasti esillä eri tapahtumissa mm. Helsingin kevätmessuilla, Kampin Narinkkatorilla ja Helsingin jäähallilla.
Lohjan vahvistaminen seudullisena keskuksena	Lohjan aseman vahvistaminen seutukeskuksena on jatkuvaa toimintaa, huomioitu mm. SOTE-valmistelussa.
Taajamaradan edistäminen ja se tuodaan esille kaikissa tarpeellisissa tilanteissa	On osallistuttu aktiivisesti "Tunnin juna"-hankkeeseen. Ensimmäinen vaihe esisuunnitelmasta valmistui joulukuussa.
Elinkeinotiimin toiminta vakiintunut ja yhteistyö alueen yritysten ja sidosryhmien kanssa on tehokasta	Elinkeinotiimi toimii hyvin.
Tonttimarkkinoinnin toimenpiteiden seuranta ja vaikutusten arviointi	Tonttimarkkinointikampanjassa kerätyt yhteystiedot hyödynnetään ympäristötoimen tonttipalveluissa. Tonttimarkkinoinnin omakotitontin voittaja aloittaa julkisen

	blogin rakentamisestaan, jota hyödynnetään tonttimarkkinoinnissa. Parhaattontit.fi -palvelua kehitetään edelleen yhdistämällä siihen mm. Lohjan uusi karttapalvelusivusto.
Sosiaalinen media osana kaupungin aktiivista viestintää ja markkinointia	Kaupungin markkinointiviestintää vahvistetaan tuottamalla entistä laadukkaampaa sisältöä kaupungin sosiaalisen median kanaviin. Tätä varten perustettiin poikkihallinnollinen SoMe-tiimi sekä toinen tiimi, joka koostuu paikallisista asukkaista ja yrittäjistä.
Asiakaspalveluprosessien sähköistäminen (sähköinen ajanvaraus, takaisinsoittojärjestelmä, videoneuvottelu)	Videoneuvotteluyhteydet toimivat Monkolassa, Saukkolan kirjastossa sekä Karjalohjan kirjastossa. Vihta ajanvarausjärjestelmä on käytössä rakennustarkastuksessa. Takaisinsoittojärjestelmä toimii hammashoidossa, terveyskeskuksissa ja palvelupisteissä.
Kaivosmuseohankkeen eteenpäinvienti yhdessä sivistustoimen, teknisen toimen ja yritysten kanssa	Tytyrin kaivosmuseon kehittämistä sopimusten ja infrasuunnittelun osalta on viety kehittämistämisyryhmällä ja alityöryhmillä eteenpäin. Toteutuksen eteneminen riippuu vuoden 2016 alun päätöksenteosta. Hanketta johtaa sivistystoimi.
Tytär ja osakkuusyhteisöjen tehokkaampi ohjaaminen, erityisesti Novago Oy:n osalta	On toteutettu mahdollisuuksien mukaan. Kaupungilla on edustus konserniyhtiöiden hallituksissa.
Yritystalon tilojen tyhjäkäyttö vähenee	Yritystalon tilojen käyttöä on markkinoitu etätyöpis- teeksi pendelöijille. Novago jatkaa tilojen markkinointia tehokkaasti. Osa tiloista on kaupungin yksiköiden väis- tötiloina.
Kaupungin työllistämistoiminnan tehostaminen uudelleenorganisoinnin kanssa	TYP-toiminta on määritetty ja työllisyysasiantuntija valittu.

Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Talouden tasapainotuksen koordinointi ja johtaminen, TA 2015 säästöt toteutuvat (talouden seurantaprosessin tarkentaminen)	Talouden seurantaprosessia on tarkennettu. Talousarvion sitovien tavoitteiden toteutumisen seurantaan on hankittu Targetor Pro -järjestelmä. Kaupunki ei pysynyt alkuperäisessä talousarviossaan, mutta muutettu talousarvio toteutui.
Tuottavuushankkeen palveluverkkoselvitykset valmiina yhdessä eri toimialojen kanssa	Koko palveluverkkoselvitys päätöksineen on valmistunut.
Tuottavuushankkeen tuottavuuden arvioiminen yhteistyössä toimialojen kanssa	Tuottavuuden arvioinnissa käytettävät laskentamallit on valmisteltu toimialojen käyttöön.
Talousarvioprosessin tunnuslukujen ja suoritteiden uudelleenarviointi	Ei ole toteutunut meneillään olevan organisaatiouudistuksen suunnittelun takia.
Hallinnon prosessien, toiminnan ja organisoinnin kriittinen tarkastelu	Palveluverkkotyöryhmä jatkaa työtään organisaatiotyöryhmänä. Työ jatkuu vuoden 2016 aikana.
Äänestysalueiden uudelleensuunnittelu toteutettu ja uudet äänestysalueet muodostettu	Vuoden 2017 kunnallisvaaleissa noudatetaan nyt voimassaolevaa aluejakoa, koska tulevissa vaaleissa kaikilla äänestysalueilla on käytössä ainoastaan sähköinen vaaliluettelo. Presidentinvaaleihin 2018 mennessä tarkastellaan äänestysaluejako uudelleen.
Sijaisuusprosessin tehostaminen	Sijaisrekrytoinnin mallia on kehitetty perusturvatoimen osalta ja sitä on pilotoitu.

Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Keskushallinnon asiakaspalveluprosessien uudistaminen ja sähköisen toiminnanohjauksen pilotointi	Kunnan olohuoneen vaihe I on valmistunut. Karjalohjan ja Nummen palvelupisteet ovat siirtyneet kirjastoihin. Sähköinen toimintaympäristö on valmistunut. Järjestelmä on pilottikäytössä tietohallinnossa.
Kartoitetaan osaaminen ja tulevaisuuden osaamistarpeet, joita hyödynnetään henkilöstö ja koulutussuunnitelmissa	Ei ole toteutunut. Toteutetaan osana organisaatiouudistusta vuoden 2016 aikana.
Kaupungin asiakaspalvelupisteiden kanssa pystyy asioimaan sähköisesti (sähköinen ajanvaraus ja palvelupyynnöt)	Vihta ajanvaraus -järjestelmä on käytössä.
Tulospalkkiojärjestelmää pilotoi vähintään yksi työk-sikkö jokaiselta toimialalta	Ei ole toteutunut. Sen sijaan on luotu periaatteet ja otettu käyttöön kertapalkkio.
Henkilöstöpalveluiden prosessien kehittäminen tuottavuushankkeen tavoitteiden mukaisesti	Ei ole toteutunut. Toteutetaan osana organisaatiouudistusta.
Kaupungin varhaiseläkemenoperusteiset maksut ovat vuonna 2015 pienemmät kuin vuonna 2014 (edellyttää muutosblokin hyväksymistä)	Varhe-maksuja on saatu pienennettyä ns. työhyvinvointirahan turvin. Syitä varhe-maksuille on selvitettävä jatkossa tarkemmin.
Kehityskeskusteluprosessi ja väline uudistetaan paremmin toimintaa palvelevaksi.	Kehityskeskusteluprosessi ja sen sisältö on uudistettu.
Tiedonohjaus ja arkistomuodostussuunnitelmat päivitetty	Tiedonohjausjärjestelmän ja arkistonmuodostussuunnitelman päivittäminen on kesken.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Lähidemokratia toiminnan vakiinnuttaminen ja tiiviimpi sitominen kaupungin päätöksentekoon	Lähidemokratia toiminta on vakiinnuttanut asemansa päätöksenteossa. Alueitoimikunnilta on kysytty lausuntoja mm. palveluverkko- ja organisaatio-työryhmätyössä. Alueitoimikunnat sekä terveyskeskus- ja kouluverkko-vaikuttajaraadit ovat toimineet aktiivisesti palveluverkon suunnittelun yhteydessä.
Työsuojelu ottaa sähköiset lomakkeet käyttöön	Sähköiset lomakkeet ovat käytössä.
Lohjan keskustorin kehittämistä jatketaan toimialojen yhteistyöhankkeena	On osallistuttu aktiivisesti torin kesätapahtumien organisointiin.
Luottamushenkilöportaalin avoimuuden lisääminen	Portaali on laajassa käytössä. Valtuuston jäsenistä osa haluaa asiakirjat edelleen paperimuodossa.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
LänsiUudenmaan kuntien tietohallinnon ja tekniikan verkostomainen toimintamalli on luotu	Länsi-Uudenmaan seudullinen tietotekniikan toiminta on käynnistynyt. Raasepori ja Lohja toimivat hankkeen puheenjohtajana ja sihteerinä. Lohjan toimesta on aloitettu maakuntaverkon kustannuksien kuvaaminen.
Uusi etä ja mobiilityöjärjestelmä otettu käyttöön	Järjestelmä on käytössä.
Henkilöstöhallinnon tietojärjestelmä uudistus on käynnissä (otetaan käyttöön uusia toiminnallisia moduuleja)	Lisämoduulien käyttöönottoa on viivästetty, uudistukset odottavat organisaatiouudistuksen linjauksia.
Tietoturvalvontajärjestelmän rakentaminen ja varmennepohjainen kirjautuminen kaupungin tietoverkkoon	Palomuurien päivityksen on hankittu erillinen VPN-tietoturvamodiili parantamaan tietoverkkoturvallisuutta.
Kaupungin toiminnan kannalta kriittisten tietokantojen tiedot kahdennettu	Toteutettu.
Sähköinen hankintajärjestelmä käytössä	Käytössä.
Uusi matkalaskujärjestelmä käytössä	Käytössä.
Intranet, uusi verkkotallentaminen ja toiminnanohjaussuunnitelma otettu käyttöön	Intranet:n uudet sivustot on otettu käyttöön. Sharepoint-pohjainen tallentaminen on valmistelussa.
Palomuurijärjestelmät päivitetty ja tietoturvallisuuden valvontaa nostettu	Palomuurijärjestelmät on päivitetty.
Kaupungin omaa tietoverkkoa laajennettu (valokuiturakentaminen)	Uusi nuorison vastaanottokeskus on liitetty kaupungin valokuituverkkoon.
Valtuusto siirtyy sähköiseen kokouskäytäntöön	On toteutunut vain osittain.
Esimiehille rakennettu oma tietotekninen koulutuspaketti, koulutusmoduulit uudelle ja vanhalle esimiehelle.	Koulutukset ovat käynnissä. Lisäksi opetustoimen henkilöstö on koulutettu uuteen sähköposti-ympäristöön.

Keskushallinnon tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
16 Keskushallinto							
Toimintatuotot	3 199 303	3 340 910	0	3 340 910	3 276 177	98,1	2,4
Myyntituotot	2 051 216	2 096 210	0	2 096 210	2 091 914	99,8	2,0
Maksutuotot	84 435	74 990	0	74 990	80 078	106,8	-5,2
Tuet ja avustukset	608 887	695 540	0	695 540	745 292	107,2	22,4
Muut toimintatuotot	454 765	474 170	0	474 170	358 893	75,7	-21,1
Toimintakulut	-10 142 635	-10 399 860	0	-10 399 860	-10 028 005	96,4	-1,1
Henkilöstökulut	-3 976 850	-4 177 770	0	-4 177 770	-4 154 649	99,4	4,5
Palkat ja palkkiot	-2 950 715	-3 079 280	0	-3 079 280	-3 110 202	101	5,4
Henkilösivukulut	-1 026 135	-1 098 490	0	-1 098 490	-1 044 448	95,1	1,8
Eläkekulut	-860 316	-919 630	0	-919 630	-864 205	94	0,5
Muut henkilösivukulut	-165 819	-178 860	0	-178 860	-180 243	100,8	8,7
Palvelujen ostot	-5 473 022	-5 541 010	0	-5 541 010	-5 251 555	94,8	-4,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-195 403	-150 000	0	-150 000	-142 171	94,8	-27,2
Avustukset	-3 000	-45 360	0	-45 360	-1 000	2,2	-66,7
Muut toimintakulut	-494 360	-485 720	0	-485 720	-478 630	98,5	-3,2
Toimintakate	-6 943 332	-7 058 950	0	-7 058 950	-6 751 828	95,6	-2,8
Suunnitelman muk. poistot	-628 051	-603 820	0	-603 820	-704 994	116,8	12,3
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	5 622 349	0	0	0	5 392 944	*****	-4,1
Kulut	-280 459	-157 340	0	-157 340	-274 969	174,8	-2,0
Netto	5 341 890	-157 340	0	-157 340	5 117 976	-3252,8	-4,2

Keskushallinnon suoritteet ja tunnusluvut

tulosalue/ toiminto	TP2013	TP2014	TP2015
1610 Kehittämisen- ja elinkeinopalvelut			
Työpaikkojen määrä, kpl	16500	16845	16271
Perustetut/siirtyneet yritykset, kpl	240	206	217
Työttömyysaste, %	8,0	13,5	13,7
Maatalouden aktiivitalat (yli 3 ha), kpl	450	432	405
Maatalouden tukihakemukset, kpl	2050	1944	1527
Oikeudelliset palvelut			
Velkaneuvonnan asiakkaat	243	231	296
*Toimintakulut, eur/asiakas	-250,75	-242,05	-234,59
Pysäköintivirhemaksut kpl	6611	6678	4030
*Toimintakulut, eur/virhemaksu	-25,55	-30,58	-46,26
*Toimintakate, eur/virhemaksu	24,46	20,89	14,60
Kehittämisen- ja elinkeinopalvelut yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	8,00	8,0	14,6
Toimintakulut /asukas, €	-43,29	-46,43	-52,48
Toimintakate /asukas, €	-41,82	-34,27	-42,07
1620 Talouspalvelut			
Taloushallinto			
Ostolaskut, kpl	66 595	61217	60698
Tositteet, kpl	72670	66361	65825
*Toimintakulut,eur/tosite	-6,6	24,20	-7,27
Talouspalvelut yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	12,09	11,0	10,0
Toimintakulut /asukas, €	-43,41	-40,96	-38,66
Toimintakate /asukas, €	-43,19	-40,94	-38,52
1630 Henkilöstöpalvelut			
Kaupungin vakinaisen henkilökunnan määrä (sis. tuntip.)	2502	2491	2506,0
Määräaikaiset työntekijät	732	700,0	710,0
Työllistettyjen määrä	34	18	14
Kesätyöllistetyt	66	54	99
*Työllistämiskulut, eur/asukas	-6,71	-5,61	-9,52
*Henkilöstöetuudet, eur/vak.työntekijä (kp 143)	-92,71	-99,72	-88,98
*Työsuojelu ja työterveydenhuolto,eur/vak.työntekijä	-480,14	-484,34	-496,67
Vak+määräaik.työntekijä/henk.palveluiden henkilöt	143,2	136,4	139,8
Palkkasihteerit	10,3	11,6	11,00
Uudet palkkauspäätökset vuodessa/palkkasihteeri	1 100	1 020	
Henkilöstöpalvelut yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	22,59	23,4	23,0
Toimintakulut /asukas, €	-61	-60,70	-64,93
Toimintakate /asukas, €	-44,16	-45,25	-47,05
1640 Hallintopalvelut			
Keskusjohdon hallintopalvelut			
Kokoukset, kpl (kv,kh,jaostot)	42	46	43
*Toimintakulut, eur/kokous	-11 937	-11 139	-11 052
Virastopalvelut			
Arkistohyllyt, m	4030	4030	4030
*Toimintakulut, eur/m	-29,0	-32,3	-27,94
Monistamon kopiot, milj. kpl	0,9	0,6	0,7
*Toimintakulut, eur/kopio	-0,1	-0,15	-0,12
Hallintopalvelut yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	21,95	22,8	15,4
Toimintakulut /asukas, €	-28,91	-29,23	-31,25
Toimintakate /asukas, €	-16,68	-16,93	-20,02

tulosalue/ toiminto	TP2013	TP2014	TP2015
1650 Tietopalvelut			
<i>Tietohallinto</i>			
Käyttäjätunnukset yhteensä	3560	3504	3437
Vak. henkilöstömäärä	5,0	5,0	14,0
*Toimintakulut, eur/käyttäjätunnus	-493,33	-463,86	-327,82
*Käyttäjätunnuksia/vak.tietohallinnon henkilöstö	712	701	246
Työasemien lukumäärä, kpl	1651	1723	1542
Kustannukset €/työasema	-27	-22	-47
Tukipyyntöjen lukumäärä, kpl	15632	15590	14853
<i>Puheviestintä</i>			
Puhelinvaihteen ala-liittymät, kpl	640	545	501
Matkapuhelimet, kpl	1280	1369	1448
Vak. henkilöstömäärä	1,0	1,0	1,0
*Toimintakulut, eur/vaihteen liittymä	-185,81	-185,35	-180,46
Tietopalvelut yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	6,0	6,0	15,0
Toimintakulut /asukas, €	-39,07	-35,54	-34,07
Toimintakate/asukas, €	-0,92	-0,62	2,28
16 Keskushallinto yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	70,6	71,2	78,0
Toimintatuotot /asukas, €	69,28	67,04	69,12
Toimintakulut /asukas, €	-216,05	-212,84	-211,57
Toimintakate /asukas, €	-146,77	-145,80	-142,45
Asukasmäärä	47708	47653	47397

9.1.5. Lohjan perusturvalautakunta

Perusturvalautakunnan toimintakertomus 2015

Perusturvalautakunta kokoontui kymmenen kertaa ja piti toukokuussa talousarvioseminaarin. Erilaisia aloitteita käsiteltiin kahdeksan kappaletta eli määrä lähes puolittui edellisvuodesta, jolloin niitä oli 14. Lautakunnan alaisena toimi muutoksenhakuasioissa yksilöjaosto. Yksilöjaoston käsittelyssä oli 95 asiaa, kun asiamäärä oli edellisvuonna 97. Lautakunta hyväksyi Ikääntyvä Lohja 2018 -ohjelman ja asuntopoliittisen ohjelman, jotka molemmat etenivät valtuuston käsittelyyn.

Perusturvalautakunnan nimeämät vanhus- ja vammaisneuvostot kokoontuivat sääntöjensä mukaisesti neljä kertaa. Vanhusneuvosto käsittelee 37 (2014: 25) ja vammaisneuvosto 37 pykälää (2014: 41). Vanhusneuvosto järjesti vanhusten viikon tuntumassa kolme ikäihmisten juhlaa, joihin osallistui noin 650 henkilöä. Vammaisneuvosto juhli kansainvälistä vammaistenpäivää yhdessä Jalavan koulun ja Keskuspuiston ammattiopiston oppilaiden kanssa. Juhlissa jaettiin kunniakirjat esteettömyyttä Lohjalla edistäneille. Perusturvalautakunta kävi aktiivista vuoropuhelua neuvostojen lisäksi järjestöjen kanssa monin eri tavoin. Lautakunta järjesti kuntalaisille avoimen iltakävelyn, jossa oli mahdollisuus keskustella perusturvalautakunnan jäsenten kanssa.

Perusturvatoimi jakautui viiteen tulosalueeseen: hallintopalvelut, ikääntyneiden palvelut (aiemmin vanhus- ja sairaalapalvelut), sosiaalipalvelut, erityispalvelut ja terveysterveystoimet. Perusturvatoimen vakinaisen henkilöstömäärä oli 858 työntekijää, joista lähi/perushoitajia oli 37 prosenttia ja sairaan/terveydenhoitajia 21 prosenttia. Vanhus- ja sairaalapalveluiden organisaation perusteellinen uudistaminen ikääntyneiden palveluiksi saatettiin loppuun. Keskustan terveysaseman osasto 1 päätettiin ottaa muuhun käyttöön ja samalla laitospaikkojen sijaan hankitaan lisää tehostettua asumispalvelua. Henkilöstön tehtävänimikkeitä uudistettiin.

Sosiaalityöntekijöiden rekrytointitilanne jatkui haasteellisena. Lääkäreiden rekrytointi puolestaan helpottui. Vakinaisiin lähihoitajan ja sairaanhoitajan työsuhteisiin saatiin päteviä työntekijöitä. Hoitohenkilöstön sijaisten saanti helpottui edelliseen vuoteen nähden. Vuosilomasesonkeina toimintaa keskitettiin aiempien vuosien tapaan. Sijaisten käyttö ohjeistettiin osana talouden tasapainottamista.

Ostopalveluiden hankintaa linjattiin ja tuottavuushankkeet etenivät. Uuden sosiaalihuoltolain mukainen lapsiperheiden kotipalvelu käynnistyi. Terveysterveystoimien yhteispäivystys alkoi Hus:n Lohjan sairaalassa syyskuussa. Asuntoasioiden siirtymisestä perusturvatoimelta pääosin Lohjan Vuokra-asunnot Oy:lle päätettiin ja myös asukasvalintaperiaatteet päivitettiin.

Palveluverkkotyö oli erittäin aktiivista koko vuoden. Esitykset uudistettavista terveysasemaverkosta, hammashoitolaverkosta, neuvolaverkosta, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoverkosta, ikääntyneiden palveluverkosta sekä sosiaalipalveluiden verkosta valmisteltiin.

Valtionperinnöistä ns. lastensuojelurahaston käyttö päätettiin kohdentaa pääosin lapsiperheiden kotipalvelun järjestämiseen. Testamentteina saatujen rahastojen varoja kohdennettiin mm. Kotona kokonainen elämä -hankkeeseen ja palveluasuntojen lisäämiseen Karjalohjalla sekä Kultakartanon ja Kultakotien asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseen.

54-paikkainen Kultakartanon hoivakoti valmistui vuoden vaihteessa 2014-2015. Se korvasi Kartanomäen vanhainkodin ja lisäsi muistisairaiden hoivapaikkoja. Kartanomäki otettiin Niilonpirtin väistötiloiksi. Uuden 43-paikkaisen Niilonpirtin hoivakodin rakennustyöt käynnistyivät. Virkkalaan valmistui vaikeavammaisten Validia-talo (Invalidiliitto) ja Nummentaakse kehitysvammaisten asumispalveluysikkö Etevalle. Lasten ja nuorten vastaanottoyksikön uusi rakennus valmistui syksyllä ja se nimettiin Ojamon perhetukikeskukseksi.

Merkittäviä valmistelua, päätöksentekoa tai täytäntöönpanoa edellyttäviä kilpailutushankintoja olivat mm. vanhusten tehostettu palveluasuminen, vammaisten palveluasuminen, seulontamammografiatutkimukset, lääkkeiden koneellinen annosjakelu ja toimituspalvelu, Pusulan vanhainkodin ja Pe-

täjäkodin hoitajakutsujärjestelmät, pakolaisten tulkkaus- ja käännöspalvelut, sähköisten apuvälineiden huolto- ja korjauspalvelut, sanelupalvelut, lääkinällisen kuntoutuksen fysioterapiapalvelut sekä suun terveydenhuollon välinehuoltopalvelut, hoitotarvikkeet ja oikomishoitotarvikkeet. Toimialalla ja koko kaupungissa otettiin käyttöön sähköinen kilpailutusjärjestelmä.

Perusturvalautakunnan toimintakulut olivat 171 300 000 euroa. Toteuma oli 101,7 prosenttia suhteessa valtuuston lokakuussa muuttamaan perusturvalautakunnan talousarvioon. Toimintatuotot olivat 22 471 000 euroa (107,9 %). Toimintakatteeksi vuodelle 2015 muodostui 148 828 000 euroa (100,9 %). Muutettu talousarvio ylittyi 1 265 000 euroa, josta erikoissairaanhoidon osuus oli yli 800 000 euroa. HUS:n vuoden 2015 ylijäämän käytöstä päätetään kuntayhtymän valtuuston tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä keväällä 2016. Lohjan osuus syntyneestä ylijäämästä on n. 1,9 milj. euroa.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n uustuotanto lähtenyt liikkeelle ja peruskorjaukset jatkuvat	Niilonpirtin rakennustyöt alkaneet ja peruskorjaukset jatkuvat.
Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Vuokratyövoimaa ostettu vain erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa	Suun terveydenhuollossa on jouduttu käyttämään vuokratyövoimaa vähenemässä määrin.
Tuottavuushanketta jatketaan	Tuottavuushanke on edennyt ja osittain kesken.
Terveyspalveluiden yhteispäivystys käynnistynyt Lohjan sairaalassa	Yhteispäivystys käynnistyi 1.9. hankesuunnitelman mukaisesti.
Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Osallistuttu aktiivisesti palveluverkon ja palveluiden järjestämistavan uudistamiseen taloudellisemmaksi ja järkevämmäksi	Palveluverkkopäätökset on tehty ja ryhdytty suunnittelemaan täytäntöönpanoa.
Esimiestyön osaamista edelleen lisätty	Esimiehet ovat kouluttautuneet aktiivisesti. Esimiestreffit ovat toteutuneet.
Lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutuksen palveluiden rakennemuutosta avoheitopainotteiseksi jatketaan	Perhehoidon osuus sijaishuollossa on kasvanut. Lapsiperheiden kotipalvelu on aloitettu. Mielenterveys- ja päihdekuntoutuksen kotiin tuotettuja palveluja ja ryhmätoimintoja on lisätty Kastehankkeessa luodun mallin mukaisesti.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kultakartanon asumispalveluyksikkö sekä geriatrian ja työterveyden uudet tilat otettu käyttöön; lastensuojeluyksikön uudet toimitilat valmistuneet; Niilonpirtin uudisrakennuksen työt alkaneet	Kultakartanon asumispalveluyksikkö sekä geriatrian ja työterveyden uudet tilat on otettu käyttöön tammi-kuussa; lastensuojeluyksikön uudet toimitilat valmistuivat 4.9.; Niilonpirtin uudisrakennuksen työt alkoivat marraskuussa.
Toimitilojen käyttöä tehostettu mm. Keskustan ja Tynninharjun terveysasemien toimintojen uudelleen järjestelyillä sekä Sammatin ja Karjalohjan terveysasemien yhdistämisellä	Toimitilojen käyttöä on tehostettu Keskustan ja Tynninharjun terveysasemien toimintojen uudelleen järjestelyillä 1.5. alkaen.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kotona kokonainen elämä -hanke tehostanut kotihoidon palveluja ja lisännyt asiakkaiden luona käytettyä aikaa	Kotona kokonainen elämä -hanke on tehostanut kotihoidon palveluja ja tasannut ruuhkahuippuja. Työ asiakkaiden luona käytetyn ajan lisäämiseksi jatkuu.
Sähköinen asiointi laajentunut terveystalouksissa ja perhekeskuksessa	SADe -hankkeen myötä sähköinen asiointi on laajentunut perhekeskuksessa, vammaispalvelussa, aikuissosiaalityössä, lasten- ja perheiden palveluissa sekä ikäntyneiden palveluohjauksessa. Tekstiviestipalvelu on otettu käyttöön terveystalouksissa. PSOP -järjestelmä on käytössä omaishoidon ja henkilökohtaisen avun palvelusetelissä ja käynnistynyt asumispalveluostoissa.

Perusturvalautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
20 Perusturvalautakunta							
Toimintatuotot	21 960 974	20 521 460	300 000	20 821 460	22 471 341	107,9	2,3
Myyntituotot	5 711 718	4 293 690	90 000	4 383 690	5 736 110	130,9	0,4
Maksutuotot	10 158 969	10 312 980	160 000	10 472 980	10 703 367	102,2	5,4
Tuet ja avustukset	2 720 067	2 781 700	0	2 781 700	2 571 761	92,5	-5,5
Muut toimintatuotot	3 370 220	3 133 090	50 000	3 183 090	3 460 104	108,7	2,7
Toimintakulut	-164 039 865	-165 055 040	-3 330 000	-168 385 040	-171 299 737	101,7	4,4
Henkilöstökulut	-45 363 918	-47 351 740	390 000	-46 961 740	-45 989 589	97,9	1,4
Palkat ja palkkiot	-33 944 166	-35 027 870	32 000	-34 995 870	-34 443 454	98,4	1,5
Henkilösivukulut	-11 419 753	-12 323 870	358 000	-11 965 870	-11 546 135	96,5	1,1
Eläkekulut	-9 507 674	-10 263 580	358 000	-9 905 580	-9 537 995	96,3	0,3
Muut henkilösivukulut	-1 912 079	-2 060 290	0	-2 060 290	-2 008 140	97,5	5,0
Palvelujen ostot	-101 013 968	-98 184 920	-3 810 000	-101 994 920	-105 612 710	103,5	4,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 400 662	-3 394 090	0	-3 394 090	-3 319 880	97,8	-2,4
Avustukset	-9 039 216	-10 455 270	0	-10 455 270	-10 950 943	104,7	21,1
Muut toimintakulut	-5 222 101	-5 669 020	90 000	-5 579 020	-5 426 614	97,3	3,9
Toimintakate	-142 078 891	-144 533 580	-3 030 000	-147 563 580	-148 828 395	100,9	4,8
Suunnitelman muk. poistot	-329 030	-552 900	0	-552 900	-408 295	73,8	24,1
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	7 766 575	0	0	0	8 456 064	*****	8,9
Kulut	-12 334 060	-2 529 420	0	-2 529 420	-13 090 526	517,5	6,1
Netto	-4 567 485	-2 529 420	0	-2 529 420	-4 634 462	183,2	1,5

Perusturvan suoritteet ja tunnusluvut

	TP 2013	TP 2014	TP2015
Toimielin/toiminto			
PERUSTURVALAUTAKUNTA			
Hallintopalvelut			
Kaupungin hallitsemat vuokra-asunnot, kpl	1 904	1 889	1 879
Asukasvalintapäätökset, kpl	397	569	385
Vak. henkilöstömäärä	16,5	15,5	14,00
Toimintakulut /asukas, €	44	43	43
Toimintakate /asukas, €	7	7	6
Ikääntyneiden palvelut			
Kotihoito, käynnit	197 410	209 350	237 590
<i>Kotihoidon käynnin hinta</i>	43	38	35
Omaishoidon tuki, tuen saajat	202	196	239
<i>Omaishoidon tuki / tuensaaja</i>	8 531	10 121	9 217
Ateriapalvelut, kotiinkuljetetut ateriat	64 359	54 217	41 909
<i>Kotiinkuljetetun aterian hinta</i>	10	8	10
Vanhusten päivätoiminta, käynnit	6 046	6 048	6 224
<i>Päivätoimintakäynnin hinta</i>	105	98	98
Vanhusten asumispalvelut, (omat) hoitopäivät	65 928	66 606	83 046
<i>Hoitopäivän hinta</i>	138	136	136
Vanhusten asumispalvelut (ostop.) hoitopäivät	34 834	35 637	35 423
<i>Hoitopäivän hinta</i>	132	129	131
Vanhusten pitkäaik. hoitopalvelut (omat.) hoitopäivät	30 018	30 666	24 200
<i>Hoitopäivän hinta</i>	123	114	130
Vuodeosastohoito, hoitopäivät (omat)	49 078	46 925	38 899
<i>Hoitopäivän hinta</i>	223	230	221
Sijaisrekryointi, työvuorot	3 246	*9871	11 272
* vuoden 2014 on sijaisväilytyksessä ollut myös pidempiaikaisiin sijaisuuksiin olevat varahenkilöt			
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	479	453	483,15
Toimintakulut /asukas, €	845	826	859
Toimintakate /asukas, €	657	640	624
Erityispalvelut			
Kehitysvammaisten palvelut, asiakkaat	251	252	261
<i>Kehitysvammaisten palvelun kulut / asiakas</i>	35 281	38 601	40 073
Vammaispalvelut, asiakkaat	518	555	584
<i>Vammaispalvelujen kulut / asiakas</i>	10 782	10 143	10 681
Mielenterveyspalvelut, asiakkaat	140	114	123
<i>Mielenterveyspalvelujen kulut / asiakas</i>	15 349	17 918	15 814
Omaishoidontuki, tuen saajat	109	97	119
<i>Omaishoidon tuki / tuensaaja</i>	6 418	7 469	7 191
Perheneuvola, käynnit (omat ja ostop.)	5 056	7 414	6 637
<i>Perheneuvolakäynnin hinta</i>	127	93	105
Päihdekliniikka, käynnit	4 175	3 956	3 649
<i>Päihdekliniikkakäynnin hinta</i>	95	93	96
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	45	71	34,94
Toimintakulut /asukas, €	404	435	430
Toimintakate /asukas, €	377	380	412

	TP 2013	TP 2014	TP2015
Sosiaalipalvelut			
Sijaisperhehoito, hoitopäivät	15 519	18 542	18 870
<i>Hoitopäivän hinta</i>	72	70	74
Lastensuojelun laitospalvelut, hoitopäivät	28 502	28 518	23 050
<i>Hoitopäivän hinta</i>	259	253	270
<i>Lastensuojelun laitospalvelut, hoitopäivät (omat)</i>	4 278	5 037	4 006
<i>Hoitopäivän hinta</i>	261	225	277
<i>Lastensuojelun laitospalvelut, hoitopäivät (ostop.)</i>	24 224	23 481	19 044
<i>Hoitopäivän hinta</i>	258	259	269
Toimeentulotuki, asiakasruokakunnat	1 721	1 827	1 897
<i>Toimeentulotuen määrä / asiakasruokakunta</i>	3 524	3 494	4 234
Työllistämispalvelut, työtoimintapäivät	15 763	*17501	9 941
<i>*Kuntalisään perustuvat työtoimintapäivät</i>			
<i>Työtoimintapäivän hinta</i>	47	51	71
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	72	72	79,90
Toimintakulut /asukas, €	411	411	432
Toimintakate /asukas, €	357	357	373
Terveyspalvelut			
Vastaanotto toiminta, lääkärikäynnit	40 926	45 165	46 631
<i>Lääkärikäynnin hinta</i>	127	110	113
Vastaanotto toiminta, hoitajakäynnit	42 076	55 199	49 857
<i>Hoitajakäynnin hinta</i>	55	40	47
Päivystyskäynnit	26 318	29 082	21 238
<i>Päivystyskäynnin hinta</i>	86	94	81
Kuntoutuskäynnit (fysioterapia)	11 973	14 632	14 357
<i>Kuntoutuskäynnin hinta</i>	95	80	93
Terveyden edistäminen, käynnit, lääkäri ja hoitaja	45 455	47 492	43 665
<i>Terveyden edistäminen, käynnin hinta</i>	49	47	52
Suun terveydenhuolto, hammaslääkärikäynnit	39 245	40 224	41 862
<i>Hammaslääkärikäynnin hinta (omat ja ostop)</i>	128	132	134
Suun terveydenhuolto, suuhygienistikäynnit	8 273	8 901	10 960
<i>Suuhygienistikäynnin hinta (omat ja ostop)</i>	75	74	63
<i>Erikoissairaanhoido, toimintakate/asukas, €</i>	1130	1177	1286
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	234	235	245,95
Toimintakulut /asukas, €	1 668	1 726	1 850
Toimintakate /asukas, €	1 542	1 598	1 725
Perusturvalautakunta yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	846,5	846,5	857,94
Toimintakulut /asukas, €	3372	3 442	3 614
Toimintakate /asukas, €	2940	2 981	3 140

9.1.6. Kasvatus- ja opetuslautakunta

Sivistystoimen painopisteinä ovat olleet laadukkaat, uudistuvat ja monipuoliset palvelut, tasapainoinen talous, toimiva palveluverkko, ajanmukaiset tilat ja välineet sekä osaava, hyvinvoiva, innovatiivinen ja motivoitunut henkilöstö.

Laadukkaat, uudistuvat ja monipuoliset palvelut

Varhaiskasvatuksessa asiakaspalauteprosessi on laadittu ja henkilöstöä on koulutettu sen toteuttamiseen. Prosessissa kiinnitetään erityistä huomiota palautteeseen vastaamiseen, ja varsinkin tästä osiosta on saatu asiakkailta hyvää palautetta.

Kaupungin uuden esiopetussuunnitelman valmistuminen on edennyt hyvin yhteistyössä koulujen kanssa. Suunnitelman laatimisen yhteydessä henkilöstöä on koulutettu.

Varhaiskasvatuksen jokaiselta alueelta on edustus koulujen kanssa yhteisessä kestävässä kehityksen työryhmässä. Ryhmä tuo kestävässä kehityksen periaatteita toiminnalliselle tasolle. Uusien kohteiden rakennussuunnittelussa otetaan huomioon kestävässä kehityksen periaate mahdollisuuksien mukaan.

Työttömyyden lisääntyminen ja epävakaa taloustilanne näkyi päivähoidossa: perheet lyhensivät lasten päivähoitoaikoja mahdollisuuksien mukaan hoitomaksujen pienentämiseksi. Päivähoitomaksutuloja kertyi arvioitua vähemmän.

Yksityisen hoidon palvelusetelin käyttö lisääntyi vuoden aikana, koska setelijärjestelmään siirtyi asiakkaita varsinkin yksityisen hoidon tuen piiristä.

Sähköinen palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmä otettiin käyttöön. Vuorohoitoon on rakenteilla ohjelma, jolla vanhemmat varaavat lasten hoitoajat. Samalla koostuu myös yksikön päivittäinen hoitoaikasuunnittelu henkilöstön työvuorojen laatimista varten. Koulun ja koululaisten iltapäivätoiminnan sähköistä ilmoittautumisprosessia on kehitetty hyödyntäen oppilashallinnon järjestelmää.

Perusopetukseen ja lukiokoulutukseen käytettävää tunti- ja kurssimäärää vähennettiin yhteensä noin 320 000 eurolla (195 tuntia ja 38 kurssia). Vähennystä kuitenkin tasapainotti opetusryhmien pienentämiseen saatu valtionavustus. Ryhmäkoon pienentämisrahalla on pienennetty luokkien ja ryhmien ryhmäkokoja, palkattu resurssiopettajia samanaikaisopetukseen ja lisätty jakotuntien käyttöä. Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmatyötä on tehty eri työryhmissä. Prosesseja on edelleen kehitetty kasvatuksen ja opetuksen tukipalvelujen vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Sähköisen ylioppilastutkinnon käyttöönottoa syksystä 2016 vaiheittain on valmisteltu ja testattu. Lukioiden ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille on hankittu toisena vuotena peräkkäin kannettavat tietokoneet yhteistyössä ulkopuolisen lahjoittajan kanssa. Verkkopedagogiikkaa kehitettiin edelleen. Perusopetuksessa digiagendaa toteutettiin varustamalla kouluja tieto- ja viestintäteknologialla irtaimen omaisuuden investointeihin varatulla määrärahalta.

Valtionavustuksella on järjestetty kerhotoimintaa, koulujen välituntiliikuntaa ja osallistuttu kansainvälistymishankkeisiin sekä tehty yhteistyötä Kisakallion ja WAU ry:n sekä liikuntakeskuksen kanssa. Ns. koulutuksen tasa-arvorahalla on palkattu psykiatrinen sairaanhoitaja ja erityisnuorisotyöntekijä Ristin ja Järnefeltin kouluille ja erityisnuorisotyöntekijä Anttilan, Oinolan ja Nummi-Pusulan kouluille. Lisäksi on järjestetty ratkaisukeskeistä koulutusta.

Perus- ja lukio-opetuksessa on keskitytty opetussuunnitelmatyöhön. Työtä on tehty hyvin laajalla rintamalla osallistaen koko henkilöstöä. Työryhmiä on ollut lukuisia. Opetussuunnitelmatyön ohella on kehitetty erityisopetuksen järjestämistä, tukijakso- ja etappiluokkatoiminta käynnistetään tulevina vuotena.

Nuorten kesätyöllistämisen käytäntöjä kehitettiin järjestämällä Karjalohjan -mallin mukaista Kesäduuni – toimintaa Karjalohjan lisäksi myös keskustan, Pusulan ja Nummen alueella. Kolmelle kahden viikon mittaiselle Kesäduunileirille osallistui yhteensä 22 nuorta. Nuorille opetettiin leirien aikana työelämätaitoja, ohjattua työharjoittelua, arjen taitoja ja vastuunottamista. Nuorten tuki- ja neuvontakeskus Linkki osallistui Osuuspankin mahdollistamaan kesätyökampanjaan, jossa nuorille tarjottiin kesätyömahdollisuuksia yrityksistä. Perinteisistä kesätyömuodoista kesäseteli oli myös käytössä. Kesäseteleitä haki yhteensä 221 nuorta ja kaikki kesäsetelit (yhteensä 35 kpl) käytettiin. Myös koulutustakuujärjestelmä onnistui 100 %:sti; kaikki koulutuksen ulkopuolelle jääneet 20 nuorta saatiin jatko-ohjattua opintoihin.

Nuorisotyöpajan opinnollistamisen kehittämistyötä jatkettiin yhteistyössä Luksian ja Kanneljärven opiston kanssa. Nuorisotyöpajalla opinnollistettiin liiketalouden opiskelijoita erilaisiin asiakaspalvelutehtäviin. Koko opinnollistamisprosessin kehittämistyö monipuolistui ja kehittämistä jatketaan edelleen.

Kehittämistyö nuorisokeskuksen perustamiseksi Lohjalle edistyi. Nuorisokeskus päätettiin perustaa Harjulaan, jonne tulee sijoittumaan iso osa nuorten erityispalveluista. Sosiaalisen median hyödyntämistä nuorisotyön välineenä kehitettiin yhteistyössä valtakunnallisen Verkkonuorisotyön kehittämiskeskuksen kanssa.

Nuorisotyön rooli koulussa vahvistui edelleen. Jokaisella yläasteella toteutetaan joko koululaisten aamukahvilatoimintaa tai ns. Breikki-välituntitoimintaa. Toiminnan toteuttamiseen osallistuvat sekä erityisnuorisotyöntekijät että nuoriso-ohjaajat. Etsivän nuorisotyön ja nuorisotyöpajatoiminnan toimintamahdollisuuksien parantamiseen saatiin avustusta Aluehallintovirastolta yhteensä 238 000 euroa, joilla saatiin palkattua 7 hanketyöntekijää. Myös lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemiseen sekä pienryhmätoiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen saatiin avustuksia yhteensä 14 000 euroa.

Tasapainoinen talous

Varhaiskasvatuksessa Mäntynummen koko varhaiskasvatusalue on pilotoinut tuottavuushankkeen resurssihoitamisen mallia. Mukana on ollut kuusi päiväkotia sekä alueen perhepäivähoito.

Yleissivistävään opetukseen myönnettiin 835 000 euron lisämääräraha, koska yleissivistävän opetuksen eläkekulut oli virheellisesti budjetoitu.

Kasvatuksen ja opetuksen tukipalveluihin myönnettiin 24 000 euron lisämäärä valtion erityisopetuksen kehittämiseen ja avustajapalveluiden järjestämiseen myöntämän avustuksen omavastuuosuuteen omavastuuosuudeksi neljän esikouluavustajan palkkaamiseen.

Toimiva palveluverkko, ajanmukaiset tilat ja välineet

Palveluverkkotyö valmistui loppuvuodesta. Kouluverkon osalta päätettiin, että Maksjoen koulun toiminta lakkaa ja oppilaat siirretään Rauhalan kouluun, josta 5-6 luokkien toiminta siirretään Jämefeltin kouluun 1.8.2018 alkaen. Virkby skolan toiminta siirretään Källhagens skolan yhteyteen 1.8.2017 lukien. Esiopetuksen osalta päätettiin, että esiopetusryhmien siirrot koulujen yhteyteen toteutetaan, kun siirron mahdollistavat ratkaisut kouluverkon osalta ovat toteutuneet. Tarkat toteutuksen ajankohdat määräytyvät sen mukaan, miten kaupunki osoittaa investointeihin ja korjauksiin suunnitelman edellyttämiä määrärahoja. Edellytyksenä siirroille on, että vastaanottavan koulun tilojen riittävyys varmistetaan, kunto on hyvä (kuntoluokka noin 75 %) ja ilmanvaihtokapasiteetti on riittävä. Päiväkotiverkon osalta päätettiin, että Antin Auringon vuorohoitoa tarjoava ryhmäperhepäiväkoti lakkaa ja toiminta siirretään päiväkotiryhmäksi Moision vuoropäiväkotiiin ja Maksjoentien päiväkotii lakkautetaan 1.8.2016. Lukioverkko selvityksen päätöksenä Lohjan lukion aikuislinja ja Lohjan yhteislyseon lukio säilyvät omina hallinnollisina yksikköinä. Ruotsinkielisen lukiokoulutuksen osalta käynnistetään neuvottelut Länsi-Uudenmaan kuntien kanssa lukiokoulutuksen järjestämisestä seudullisesti sekä lakkautetaan Nummi-Pusulan lukio vaiheittain 1.8.2016 alkaen. Nuorisotoi-

men verkon osalta päätettiin, että tulevaisuuden nuorisotilat sijaitsevat monitoimijatalomaisissa ratkaisuisa, jolloin nuorisopalvelut sijaitsevat samassa kiinteistössä koulun, päivähoidon ja muun palvelutuottamisen kanssa.

Vuonna 2015 Nummella aloitti 2-ryhmäinen uusi Oinolan päiväkoti Sammatista siirrettyissä tilaelementeissä. Saukkolan päiväkodin esiopetusryhmä päivähoitoineen siirtyi Oinolaan. Tällä toimenpiteellä Saukkolan päiväkotiin saatiin päivähoidolle tilaa yhdelle uudelle päiväkotiryhmälle. Saukkolassa tehtiin pieniä muutostöitä, jotta päiväkotiin voitiin sijoittaa myös alle 3-vuotiaita lapsia.

Sekä Pusulan että Saukkolan päiväkodeista lakkautettiin perhepäivähoidon varahoitoryhmät, ja tarvittava varahoito hoidetaan päiväkodeissa. Pusulan päiväkodin ilmanvaihdon lisäämisen myötä päiväkodissa voitiin ottaa käyttöön uusi ryhmätila. Päiväkoti Omppu on siirtynyt kokonaisuudessaan pienryhmätoimintaan. Karjalohjalla entisen kunnantalon yläkerrassa toiminut esiopetus päivähoitoineen muutti syksyllä Karjalohjan koululle.

Neitsytlinnan koulun toiminta siirrettiin Ojamon koulun yhteyteen ja Hyrsylän koulun toiminta siirrettiin Oinolan koulun yhteyteen 1.8.2015 lukien. Neitsytlinnan ja Hyrsylän koulut päätettiin lakkauttaa. Anttilan ja Tytyrin koulujen väistöjen suunnittelu aloitettiin. Roution koulu purettiin ja siirryttiin väistötiloihin jo lakkautetulle Hiiden koululle. Monitoimijatalo-hankkeet etenivät Mäntynummen yhtenäiskoulussa, Nummi-Pusulassa, Ojaniitussa ja Routiolla.

Turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehdittiin, mm. toteuttamalla koulujen peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet investointisuunnitelman mukaisesti. Nummi-Pusulan koulun ja lukion peruskorjauksen ja uudisrakentamisen hankesuunnittelutyö etenee, samoin kuin Routionmäen toteutus suunnittelu. Ojaniitun monitoimijatalo valmistuu helmikuussa 2016. Sisäilmatyöryhmä koordinoi koulujen sisäilmasta johtuvia korjaustarpeita. Teknisen työn tilat on kartoitettu ja korjaustyötä tehdään määrärahojen puitteissa. Vuonna 2015 korjattiin kiireellisimpiä ylä- ja alakoulujen teknisen työn laitepuutteita.

Roution nuorisotalo Mesta oli Routionmäen rakentamisen vuoksi poissa käytöstä syksyn 2015. Toiminta väistötiloissa (Kokkokallio) käynnistyi joulukuussa 2015.

Osaava, hyvinvoiva, innovatiivinen ja motivoitunut henkilöstö

Hallintopalveluiden tiimikoulutus toteutettiin ja tiimityö on saatu toimivaksi osaksi hallintopalvelujen työtä.

Resurssien käytössä on saatu hyviä tuloksia suunnittelemalla olemassa olevan resurssin käyttö yhdessä. Yhteisöllinen johtajuus on kehittynyt samalla.

Yhteistyön ja prosessien tarkastelun pohjaksi on tehty kysely henkilöstölle varhaiskasvatuksessa, erityisvarhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa. Kyselyllä on kartoitettu koettua erityisvarhaiskasvatuksen toimintatapojen vaikuttavuutta ja sen pohjalta on laadittu alustava suunnitelma prosessiin tehtävistä toimintatavan muutoksista.

Kunnallisten perhepäivähoitajien määrä väheni eläköitymisten myötä; vastaavasti yksityisiä perhepäivähoitajia tuli yksityisiksi palveluntuottajiksi.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan toimintatuottoja kertyi 8 694 846 euroa eli noin 55 800 euroa arvioitua vähemmän, koska päivähoitomaksut jäivät arvioitua pienemmiksi. Toimintakatteeksi muodostui -72 594 785 euroa. Talousarvio allittui 368 985 eurolla. Suurimmat alitukset ovat ateriapalveluissa (394 300 euroa), puhtaanapitopalveluissa (423 710 euroa) ja avustuksissa (171 519 euroa). Ateriapalveluissa varhaiskasvatuksen osalta talousarvio on ollut liian suuri käyttöön nähden. Avustuksissa kotihoidontukeen varattua määrärahaa on kulunut arvioitua vähemmän.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Valmistellaan palveluverkkoselvityksestä seuraavat toimenpiteet	Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen palveluverkkoselvitysten toimenpiteet on aikataulutettu ja ensimmäisiä, vuonna 2016 toteutettavia on alettu valmistella. Vastaanottavista kouluista Rauhalan koulun saneerauksen suunnittelua on aloitettu, Källhagenin ei. Nummi-Pusulan lukion asteittaisen lakkauttamisen henkilöstösuunnitelma tehty.

Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Pilotoidaan resurssijohtaminen tuottavuuden lisäämiseksi sekä asiakaslähtöisten resurssien aluejakomallin kehittämiseksi	Varhaiskasvatuksessa on vuonna 2015 pilotoitu resurssijohtaminen koko Mäntynummen alueella (6 päiväkotia ja perhepäivähoito). Pilotoinnista on noussut hyviä, käyttökelpoisia toimintatapoja jatkovalmisteluun.
Vahvistetaan talousosaamista	Varhaiskasvatuksen esimiesten talousosaamista on lisätty suoriteperusteisen budjetoinnin ja oman yksikön talousarviosuunnittelun lisäämiseksi.
Kehitetään palveluiden tuotteistamista	<p>Monitoimijatalomallin suunnittelua jatkettu. Varhaiskasvatuksen tuotteistaminen ja hinnat päivitetään jatkuvasti vastaamaan kyseisen ajan tilannetta. Vuosittaiset palveluiden hinnat ovat ajantasaiset.</p> <p>Tuotekehittäjän erikoisammattitutkinnon suoritti 6 henkilöä.</p>
Sopeutetaan toiminta taloudelliseen tilanteeseen vähentämällä opetuksen määrää	Opetuksen sopeuttamisen toimenpiteet syksyn 2015 osalta tehty.

Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Tarkistetaan varhaiskasvatuksen ja erityisvarhaiskasvatuksen prosessit ja toimintatavat (suoriteperusteinen budjetointi ja tuotteistaminen)	Varhaiskasvatuksen ja erityisvarhaiskasvatuksen prosesseja on tarkasteltu ja päivitetty. Se jatkuu edelleen ja mukaan on liitetty perusturvan (lastensuojelun) prosessi yhteistyön osalta.
Otetaan käyttöön koko varhaiskasvatuksessa yhteinen asiakaspalauteprosessi	Varhaiskasvatuksen henkilöstöä on koulutettu asiakaspalautteen vastaanottamiseen ja siihen vastaamiseen.
Lisätään henkilöstön osaamista asiakkaiden osallisuuden lisäämisessä	Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista on lisätty erityisesti uusien opetussuunnitelmien (esiopetussuunnitelman ja tulevan varhaiskasvatussuunnitelman) laadintatyössä ja -koulutuksissa. Opetuksen koko henkilöstö on mukana rakentamassa uutta opetussuunnitelmaa. Hankerahalla on toteutettu laajasti yhteisöllistä ja ratkaisukeskeistä koulutusta.
Kehitetään yhteisöllistä johtamista	Mäntynummen varhaiskasvatuksessa yhteisöllinen johtaminen on toteutunut resurssijohtamisprojektin aikana. Myös muilla varhaiskasvatuksen alueilla johtamisen yhteisöllisyyttä on tietoisesti pyritty lisäämään.
Järjestetään varajohtajuutta vahvistavaa koulutusta	Varajohtajuutta on vahvistettu jet-koulutuksilla ja johtoryhmäkoulutuksilla.

Vahvistetaan henkilöstön osaamista sivistystoimen ja koulujen kehittämissuunnitelmien mukaisesti.	Henkilöstön osaamista on vahvistettu kehittämissuunnitelmien mukaisesti.
Kehitetään kasvatuksen ja opetuksen tukipalvelujen prosesseja vaikuttavuuden lisäämiseksi	Tukipalvelujen prosessit on kuvattu yhteistyössä perusturvatoimen kanssa. Sosiaalihuoltolain jalkauttaminen on edelleen käynnissä.
Vahvistetaan koululaisten iltapäivätoimintaa osana koulujen toimintaa	Mäntynummen yhtenäiskoulussa on pilotoitu koululaisten iltapäivätoimintaa osana koulun toimintaa.
Päivitetään MoNet-työryhmän toimintamalli alueellisen toiminnan vahvistamiseksi	MoNet-ryhmä on päivittänyt ja vakiinnuttanut toimintamallinsa, samoin aluetyöryhmät.
Kehitetään nuorten kesätyöllistämisen käytäntöjä	Nuorten kesätyöleirejä toteutettiin kolmella eri alueella: Karjalohja, Pusula/Nummi ja keskusta.
Kehitetään nuorisotyöpajatoiminnan opinnollistamista	Nuorisotyöpajan opinnollistaminen on käynnistynyt hyvin. Työpajalla on opinnollistettu mm. liiketalouden opintoja. Kehittämistyö jatkuu edelleen.
Valmistaudutaan uusien opetussuunnitelmien käyttöön-ottoon	Esiopetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2017. Esiopetuksen henkilöstöä on koulutettu sekä hankkeiden kautta että kaupungin omana koulutuksena. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman valmistelu on aloitettu ja työlle on nimetty ohjausryhmä. Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmat otetaan asteittain käyttöön 1.8.2016 alkaen.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Huomioidaan kestävän kehityksen periaatteet rakentamissuunnittelusta toiminnan toteuttamiseen ja arvioimiseen	Kestävän kehityksen periaatteet on otettu huomioon Ojaniittutalon ja Routionmäen rakentamisen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä otetaan huomioon uusien investointikohteiden rakentamissuunnittelussa mm. Nummi-Pusulana ja Tytyri-Anttila koulukeskusten suunnittelussa. Opetuksen ympäristöohjelma valmistuu osaksi opetussuunnitelmaa. Sivistys toteuttaa osuuttaan Hinku-hankkeessa.
Huolehditaan henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta, mm. toteuttamalla koulujen peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet investointisuunnitelman mukaisesti.	Koulujen peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet etenevät investointisuunnitelman mukaisesti. Ojaniittutalo valmistuu alkuvuodesta 2016 ja Routionmäen rakentaminen käynnistyy. Parhaillaan on meneillään Tytyrin ja Anttilan koulujen tarveselvitys ja Nummi-Pusulana koulukeskuksen hankesuunnittelutyö. Sisäilma-asioissa edetään laaditun prosessin mukaisesti yhteistyössä sisäilmatyöryhmän ja tilahallinnon kanssa. Sisäilman laadunvalvonta toimii yhteisenä monialaisena prosessina.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Lisätään sähköisiä, perheiden osallisuutta ja valintoja mahdollistavia palveluita (päivähoitosetelin koko prosessi selaimen; vuorohoidon hoitoaikojen varaaminen ja päivittäinen hoito-aikasuunnittelu)	Palveluseteliprosessin sähköistäminen on edennyt suunnitellusti. Vuorohoidon hoitoaikojen ilmoittamiseen ja työvuorojen laatimiseen on aloitettu kehittää uutta, sähköistä ohjelmaa. Koulun ja iltapäivätoiminnan sähköisen ilmoittautumisen prosessia on kehitetty.
Toteutetaan koulujen tieto- ja viestintätekniikkaa kehittämissuunnitelman (digiagendan) mukaisesti	<p>Toiminta etenee Digiagendan mukaisesti. opetuksessa siirrytty edu.lohja.fi postiin.</p> <p>Koulujen tieto- ja viestintätekniikkaa kehitetään digiagendan mukaisesti ja myönnettyjen resurssien puitteissa. Kouluihin on hankittu laitteita ja välineitä ja henkilöstöä on koulutettu.</p> <p>Lukioiden toimintaympäristön kehittämiseen ja laitehankintoihin saadut avustukset siirrettiin vuodelle 2016.</p>
Valmistellaan sivistystoimen tietohallinnon järjestämistä	Hankerahoituksella palkattiin määräaikainen projekti-koordinaattori. Sivistystoimen tietohallinnon järjestämistä on hahmoteltu tieto- ja viestintätekniikan ohjausryhmässä yhdessä tietohallinnon kanssa.
Valmistaudutaan lukioiden sähköiseen ylioppilaskirjotukseen osallistumiseen	Toiminta etenee tavoitteiden mukaan. Lukiot ovat olleet mukana kansallisessa yhteyksien testauksessa.

Kasvatus- ja opetuslautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
30 Kasvatus- ja opetuslautakunta							
Toimintatuotot	8 399 558	7 388 740	1 250 350	8 639 090	8 694 846	100,6	3,5
Myyntituotot	3 276 416	3 268 360	0	3 268 360	3 532 569	108,1	7,8
Maksutuotot	3 635 953	3 823 320	0	3 823 320	3 588 873	93,9	-1,3
Tuet ja avustukset	1 388 341	260 010	1 250 350	1 510 360	1 467 778	97,2	5,7
Muut toimintatuotot	98 848	37 050	0	37 050	105 626	285,1	6,9
Toimintakulut	-81 534 130	-79 493 510	-2 109 350	-81 602 860	-81 289 631	99,6	-0,3
Henkilöstökulut	-54 942 588	-52 354 310	-2 028 600	-54 382 910	-54 702 643	100,6	-0,4
Palkat ja palkkiot	-43 439 380	-41 993 750	-961 793	-42 955 543	-43 275 105	100,7	-0,4
Henkilösivukulut	-11 503 208	-10 360 560	-1 066 807	-11 427 367	-11 427 538	100	-0,7
Eläkekulut	-9 037 701	-7 893 710	-1 011 680	-8 905 390	-8 888 928	99,8	-1,6
Muut henkilösivukulut	-2 465 507	-2 466 850	-55 127	-2 521 977	-2 538 610	100,7	3,0
Palvelujen ostot	-15 230 245	-15 318 120	-80 750	-15 398 870	-15 041 575	97,7	-1,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 482 101	-1 694 030	0	-1 694 030	-1 611 037	95,1	8,7
Avustukset	-4 531 284	-4 542 600	0	-4 542 600	-4 371 081	96,2	-3,5
Muut toimintakulut	-5 347 911	-5 584 450	0	-5 584 450	-5 563 296	99,6	4,0
Toimintakate	-73 134 572	-72 104 770	-859 000	-72 963 770	-72 594 785	99,5	-0,7
Suunnitelman muk. poistot	-354 948	-403 880	0	-403 880	-393 995	97,6	11,0
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	2 915 694	0	0	0	2 860 679	*****	-1,9
Kulut	-14 265 445	-9 445 340	0	-9 445 340	-14 560 555	154,2	2,1
Netto	-11 349 751	-9 445 340	0	-9 445 340	-11 699 876	123,9	3,1

Kasvatus- ja opetuslautakunnan suoritteet ja tunnusluvut

	TP2013	TP2014	TP2015
ka=keskiarvo keväästä ja syksystä			
Toimielin/toiminta			
OPETUSLAUTAKUNTA			
Varhaiskasvatus			
- 0-6 -vuotiaat	3 779	3 700	3 700
- 1-6-vuotiaat	3 338	3 251	3 251
- Läsnaolopäivät 1 (sis. kotihoidon tuki, palvelusetelit)	619 844	637 243	631 798
- Läsnaolopäivät 2 (ilman kotihoidon tukea)	404 367	368 128	372 238
- Hoitopaikat (sis. kotihoidon tuki, palvelusetelit)	3 395	3 316	3 260
- Päiväkotipaikat, % paikoista	57,3	53,7	53,5
- Perhepäivähoidon paikat, % paikoista	7,1	6,6	7,4
- Kotihoidontuen ja yksit. hoidon tuen paikat, % paikoista	32,6	32,2	31,6
- Ostopalvelupaikat, % paikoista	3,0	7,5	7,5
- Kotihoidontuen saajia (lapsia)	1 015	944	874
- Yksityisen hoidon tuen saajia (lapsia)	159	124	91
- Tehty työaika, henkilötyövuodet	378,5	361,6	359,0
- Läsnaolopäivät 2/henkilötyövuosi	1 068	1 018	1 037
- Käyttöaste, %	78,19	75,3	74,5
* Toimintakulut, euroa/0-6 v.	7 888	7 863	7 828
* Toimintakulut, euroa/läsnaolopäivä 1	48,09	45,65	45,84
* Toimintakate, euroa/0-6-vuotias	-5 542	5 494	5 470
* Toimintakate, euroa/läsnaolopäivä 1	-33,79	31,90	32,03
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	485,28	463,52	460,22
Toimintakulut /asukas, €	565,92	552,04	552,40
Toimintakate /asukas, €	-497,97	-484,84	-485,65

	TP2013	TP2014	TP2015
Yleissivistävä opetus			
- Peruskoulut	34	32	31
- Oppilasmäärä (ka)	5 444	5 507	5 476
- Kokonaistuntimäärä (ka)	412 844	410 547	404 491
- Päätoimiset opettajat	430	423	425,5
- Tuntia/oppilas	76,1	75,3	75,3
- Oppilaita/Päätoiminen opettaja	12,7	13,0	12,9
- Oppilas/koulu	160,1	172,1	176,6
- Vieraspaikkakuntalaisten osuus oppilaista %	5,8	5,8	5,8
- Lukiot	4	4	4
- Opiskelijamäärä (ka)	949	944	942
- Kokonaiskurssimäärä (ka)	1 640	1 599	1 573
- Päätoimiset opettajat	63	60,7	63,58
- Kurssimäärä/opiskelija	1,7	1,7	1,7
- Opiskelijoita/päätoiminen opettaja	15,1	15,6	14,8
- Vieraspaikkakuntalaisten osuus oppilaista %	21,0	20,0	20,0
*Toimintakulut, e/oppilas ja opiskelija	8 591,77	8 607,76	8 687,38
*Toimintakate, e/oppilas ja opiskelija	-7 949,36	-7 945,76	-7 963,10
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	550,46	549,56	519,38
Toimintakulut /asukas, €	969,02	986,92	994,22
Toimintakate /asukas, €	-882,93	-897,32	-896,14
Kasvatuksen ja opetuksen tukipalvelut			
- Oppilashuoltohenkilökunta	12	15	15
- Koulunkäyntiavustajat (yleisopetus)	91	91	91
- Oppilas/koulupsykologi	907,3	786,7	782,3
- Oppilas/koulukuraattori	777,7	688,4	684,5
- Koulunkäyntiavustajia/yleisopetuksen oppilas	0,06	0,06	0,06
- Koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta, lapsia	476	420	385
- Koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta, kerhopäiviä	68 045	70 229	70 404
Vak. henkilöstömäärä	144,28	150,99	170,53
Toimintakulut /asukas, €	113,84	119,48	117,54
Toimintakate /asukas, €	-106,14	-112,34	-110,87

	TP2013	TP2014	TP2015
Nuorisopalvelut			
- Nuorisotalojen ja muun toiminnan kävijämäärät	17 113	26 224	46 035
- Nuorisotalojen järjestöjen kävijämäärät	16 258	19 140	35 729
- Toimintakeskus Harjulan kävijämäärät	17 015	17 307	12 628
- Leirivuorokaudet	685	645	577
- Ehkäisevän erityisnuorisotyön asiakastyön asiakasmäärät	19	9	13
- Ehkäisevän erityisnuorisotyön käyntimäärät	100	38	38
- Omin Jalon -toiminnan asiakasmäärät	67	42	38
- Omin Jaloin -toiminnan käyntimäärät	357	164	131
- Ehkäisevän päihdetyön asiakasmäärät	25	24	19
- Ehkäisevän päihdetyön käyntimäärät	63	88	84
- Koulujen päihdekasvatustunnit/oppilasmäärät	2 265	2 555	2 602
- Linkin asiakasmäärät/kontaktit	1 500	1 944	..
- Linkin asiakasmäärät/yksilöohjaus	300	334	..
- Nuorisotyöpajan asiakasmäärät (pajanuoret 16-25 v.)	115	85	89
- Nuorisotyöpajan asiakasmäärät (pajalaiset yli 25 v..)	20	19	16
- Kierrätyskeskuksen ja pajaverstaan ulkoiset asiakkaat	85 500	85 600	87 600
- Etsivän nuorisotyön kontaktit	99		
Vak. henkilöstömäärä	30,48	26,48	25,46
Toimintakulut /asukas, €	43,02	40,30	38,33
Toimintakate /asukas, €	-29,47	-28,01	-26,58
Asukasmäärä	47 703	47 662	47 397
Toimiala yhteensä			
Vak.henkilöstömäärä	1219,5	1199,3	1183,9
Hallinto (sis. varhaiskasvatus ja opetus)	9,0	8,8	8,4
Varhaiskasvatus	485,28	463,52	460,22
Yleissivistävä opetus	550,46	549,56	519,38
Kasvatuksen ja opetuksen tukipalvelut	144,28	150,99	170,53
Nuorisopalvelut	30,48	26,48	25,46
Toimintatuotot /asukas, €	175,28	176,23	183,45
Toimintakulut /asukas, €	1 705,37	1 710,67	1 715,08
Toimintakate /asukas, €	-1 530,08	-1 534,44	-1 531,63

9.1.7. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Sivistystoimen painopisteinä vuodella 2015 ovat olleet laadukkaat, uudistuvat ja monipuoliset palvelut, tasapainoinen talous, toimiva palveluverkko, ajanmukaiset tilat ja välineet sekä osaava, hyvinvoiva, innovatiivinen ja motivoitunut henkilöstö.

Laadukkaat, uudistuvat ja monipuoliset palvelut

Vuosi oli kirjaston 150-vuotisjuhlavuosi. Kirjastokäyntien ja lainausten määrä väheni hieman edellisestä vuodesta johtuen kirjasto-ohjelmapäivityksen aiheuttamasta aukiolokatkosta. Kirjastokäyntien määrä oli 362 990 ja lainausten määrä 781 079. Kirjasto oli mukana sivistyskeskuksen monitoimijatalohankkeessa. Osana hanketta toteutettiin Mäntynummen kirjaston omatoimikirjastoratkaisu. Kaupungin asiakaspalvelupisteet aloittivat Karjalohjan ja Saukkolan kirjastoissa.

Länsi-Uudenmaan musiikkiopistossa yhteissoittoon panostettiin järjestämällä yhteissoittoviikko. Opisto järjesti Sibelius-juhlavuoden tiimoilta suuren produktion yhdessä muiden taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten kanssa. Oppilaita oli 948 ja tunteja 698.

Hiiden Opisto lisäsi vuoden aikana maahanmuuttajille suunnattua opetusta. Myyntikoulutuksen volyymi on kasvanut vakaasti. Opiston opiskelijamäärä oli 5 888 ja toteutuneet tunnit yhteensä 20 008, joista valtionosuuteen oikeuttavia oli 19 422. Vuoden lopulla opistotalo päätettiin purkaa Anttilan väistökoulun tieltä ja opiston päiväopetustilat ja toimisto sijoitettiin Yhteiskoulun lukion alakertaan.

Lohjan kaupunginorkesterin alueellinen toiminta Uudellamaalla toteutui merkittävän laajana. Lohjalla orkesteri esiintyi kattavasti koko kunnan alueella ja teki myös useita koululais- ja laitосkiertueita. Lohjan pääkirjastolla järjestettiin ilmaisesityksenä suuren suosion saavuttanut konserttisarja. Konserttien kokonaismäärä oli 177 ja kuulijoita oli kaikkiaan 41 955.

Lohjan Museon kokoelmia siirrettiin vuoden aikana maakunnalliseen kulttuuriperintökeskukseen Raaseporiin. Vuoden päänäyttely oli Abracadabra, taikuuden historiaa esittelevä näyttely. Kaivosmuseossa louhittiin käytävä uudelle hissikuilulle ja rakennettiin tieyhteys Hiidensalmen sisääntulotieltä Kone Oyj:n hissilaboratoriolle. Lohjan Museon kävijämäärä oli 29 845 ja Kaivosmuseon 8 934. Kokonaiskävijämäärä oli 38 780.

Lohjan Teatteri esitti vuoden aikana kolme näytelmää. Näytöksiä oli kaikkiaan 49, katsojamäärä kokonaisuudessaan 8 094 ja täyttöaste 80,3 %. Näyttelijöitä ja muusikoita oli esityksissä kaikkiaan 53. Teatterin toimintaan tutustui vuoden aikana 10 ryhmää, yhteensä lähes 400 ihmistä.

Yleinen kulttuuritoimi vastasi kulttuuripolun kehittämisestä. Toiminta käsitti erilaisten tapahtumien tuottamista ja avustusten myöntämistä lohjalaisille kulttuuritoimijoille. Suurin tapahtumista oli Menneen ajan joulumarkkinat. Yleinen kulttuuri vastaa Lohjan Kesän toiminnasta. Sen kautta järjestettiin parikymmentä iltamaa, konserttia ja tapahtumaa koko Lohjan kunnan alueella.

Liikuntapalvelut saavutti yhteistyösopimuksessa mainitut keskeiset tavoitteet. Liikuntapalveluiden kokonaissuoritemäärä 1 235 496 nousi 4,3 % (vuonna 2014; 1 184 934), mihin vaikutti eniten ulkoilikutapaikkojen käytön 12,0 %:n kasvu sekä Neidonkeitaan suoritteiden 5,2 %:n nousu. Neidonkeitaan vuoden 2015 kävijämäärä 297 375 on Neidonkeitaan historian suurin.

Tasapainoinen talous

Kulttuuripalvelujen tulosalue saavutti annetut säästötavoitteet. Kulttuuripalvelujen tulosalue ylitti toimintakatteensa 22 850 eurolla. Hiiden Opiston ja Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston sisäiset vuokrat olivat arvioitua suuremmat (66 820 e).

Liikuntapalvelujen talousarvio ylittyi 104 170 eurolla. Ylitys johtuu liikuntakeskuksen jääkoneen hankinnasta. Hankinta maksettiin avustuksena, määrärahavaraus oli investoinneissa.

Toimiva palveluverkko, ajanmukaiset tilat ja välineet

Kulttuuripalvelujen palveluverkkoselvitys laadittiin ja käsiteltiin vuoden aikana. Kaupungin kirjasto-verkkoa ylläpidetään ja kehitetään kolmen palvelutason kirjastoverkon mukaisesti. Kirjastotoimintaa varten laaditaan kolmen palvelutason kehittämissuunnitelma. Ojamon kirjastoa ei lakkauteta, mutta sen palvelutasoa lasketaan. Kirjastoista kunnan olohuoneeksi hanketta laajennetaan saatujen kokemusten perusteella muihinkin lähikirjastoihin ja kirjastoautoihin resurssien mukaan.

Osaava, hyvinvoiva, innovatiivinen ja motivoitunut henkilöstö

Hallintopalveluiden tiimikoulutus toteutettiin ja tiimityö on saatu toimivaksi osaksi hallintopalvelujen työtä.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan talousarvio ylittyi noin 118 000 eurolla. Toimintakate oli -11 210 630 euroa, joka on 101,1 % lautakunnan talousarviosta. Toimintatuottoja kertyi noin 6 400 euroa arvioitua enemmän. Toimintakulut toteutuivat 101,0 %:sesti, ylitystä 124 503 euroa. Kulttuuripalvelujen tulosalueen ylitys, noin 22 800 euroa, johtuu sisäisten kulujen (vuokrat) ylityksestä. Ulkoisten kulujen osalta kulttuuripalvelut pysyivät talousarviossa. Liikuntapalvelujen 104 173 euron ylitys aiheutui jääkoneen hankinnasta, joka jouduttiin kirjaamaan käyttötalouden avustuksiin, vaikka määrärahavaraus oli irtaimen omaisuuden investoinneissa. Jääkone tuli Lohjan Liikuntakeskus Oy:n irtaimistoksi, johon kaupunki antoi avustuksen.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Tytyrin Elämyskaivoksen toiminnan suunnittelu ja rakentaminen kansainväliseksi matkailukohteeksi sekä kaivos- ja ruukkitoiminnan valtakunnalliseksi erikoismuseoksi	Kaivoseumun väliaikainen asiakaspalvelukeskus ja kulku porrashuoneen kautta hissille ja sitä kautta museotasolle on suunnitteilla. Kaavaehdotus ja maanvuokraussopimus on käsittelyssä.
Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Toiminnan sopeuttaminen kiristyvään taloustilanteeseen nostamalla palvelun hintaa ja vähentämällä palvelujen määrää	Kulttuuripalvelujen maksuja ja taksoja korotettiin maltillisesti.
Osallistuminen aktiivisesti tuottavuushankkeeseen	Tuotekehittäjä-erikoisammattitutkinnon tuloksena syntyi malleja monitoimijatalomallin toimintaan.
Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kulttuuripolku-toiminta on kiinteä osa kulttuuri-toimintaa	Yleinen kulttuuritoimi vastasi Kulttuuripolun kehittämisestä. Toiminta käsitti erilaisten tapahtumien tuottamista ja avustusten myöntämistä lohjalaisille kulttuuri-toimijoille. Kulttuuripolkutoiminta tulee osaksi perusopetuksen opetussuunnitelmaa.

Monipuolistetaan kulttuuripalvelujen järjestämistapoja yhteistyössä kolmannen sektorin, yritysten ja seudullisten kumppanien kanssa	Kulttuuripalvelujen järjestämistapojen monipuolistaminen on edistynyt suunnitelman mukaan
Laaditaan kulttuuritoimen palveluista kehittämissuunnitelma, palveluverkkoselvitys ja viedään eteenpäin laatu-työn mittaristoa.	Kehittämissuunnitelman päivittäminen eteni, työtä jatketaan v. 2016.
Laaditaan yksikkökohtaiset kehittämissuunnitelmat	Yksikkökohtaiset kehittämissuunnitelmat on laadittu.
Edistetään kuntalaisten hyvinvointia kasvattamalla liikuntasuoritteita ja kulttuuripalvelujen käyttäjien määrää	Liikuntapalveluiden kokonaissuoritemäärä nousi 4,3 % edelliseen vuoteen verrattuna. Neidonkeitaan kävijämäärä oli sen historian suurin.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Lisätään yhteisöllisiä toimintatapoja toimintayksiköissä	Monitoimijatalomallin suunnittelu jatkuu Mäntynummella, Nummella, Ojanitussa ja Anttila-Tytyrissä.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Sähköisiä palveluja kehitetään kulttuurin saavutettavuuden lisäämiseksi	Uusia sähköisiä palveluja on otettu käyttöön, mm. Laurentius-salin tilavarauksen osalta. Sähköisten palvelujen mahdollisuuksia on kartoitettu osana tuottavuushanketta.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
40 Kulttuuri- ja vapaa-aikalkk							
Toimintatuotot	2 067 335	1 762 940	191 300	1 954 240	1 960 663	100,3	-5,2
Myyntituotot	500 890	388 370	0	388 370	443 822	114,3	-11,4
Maksutuotot	1 159 997	1 002 520	0	1 002 520	1 086 122	108,3	-6,4
Tuet ja avustukset	114 673	21 620	191 300	212 920	182 889	85,9	59,5
Muut toimintatuotot	291 775	350 430	0	350 430	247 831	70,7	-15,1
Toimintakulut	-13 417 601	-12 855 490	-191 300	-13 046 790	-13 171 293	101	-1,8
Henkilöstökulut	-6 336 220	-6 209 760	-15 700	-6 225 460	-6 248 057	100,4	-1,4
Palkat ja palkkiot	-4 907 557	-4 688 460	-12 849	-4 701 309	-4 815 035	102,4	-1,9
Henkilösivukulut	-1 428 662	-1 521 300	-2 851	-1 524 151	-1 433 021	94	0,3
Eläkekulut	-1 156 305	-1 248 790	-2 114	-1 250 904	-1 154 893	92,3	-0,1
Muut henkilösivukulut	-272 357	-272 510	-737	-273 247	-278 128	101,8	2,1
Palvelujen ostot	-4 410 633	-3 926 800	-175 600	-4 102 400	-4 104 958	100,1	-6,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-566 716	-568 220	0	-568 220	-572 498	100,8	1,0
Avustukset	-1 326 834	-1 490 800	0	-1 490 800	-1 533 999	102,9	15,6
Muut toimintakulut	-777 199	-659 910	0	-659 910	-711 781	107,9	-8,4
Toimintakate	-11 350 266	-11 092 550	0	-11 092 550	-11 210 630	101,1	-1,2
Suunnitelman muk. poistot	-146 090	-111 130	0	-111 130	-163 369	147	11,8
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	408 708	0	0	0	408 563	****	0,0
Kulut	-1 751 427	-1 217 580	0	-1 217 580	-1 935 599	159	10,5
Netto	-1 342 719	-1 217 580	0	-1 217 580	-1 527 036	125,4	13,7

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan suoritteet

Toimielin/toiminto	TP2013	TP2014	TP2015
KULTTUURI-JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA			
Kulttuuripalvelut			
-Opiskelijamäärä	14 816	15 216	14 280
Hiiden Opisto	12 453	12 866	11 920
Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto	951	903	948
Muut (Kuvataidekoulu, Funka, Undostres, Rytmiomena, Helmi, Aploodi)	1 412	1 447	1 412
-Tunnit	51 845	52 926	51 378
Hiiden Opisto	20 160	20 896	20 008
Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto	24 745	24 955	24 430
Muut (Kuvataidekoulu, Funka, Undostres, Rytmiomena, Helmi, Aploodi)	6 940	7 075	6 940
-Orkesterin konserit, yht.	105	104	177
-Orkesterin kuulijat, yht.	34 342	41 945	41 955
-Teatterin näytökset, kpl	49	54	48
-Teatterin katsojat, yht.	7 616	8 271	8 094
-Näyttelyt, kpl	20	18	20
-Museon kävijämäärä (sis kaivos)	33 974	39 772	38 780
-Kulttuuritoimen avustukset, e/asukas	1,09	1,07	0,93
-Kirjastokäyntien lukumäärä vuodessa	376 598	377 005	362 990
-Verkkokäyntien lukumäärä vuodessa	284 612	285 271	281 108
-Lainausten määrä	815 472	824 957	781 079
-Tehty työaika, henkilötyövuodet (kirjasto)	38,9	38,3	37,1
-Lainaukset/henkilötyövuosi	20 963,3	21 528,1	21 053,3
-Lainausten määrä/asukas	17,09	17,31	16,48
-Kirjastokäyntien määrä/asukas	7,89	7,91	7,66
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	110,11	111,5	112,64
Toimintakulut /asukas, €	184,55	190,71	187,32
Toimintakate /asukas, €	-147,40	-150,21	-147,95
Liikuntapalvelut			
-Neidonkeidas, kävijämäärä	269 002	282 270	297 375
-Muiden liikuntapalvelujen käyttäjämäärä	960 838	902 664	848 121
-Liikuntatoimen avustukset, e/asukas	3,20	3,30	2,89
*Toimintakulut, e/kävijä	3,40	3,40	3,36
*Toimintakate, e/kävijä	-3,32	-3,29	-3,29
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	0	0	0
Toimintakulut /asukas, €	85,53	85,59	85,19
Toimintakate /asukas, €	-83,46	-82,72	-83,21
Asukasmäärä	47 708	47 662	47 397
Toimiala yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	113,6	114,5	116,1
Toimintatuotot /asukas, €	39,22	43,37	41,23
Toimintakulut /asukas, €	275,14	-281,52	-275,27
Toimintakate /asukas, €	-235,91	-238,14	-234,03

9.1.8. Tekninen lautakunta

Lohjan kaupunginvaltuuston teknistä lautakuntaa sitovaksi määrärahasi vahvistama toimintakate oli -4 011 950 € ja toimintavuoden toimintakate toteutuma oli -3 947 615 €, jolloin määräraha alittui 64 335 €. Valtuusto tarkisti toimintakate toteutuma toimintavuoden aikana heikentämällä 400 000 €. Ulkopuolelle vuokrattujen tilojen vuokrausten päättyessä ulkopuolisilta saatavia vuokratuottoja alennettiin.

Suurimmat poikkeamat toimintatuotoissa oli seuraavat:

Toimintatuotoissa ateriapalvelumaksut alittuivat 692 366 € talousarviovalmisteluvaiheessa päivähoitoon varatun virheellisen suoritämäärän (526 626 €) ja vanhuspalvelujen virheellisesti arvioitun kotipalveluateria määrän johdosta (239 549 €). Koska kyseessä on kaupungin toimialojen välinen sisäinen tuotto, vastaava säästö tulisi löytyä sivistustoimen ja perusturvatoimen tilinpäätöksessä menosäästönä. Oman konekeskuksen toimintatuotot alittuivat konepalvelujen osalta 190 416 € lähinnä liikenneväylien talvikunnossapitotoimien vähäisyyden johdosta. Tilavuokrat alittuivat 213.001 € toimintavuoden aikana käytöstä poistuneiden rakennusten johdosta (mm Nummen koulukeskuksen liikuntasali, Roution koulu, Hirsylän koulu, Neitsytlinnan koulu). Vesi- ja jätevesimaksut alittuivat 188 753 €.

Suurimmat poikkeamat toimintakuluissa oli seuraavat: kuukausi- ja tuntipalkat alittuivat n. 240 000 euroa osin avoimeksi jätettyjen tehtävien johdosta, eläkeperusteiset maksut toteutuivat 360 035 € varausta pienempänä, pelastuslaitoksen maksuosuus toteutui 296 958 € varausta pienempänä ja kiinteistöjen lämmityskustannukset 485 970 € varausta pienempänä. Kiinteistöpalvelujen osto ylittyi 590 000 €.

Kokonaisuutena voidaan todeta leudon ja vähälumisen talven vaikuttaneen merkittävästi teknisen lautakunnan toimintakateen kokonaistoteutumaan.

Hallinnon tulosalueen toimintakate on tilinpäätöksessä 407 491 € arvioitua parempi, pääosin johdettujen pelastuslaitoksen maksuosuuden 296 958 € ja eläkemenojen toteutuman poikkeamasta 83 842 €. Kunnallistekniikan tulosalue toteutui toimintakateeltaan 77 954 € parempana lähinnä toimintavuoden suotuisien sääolosuhteiden johdosta. Vesihuollon toimintakate toteutui 212 046 € heikompana, vesihuoltolaitoksen vesi- ja jätevesimaksut alittuivat 188 753 €. Tilapalvelujen toimintakate toteutui 244 633 € parempana, vaikka palvelujen kokonaiskulut ylittyivät 501 956 €, niin syntyi vastaavasti säästöä ostoissa, erityisesti lämmitysenergian säästöissä leudon toimintavuoden johdosta 485 970 €. Ruoka- ja siivouspalvelujen toimintakate toteutui 453 698 € heikompana, suurimpana poikkeamana oli toimintatuottojen arvioitua alhaisempi toteutuminen varhaiskasvatuksen päivähoitoon 526 626 € ja vanhusten kotipalveluaterioiden osalta 239 549 €.

Hallinto

Yksityisteiden avustusten haku ja käsittely toteutettiin sähköisen järjestelmän avulla. Joukkoliikenne-palveluissa liikennöitsijöiden sopimuksia päättyi kesällä 2015 ja vuoden vaihteessa 2015-2016. Yhteistyössä ELY:n kanssa hankittiin välttämättömäksi nähdyt liikennevuorot. Seudullinen joukkoliikenneselvitys käynnistyi. Koulukuljetusten päätöksenteko siirtyi logistiikkayksikköön 1.1.2015. Hakemus ja päätöksentekoprosessi toteutettiin sähköisesti. Laskujen käsittelyssä ja las-
kutuksessa tehostettiin taloushallinnon Raindance järjestelmän käyttöä.

Pelastustoimesta on vastannut Espoon kaupunki. Jätehuollon järjestämistehtävistä on vastannut Raaseporiin sijoittunut seudullinen jätelautakunta..

Kunnallistekniikka

Kunnallistekniikan (liikenneväylät ja viheralueet) kunnossapito on hoidettu entisen Lohjan alueella pääosin omana työnä sekä ostopalveluna. Karjalohjan, Sammatin ja entisen Nummi-Pusulän alueilla kilpailutettiin alueurakoitsijat vuoden 2014 aikana, sopimuskauden pituus on 3 vuotta. Uusia kaava-alueita toteutettiin Pakkamestarinkuja ja Markkinakuja. Katuverkon saneerausta toteutettiin Ojaniitun koulun käyttöönottoon liittyen Ojaniitunkadun alueella ja Veijolantiellä. Käyttötaloudessa kunnallistekniikan toiminta-alueen käyttömenot jäivät alle budjetoidusta johtuen pääosin edullisista sääolosuhteista. Investoinnit toteutuivat suunnitellusti kokonaistoteutuman ollessa n. 85 %.

Ruoka- ja siivouspalvelut

Uuden rakennetun tuotantokeittiön, Köökin, tuotanto alkoi kesäkuussa ja kesällä testattiin uutta kylmävalmistustuotantotapaa päiväkotien ruokalistalla. Pääosa kuumennus- ja jakelukeittiöistä remontoitiin ottamaan vastaan uudella kylmävalmistustuotantotavalla tehtyä ruokaa. Tuotanto käynnistyi täysimääräisenä elokuussa 2015 noin 5000 annoksella ja 550 dieettiannoksella. Alkuun kuljetukset toteutettiin 4 kertaa viikossa ja loppuvuodesta 3 kertaa viikossa, reseptiikan ja tuotantotapojen kehityttyä ja henkilöstön opittua uusia tuotantotapoja. Sisäilmaongelmat aiheuttivat ylimääräisiä siivouksia, mm. Hyrsylän, Anttilan ja Tytyrin koulun osalta.

Investointimenot ylittyivät kuumennus- ja jakelukeittiö muutostöiden ja tuotantokeittiön irtaimen omaisuuden hankintojen osalta. Muutostöiden laajuus ei keittiökohtaisesti ollut arvioitavissa riittäväällä tarkkuudella.

Tilapalvelut

Käyttötalouden menot alittuivat pääosin normaalia pienemmän lämmitystarpeen ja palkkamenojen vähenemän johdosta. Toimintavuonna oli runsaasti sisäilma- ym. korjaus- ja tutkimustöitä, joista suurimpia olivat Anttilan ja Tytyrin koulut.

Uusina kohteina valmistuivat tuotantokeittiö, lasten ja nuorten vastaanottoyksikkö sekä Sammatin koulun vanhan osan peruskorjaus. Harjun -, Metsolan – ja Roution koulun hammashoitolat muutettiin koulukäyttöön. Uusina kohteina käynnistettiin Ojaniittutalo- ja Roution koulukampus -hankkeet. Investointiohjelmalla toteutettiin suunnitellusti ja myönnettyjen määrärahojen puitteissa kokonaisteutuman ollessa 81 %.

Henkilöstöressurssien vähentyminen on vaikeuttanut tehtävien hoitoa ja vähentänyt asiakaspalvelu- tyytyväisyyttä. Palkkaukseen ja niiden sivukuluihin varattuja määrärahoja jäi käyttämättä noin 286 000 €.

Vesihuolto

Vesihuolto muutettiin toimintavuoden aikana taseyksiköksi. Taseyksikkö muotoinen toimintakertomus valmistellaan erikseen tilinpäätöksen liitteeksi.

Toimintavuoden aikana uutta ylläpidettävää vesihuoltoverkostoa tuli kaava-alueille 0,6 km vesi- johto- verkostoa, 0,6 km jätevesiverkostoa ja 0,6 km hulevesiverkostoa (Markkinakuja ja Pakkamestarinukuja). Haja-asutusalueilla osuuskuntien omaisuuden siirron myötä (Hämjoki, Haarjärvi ja Huulentie) tuli n. 10 km sekä vesi- että jätevesiverkostoa. Osuuskuntien omaisuuden siirrossa mukana tuli myös 2 jätevedenpumppaamoja. Aseman vesitornin peruskorjaus alkoi joulukuussa. Aloitettiin Tytyrin vesilaitoksen peruskorjauksen suunnittelu. Uusittiin Hiidensalmen jätevesipumppaamon pumpput.

Tuottavuushanke

Tekninen lautakunta käsitteli toteutetut tuottavuus- ja säästötoimenpiteitä käsiteltiin teknisen lautakunnan alkuvuoden kokouksissa. Merkittävin tuottavuushanke on ollut ruoka- ja siivouspalvelujen tuotantotapamuutos. Toimintavuoden aikana on jätetty useita vapautuneita tehtäviä täyttämättä (projektipäällikkö, kunnossapitomestari, suunnitteluavustaja, tuotantopäällikkö). Tehtävien hoito on toteutettu sisäisin järjestelyin.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Asumiseen houkuttelevan, laadukkaan kunnallistekniikan toteuttaminen tonttien käyttöönottamiseksi. V. 2015 toteuttamisalueet Markkinakuja	Pakkamestarinkuja sekä Markkinakuja ovat valmiita ja urakat vastaanotettu.
Hankintalain puitteissa tapahtuva hankintakokonaisuuksien kilpailuttaminen huomioiden palvelujen alueellinen saatavuus	Sähköinen hankintajärjestelmä Cloudia käytössä pääosassa hankintoja. Alle kynnyksarvon olevissa hankinnoissa on toteutettu kohdennettuja tarjouspyyntöjä riittävän kilpailutuksen saavuttamiseksi.

Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Vuosittain tapahtuva maksujen ja myyntihintojen tarkistaminen. V. 2015 vesi- ja jätevesitaksan maksujen 5% korotus	Maksujen korotukset toteutettiin talousarvion yhteydessä.
Harkinnanvaraisten palveluiden hintojen tarkistaminen kustannuksia vastaavaksi. V 2015 venepaikat, kaivantoilmoitukset 20% korotus	Harkinnanvaraisten maksujen tulot (venepaikat ja kaivantoilmoitukset) ovat toteutuneet suunnitellusti.
Tuotantokeittiön toiminnan käynnistyminen elokuussa v 2015	Tuotantotapamuutos toteutettiin elokuussa 2015. Syksyn aikana ilmenneisiin käynnistysongelmiin reagoitiin toimenpitein. Kuljetukset toteutuivat loppuvuodesta pääsääntöisesti suunnitellun mukaisesti 3 krt/vko rytmillä.
Palvelujen toimintatapa ja -muotojen selvittäminen: oma/ostopalvelu, liikelaitostaminen, yhtiöittäminen	Palveluverkon laajuudesta on tehty päätökset. Liikelaitos selvitys vesihuollon osalta on käynnissä.
Palvelusopimusten mukaan toimiminen	Palvelusopimusten valmistelu on vaiheessa.
Palveluverkon tarkastelun jatkaminen	Palveluverkko päätökset on tehty.
Palveluverkon ulkopuolista kiinteistöistä luopuminen	Ruolankatu 4, Lagus-talo, Rantatie 6, Tuusankoti, Perttiläkoti, Kaisankallion asunnot, Pusulan vanhusten asunnot, Massapellon asunnot, Passinkuja 4 asunnot ja Nummen vanhusten asunnot on myyty. Karjalohjan ent. kunnantalon, Nummen ent. kunnantalon, alatalon ja ns. apteekkarintalon myyntiä on valmisteltu.
Tuottavuushankkeen mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen	Ruoka- ja siivouspalvelujen tuotantotapamuutos toteutettiin. Avoimena olevia tehtäviä hoidetaan sisäisin järjestelyin (kunnossapitomestari, projektipäällikkö, suunnitteluavustaja, tuotantopäällikkö)

Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Tietojärjestelmien hyödyntäminen: tilahallintajärjestelmä, Aromin ja Myslin kattavuuden kasvattaminen	Kiinteistötietojärjestelmä on päivitetty ja otettu käyttöön. Projektiasiantuntijan toimesta varmistetaan ruokatuotannon Aromi ja Mysli ohjelmien käyttö (mm. sähköinen ostaminen, varastojärjestelmä, tuotetietorekisteri)
Asukasyhdistysten ympäristön siivoustalkoissa avustaminen välineillä ja kuljetuspalvelulla	Avustamista toteutettiin kesä kautena. Viimeisellä kolmanneksella ei esille tullut tarpeita avustamiseen.
Julkisen liikenteen toteuttaminen ELY:n kanssa solmitun yhteistyösopimuksen mukaisesti siirtymävaiheessa 2014-2019	Joukkoliikenteen päättyviä vuoroja korvattiin yhteisostona ELY:n kanssa.

Esteetön Lohja raportin päivittäminen	Raportin päivityksen valmistelu on käynnissä.
Tuotekehittäjä koulutuksen hyödyntäminen	Tuotekehittäjä koulutuksen työt valmistuivat vuoden lopulla.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Toimipisteiden toimivuuden varmistaminen kyläkeskuksissa maankäytön kehityskuvan mukaisesti	Toimintavuoden aikana toteutettiin asiakaspalvelupisteiden muutto kirjaston yhteyteen. Viimeisellä kolmannekselle ei ilmennyt uusia tarpeita.
Infran toteuttaminen keskustan tarpeita vastaavasti	Korttelin 42 katujen suunnitelmat valmistuivat. Toteutus odottaa Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisua katusuunnitelmien valituksesta.
Vanhojen kaatopaikkojen kunnostaminen ensisijaisuusjärjestyksenä pohjavesialueet. V. 2015 Harjun ent kaatopaikka	Harjun kaatopaikan kunnostuksen lupa edelleen vireillä AVI:ssa. Päätös on luvattu v. 2016 alkupuolella.
Vesihuoltolaitoksen omavalvontaja ajantasaistettujen suojelusuunnitelmien mukaan toimiminen	Pohjavesiensuojelusuunnitelman valmistelu on käynnissä
Liikenneväylien hoitaminen suolausta välttämällä	Suolausta on käytetty vain kohdennetusti erityisen hankalissa liikennekohteissa.
Hinku-toimenpideohjelman mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen	Aurinkopilotointilaskelmat valmistuivat. Kiinteistöjen energiakatselmuksia jatkettiin.
Sisäilmaryhmän säännöllinen reagoiva toiminta.	Anttilan ja Tytyrin koulut siirretään väistöön 2/2016, Anttilan koulu peruskorjataan ja Tytyrin koulu tullaan purkamaan.
Kuntokierroksen jatkaminen, 5. kierros kiinteistöjen pohjaviemäröinnit	5. kuntokierros valmistui. Nyt valmistellaan seuraavan kuntokierroksen käynnistymistä (suuret kohteet)

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Toimivien nettisivujen ylläpitäminen tulosaluevastuutettuna	Nettisivupäivitys toteutuu tulosalueiden päivittäjien toimesta
Yksityistieavustusten sähköisen hakumenettelyn ohjelman kehittäminen	Sähköinen järjestelmä on kehitettynä käytössä.
Lupa.fi käyttöönoton laajentaminen	Lupa.fi käytössä sijoitusluvuissa ja kaivantoilmoituksissa.
Reittisuunnitteluohjelman kehittäminen suunnittelutarpeita vastaavaksi	Reittisuunnitteluohjelmalla toteutettiin toisen lukuvuoden koulukuljetusten suunnittelu, ohjelma on otettu käyttöön myös toimipisteiden välisessä postin kuljetuksen suunnittelussa.
Myslin tilaus- ja laskutusominaisuuden kattava käyttäminen tuotantokeittiön myötä	Tilaus- ja laskutusominaisuuksien käyttöönotto on vaiheessa.

Teknisen lautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
50 Tekninen lautakunta							
Toimintatuotot	37 024 058	38 390 520	-400 000	37 990 520	36 865 457	97	-0,4
Myyntituotot	24 415 516	25 451 390	0	25 451 390	24 515 415	96,3	0,4
Maksutuotot	425 763	306 390	0	306 390	335 725	109,6	-21,1
Tuet ja avustukset	243 159	234 310	0	234 310	191 369	81,7	-21,3
Muut toimintatuotot	11 939 621	12 398 430	-400 000	11 998 430	11 822 949	98,5	-1,0
Toimintakulut	-41 027 675	-42 002 470	0	-42 002 470	-40 813 072	97,2	-0,5
Henkilöstökulut	-14 943 515	-15 666 500	0	-15 666 500	-14 642 283	93,5	-2,0
Palkat ja palkkiot	-11 049 335	-11 287 190	0	-11 287 190	-10 814 325	95,8	-2,1
Henkilösivukulut	-3 894 181	-4 379 310	0	-4 379 310	-3 827 958	87,4	-1,7
Eläkekulut	-3 264 931	-3 725 450	0	-3 725 450	-3 194 147	85,7	-2,2
Muut henkilösivukulut	-629 250	-653 860	0	-653 860	-633 811	96,9	0,7
Palvelujen ostot	-14 396 778	-14 286 330	0	-14 286 330	-14 633 726	102,4	1,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 161 933	-10 460 830	0	-10 460 830	-9 968 515	95,3	-1,9
Avustukset	-243 422	-291 800	0	-291 800	-197 757	67,8	-18,8
Muut toimintakulut	-1 282 027	-1 297 010	0	-1 297 010	-1 370 792	105,7	6,9
Toimintakate	-4 003 616	-3 611 950	-400 000	-4 011 950	-3 947 615	98,4	-1,4
Suunnitelman muk. poistot	-10 501 905	-10 854 070	0	-10 854 070	-11 899 661	109,6	13,3
Satunnaiset erät	1 484 365	0	0	0	0	0	-100,0
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	14 118 709	13 812 270	0	13 812 270	14 823 117	107,3	5,0
Kulut	-2 403 055	-388 980	0	-388 980	-2 385 316	613,2	-0,7
Netto	11 715 654	13 423 290	0	13 423 290	12 437 801	92,7	6,2

Vesihuollon tuloslaskelma (sisältyy teknisen lautakunnan tuloslaskelmaan)

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
547 Vesihuolto							
Toimintatuotot	7 272 914	7 545 350	0	7 545 350	7 392 251	98	1,6
Myyntituotot	7 174 357	7 507 970	0	7 507 970	7 361 658	98,1	2,6
Maksutuotot	91 538	30 320	0	30 320	17 223	56,8	-81,2
Muut toimintatuotot	7 020	7 060	0	7 060	13 370	189,4	90,5
Toimintakulut	-3 761 014	-3 966 400	0	-3 966 400	-4 025 347	101,5	7,0
Henkilöstökulut	-1 143 504	-1 134 150	0	-1 134 150	-1 118 612	98,6	-2,2
Palkat ja palkkiot	-858 699	-840 520	0	-840 520	-834 531	99,3	-2,8
Henkilösivukulut	-284 805	-293 630	0	-293 630	-284 081	96,7	-0,3
Eläkekulut	-234 927	-245 270	0	-245 270	-234 636	95,7	-0,1
Muut henkilösivukulut	-49 878	-48 360	0	-48 360	-49 445	102,2	-0,9
Palvelujen ostot	-1 263 017	-1 439 110	0	-1 439 110	-1 480 925	102,9	17,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 258 507	-1 237 610	0	-1 237 610	-1 314 632	106,2	4,5
Avustukset	15 264	-50 000	0	-50 000	0	0	-100,0
Muut toimintakulut	-111 248	-105 530	0	-105 530	-111 178	105,4	-0,1
Toimintakate	3 511 901	3 578 950	0	3 578 950	3 366 904	94,1	-4,1
Suunnitelman muk. poistot	-2 347 251	-2 385 480	0	-2 385 480	-2 338 696	98	-0,4

Teknisen lautakunnan suoritteet ja tunnusluvut

Suoritteet ja tunnusluvut	TP2013	TP2014	TP2015
Toimielin/toiminta			
TEKNINEN LAUTAKUNTA			
KUNNALLISTEKNIikka	2013	2014	TP2015
Liikenneväylät			
Liikenneväylät, km	403	403	347
Maksullisia p-paikkoja, kpl	468	468	468
* Toimintakulut / asukas, €	-108,91	-107,49	-114,80
Yksityistiet, km	670	670	670
Avustetut yksityistiet, km	572	541	528
* Yksityistieavustukset €/km	-405,01	-398,11	-416,82
Puistot ja yleiset alueet			
Hoidettuja puistoalueita, ha	87	87	87
Puistometsiä, ha	477	477	477
Talousmetsiä, ha	1997	1997	1997
* Toimintakulut / asukas, €	-31,01	-34,60	-33,69
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	56	56	56
Toimintakulut /asukas, €	-137,63	-128,70	-141,35
Toimintakate /asukas, €	-83,02	-80,01	-86,63
VESI- JA VIEMÄRILAITOS	2013	2014	TP2015
Myyty vesi, m ³	2 336 933	2 351 089	2 112 298
Puhdistettu jätevesi, m ³	4 125 849	4 048 651	4 484 021
Vesijohtoverkoston pituus, km	435	550	560
Viemäriverkoston pituus, km	454	540	550
Sadevesiverkoston pituus, km	185	220	220
Liittymisaste %	80	80	80
* Toimintakulut €/myyty m ³	-2,80	-2,64	-3,01
* Toimintakate/€/myyty m ³	0,19	0,87	0,75
Veden hinta €/m ³	1,17	1,20	1,26
Jäteveden hinta €/m ³	1,82	1,87	1,96
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	19	19	19
Toimintakulut /asukas, €	-78,72	-78,97	-84,93
Toimintakate /asukas, €	67,86	73,74	71,04

Suoritteet ja tunnusluvut Toimielin/toiminta TEKNINEN LAUTAKUNTA	TP2013	TP2014	TP2015
TILAPALVELUT	2013	2014	TP2015
Hallinnassa olevat tilat, k-m ²	239069	239069	210300
Korjaukset teknisestä arvosta %	3	3	3
Toimintakulut €/ k-m ²	-65,54	-68,32	-78,01
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	48	48	45
Toimintakulut /asukas, €	-216,63	-221,74	-203,37
Toimintakate /asukas, €	21,75	18,08	29,87
RUOKA- JA SIIVOUSPALVELUT	2013	2014	TP2015
Ruokapalvelut			
Ateriat, kpl	3 197 466	3 100 429	2 983 600
* Toimintakulut / ateria, €	-2,52	-2,77	-3,01
Siivouspalvelut			
Siivousala hum ²	153246	153246	152281
* Toimintakulut/hum ² , €	-35,60	-35,25	-35,34
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	244	244	244
Toimintakulut /asukas, €	-281,37	-274,19	-279,85
Toimintakate /asukas, €	-4,73	0,50	-7,44
HALLINTOPALVELUT	2013	2014	TP2015
Keskuksen hallinto			
*Toimintakulut / asukas, €	-11,78	-11,61	-10,86
Pelastustoimi			
* Toimintakulut /asukas, €	-68,13	-70,20	-65,46
Joukkoliikenne			
Tuetut matkat, euroa	0	407 825	223 093
Oppilaita kuljetuksen piirissä, kpl	1370	1569	1519
Toimintakulut €/asukas	-69,68	-73,94	-71,82
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	13	13	13
Toimintakulut /asukas, €	-166,77	-157,89	-151,58
Toimintakate /asukas, €	-106,48	-96,38	-90,13
Toimiala yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	380	380	380
Toimintatuotot /asukas, €	776,50	777,42	777,80
Toimintakulut /asukas, €	-881,12	-861,49	-861,09
Toimintakate /asukas, €	-104,63	-84,07	-83,29
Asukasmäärä	47703	47624	47397

9.1.9. Kaupunkisuunnittelulautakunta

Hallinto

Hallintopalveluiden toiminnan sujuvuutta tarkasteltiin ja toimintaprosesseja hiottiin saatujen kokemusten pohjalta pitkin vuotta. Sähköisen kokouskäytännön mukanaan tuomien uusien toimintatapojen sisäistäminen ja luottamushenkilöviestinnän keskittäminen portaaliin sujuivat hyvin.

Kaavoitus

Taajamaosayleiskaava ja keskustan osayleiskaava olivat valituskäsittelyssä vuoden 2015, eivätkä ne tulleet lainvoimaisiksi. Paloniemen osayleiskaavan ehdotus hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 14.12.2015 asetettavaksi julkisesti nähtäville. Lieviön ja Paunin maaseutualueen osayleiskaavan kaksi vaihtoehtoista luonnosta oli valmisteluvaiheen kuulemisessa 20.8. – 30.9.2015 välisen ajan.

E18 käytävän solmukohtien maankäytön kehittäminen Lohjalla –projektin loppuraportti valmistui kesäkuussa. Asemakaavoitettu alue ei laajentunut, mutta asemakaavan muutoksia valmistui viisi. Asemakaavamuutokset käsittivät kolme kerrostalotonttia keskustassa siten, että keskustaan voi rakentaa yhteensä viisi uutta kerrostaloa. Kahdesta asemakaavamuutoksesta valitettiin Helsingin hallinto-oikeuteen, joten niiden toteuttaminen (kolme kerrostaloa) siirtyy. Lisäksi asemakaavan muutoksilla mahdollistettiin Roution koulun ja Karstuntien kiertoliittymän rakentaminen.

Asemakaavoja valmistui ja käsiteltiin seuraavasti:

Kaupunginvaltuustossa hyväksyttiin:

- Paikkarinkadun (Keksitehdas) asemakaavan muutos
- Karstuntien kiertoliittymän asemakaavan muutos
- Nahkurinraitti, asemakaavan muutos
- Roution koulu, asemakaavan muutos
- Rajavartiostonkadun asemakaavan muutos

Ehdotuksena nähtävillä olivat:

- Suurlohjankadun (SSO) asemakaavan muutos
- Virkkala, Kisakujan asemakaavan muutos
- Hiidensalmen itäosat, asemakaavan muutos

Valmisteluvaiheen kuuleminen:

- Porlan asemakaavan muutos
- Karjalohjan Mustlahden ranta-asemakaava ja ranta-asemakaavan muutos
- Keskilohjan (Saajos) asemakaavan muutos
- Saukkolan taajaman eteläinen alue (SSO), asemakaava ja asemakaavan muutos
- Nummen Oilaantien kevyen liikenteen väylä, asemakaavan muutos

Valmistuneet tai nähtävillä olleet osallistumis- ja arviointisuunnitelmat:

- Sammatin Kirmusjärven Isosaaren ranta-asemakaava
- Kullervonkatu, asemakaavan muutos
- Hiidensalmen asemakaavan muutos
- Ojamo (Citymarket) asemakaavan muutos
- Mäntylän päiväkodin tontin asemakaavan muutos
- Taimiston ja Tennarin asemakaavan muutos
-

Kaavoituksessa pitkään työskennelleen kaavoitussihteerin eläkkeelle lähdettyä kaavoituksen työntekijöiden määrä väheni ja kaavoitukselle osoitettiin toimistopalvelut hallinnon tulosalueelta. Kaavoitus teki toimintasuunnitelman Lupapiste.fi -palvelun käyttöönotosta.

Kiinteistö- ja kartastopalvelut

Toimintavuosi jatkui samoilla teemoilla kuin aiemmat vuodet. Kaupungeingeodeetin irtisanoutuminen ja uuden valinta kesti kevätkauden. Kartta- ja paikkatietoaineistoja, rekisteritietoja ja muita virheitä on korjattu ja ajantasaisesti mahdollisuuksien mukaan muiden asioiden hoidon yhteydessä. Internet-karttapalvelu uusittiin loppuvuonna ja otettiin käyttöön tammikuussa 2016. Paikkatietojärjestelmien kehityspolun määrittely aloitettiin. N2000 korkeusjärjestelmään siirtymisen selvitystyö aloitettiin syksyllä 2015.

Rästitöiden tekemisessä on edistytty yleisten alueiden lohkomisten osalta.

Merkittäviä isompia edenneitä asioita ovat olleet korttelin 42 tontin nro 2 luovutus Hartelalle ja Uudenmaan virkistysalueyhdistys ry:lle luovutettu noin 10 ha alue Lohjan pohjoisosassa. Maapolitiista ohjelmaa täydennettiin valtuustossa kesäkuussa.

Kaavanpohjakartan ylläpito tapahtui maastomittauksiin perustuen tarpeellisilta osin täydentäen. Kaavanpohjakarttaa täydennettiin myös ilmakuvauksiin ja stereokartoitukseen perustuen 2015.

Kiinteistönmuodostukseen, kartaston ylläpitoon ja kunnallistekniikan rakentamiseen liittyviä maastotöitä suoritettiin tarpeiden ja työohjelmien mukaisesti. Rakennuksia merkittiin maastoon 107 ja sijaintikatselmuksia tehtiin 278 kpl.

Kaupunkisuunnittelulautakunnan toimintatuottoja kertyi 1 156 649 euroa eli 118 719 euroa talousarviossa arvioitua enemmän. Toimintakulut olivat -2 270 865 euroa ja alittivat talousarvion 121 955 eurolla. Toimintakatteeksi muodostui -1 114 216 euroa ja sitovaksi määrärahaksi vahvistettu toimintakate alittui näin ollen 240 674 eurolla.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kaupunginvaltuuston hyväksymä Maankäytön rakenne 2013 - 2037 ohjaa maankäytön suunnittelua ja kehittämistä. Vuosittainen seuranta on käynnistetty.	Seurantareportin alustava versio esiteltiin kaupunkisuunnittelulautakunnassa joulukuussa.
Kaavoitusohjelma on laadittu ja kaavoitus etenee ohjelman mukaisessa järjestyksessä.	Kaavoitusohjelma hyväksyttiin 8.12.2015.
Moottoritien liittymäalueiden kehittämiselvitys ja Paloniemen osayleiskaava ovat valmiita.	E18 liittymäalueiden loppuraportti merkittiin tiedoksi 9.6.2015. Paloniemen osayleiskaavan hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 14.12.2015.
Kaupungin kasvua tukevan maapolitiikan hoito on varmistettu: raakamaan hankintaneuvotteluja käydään kasvusuunnissa, katualuehankintoja tehostetaan, maankäyttösopimusneuvotteluja käydään maapolitiikan ohjelman ja kaavoituksen edistymisen mukaisesti.	Tarvittava rekrytointi on tehty. Maankäyttösopimusneuvottelut on tehty kaavoitusohjelman mukaisesti. Katualueiden tehostunut hankinta on käynnissä.
Kiinteistönmuodostuksen rästiin jääneiden katualueiden lohkomisia tehdään järjestelmällisesti (lisäys 30 katua vuodessa)	Tavoite toteutuu. 23 yleistä aluetta rekisteröity ja 6 odottaa rekisteröintiä. Tontteja 20 kpl, 11 tilaa, 2 rasi-tetta lisäksi toimituksina.

Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Maksut, taksat ja myyntihinnat tarkistetaan vuosittain ja niitä muutetaan tarvittaessa kustannusten kasvun mukaisesti	Maksuja ja taksoja on tarkistettu.

Tarvittavat henkilöstöjärjestelyt tehdään siten, että eri tulosalueiden tarpeet ovat kustannusneutraalisti yhteen sovitettavissa. Uudet toimistohenkilöresurssit sijoitetaan hallintoon, mikä helpottaa tulosalueiden välistä koordinaatiota.	Henkilöstöjärjestelyjä on tehty tavoitteen mukaisesti, mm. rakennusvalvonnan ja kaavoituksen toimistosihteerijärjestelyt on työntekijöiden eläköitymisen yhteydessä hoidettu sisäisesti.
---	--

Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Tontinlohkominen tehdään asiakkaalle luvatus aikataulun mukaisesti (2,5 kk).	Ei ole toteutunut täysin, tällä hetkellä 3kk luvataan.
Maastomittaustoimintaa tehostetaan tekniikan kehityksen suomien mahdollisuuksien mukaan optimaalisella työyksikkökoolla ja resursseja järjestetään sekä painotetaan töiden mukaisesti.	Uusi monitoimilaite on hankittu. Ranta-asemakaavan rakennussijaintimittauksia on tehty liitoskuntien alueella.
Kaava- ja lupaprosesseja kehitetään osana tuottavuusohjelmaa.	Kaavaprosessin jatkuva kehittäminen on menossa mm. laatimalla asiakirjojen yhtenäiset pohjat ja paneutumalla erityisesti kumppanuuskaavoihin (tuotekehitysprojekti).

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Ympäristötoimen koordinoiman HINKU-hankkeen tavoitteita edistetään mm. aloittamalla ekotukitoiminta kaupungin työyksiköissä.	Toimialojen ekotukiyhdyshenkilöt sekä ekotukihenkilöitä on nimetty. Ekotukihenkilöiden yhteiset tapaamiset on aloitettu ja toimintatavoista sovittu.
Kaavoitusohjelmaa laadittaessa otetaan huomioon kaupunkirakenteen hallittu tiivistäminen, taajamarataa tukeva maankäyttö, keskustan kehittäminen, vuokra-asuntojen ja työpaikkatonttien riittävyys ja monimuotoisen asumisen mahdollistaminen.	Teemat ovat olleet ohjaavina kaavoitusohjelman laatimisessa.
Kaavoissa arvioidaan ilmastovaikutukset.	Taimiston ja Tennarin sekä Mäntylän asemakaava-alueilla on vireillä energiatehokas townhouse-projekti yhteistyössä Aalto-yliopiston kanssa. Kaavoitus on hankkinut Ecocity Evaluator testilisenssin. E18 solmukohtien maankäytön ilmastovaikutukset on arvioitu. KekoB-ekolaskurityökalu on valmistunut.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kartta- ja paikkatietopalvelut järjestetään kysynnän mukaisesti tehokkaasti: resurssien painotus paperikarttojen tuottamisesta sähköisten aineistojen tuottamiseen sekä sähköisten paikkatieto-palvelujen järjestämiseen, kaavanpohjakartan tuottamiseen I	Tavoite on toteutunut, ilmakuvaus Karjalohjalla ja Haarjärvellä on tehty ja kartta on valmistunut.
Sähköistä kokouskäytäntöä ja luottamushenkilöportaalien käyttöä viestinnässä kehitetään edelleen.	Sähköisen kokousportaalin tehokasta käyttöä on jatkettu. Kaikki luottamushenkilöviestintä on pyritty hoitamaan portaalin kautta.
Selvitetään edellytykset siirtyä sähköiseen lupakäsittelyyn asteittain rakennusvalvonnan jälkeen.	Sähköiseen lupakäsittelyyn siirtymisestä on laadittu toimintasuunnitelma Lupapiste.fi-toimittajan kanssa.

Kaupunkisuunnittelulautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
60 Kaupunkisuunnittelulautakunta							
Toimintatuotot	1 589 482	1 037 930	0	1 037 930	1 156 649	111,4	-27,2
Myyntituotot	218 138	161 150	0	161 150	127 408	79,1	-41,6
Maksutuotot	708 371	205 450	0	205 450	372 636	181,4	-47,4
Tuet ja avustukset	0	9 700	0	9 700	0	0	****
Muut toimintatuotot	662 973	661 630	0	661 630	656 605	99,2	-1,0
Toimintakulut	-2 287 114	-2 392 820	0	-2 392 820	-2 270 865	94,9	-0,7
Henkilöstökulut	-1 773 977	-1 835 500	0	-1 835 500	-1 774 624	96,7	0,0
Palkat ja palkkiot	-1 392 802	-1 425 780	0	-1 425 780	-1 389 938	97,5	-0,2
Henkilösivukulut	-381 175	-409 720	0	-409 720	-384 686	93,9	0,9
Eläkekulut	-303 978	-327 200	0	-327 200	-305 083	93,2	0,4
Muut henkilösivukulut	-77 197	-82 520	0	-82 520	-79 603	96,5	3,1
Palvelujen ostot	-396 586	-432 020	0	-432 020	-380 032	88	-4,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-33 145	-38 640	0	-38 640	-32 646	84,5	-1,5
Muut toimintakulut	-83 405	-86 660	0	-86 660	-83 563	96,4	0,2
Toimintakate	-697 632	-1 354 890	0	-1 354 890	-1 114 216	82,2	59,7
Suunnitelman muk. poistot	-56 453	-68 840	0	-68 840	-58 080	84,4	2,9
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	416 344	0	0	0	429 710	****	3,2
Kulut	-314 386	-21 830	0	-21 830	-286 162	1310,9	-9,0
Netto	101 959	-21 830	0	-21 830	143 547	-657,6	40,8

Kaupunkisuunnittelulautakunnan suoritteet ja tunnusluvut

	TP2013	TP2014	TP2015
Toimielin/toiminto			
KAUPUNKISUUNNITTELUAUTAKUNTA			
KAAVOITUS			
Valmistuneet kaavat ha			
- yleiskaavat, ha	0	0	0
- asemakaavat, ha	13	46	7,7
- ranta-asemakaavat, ha	0	48	0
Asemakaavoitettua aluetta yhteensä, ha	4 750	4 839	4 500
Kaavoitettu tonttivaranto			
- omakotitontit, kpl	340	410	394
- rivitalotontit, kpl	35	63	40
- kerrostalotontit, kpl	1	1	4
- liike- ja teollisuustontit, kpl	60	55	55
Suunnittelutarveratkaisut, kpl	27	40	17
Poikkeamisluvat, kpl	51	60	45
Poikkeamislupalausunnnot, kpl		21	12
* Maankäytön toimintamenot / asukas	-15,30	-16,45	-16,95
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	9,7	10	8,7
Toimintakulut /asukas, €	-13,52	-14,61	-15,00
Toimintakate /asukas, €	-11,66	-10,57	-11,80
KIINTEISTÖ- JA KARTASTOPALVELUT			
Maanhankinta, ha	71,9	28,8	0,3
Maanluovutus, ha	4,3	4,8	13
Omakotitontit, kpl	18	10	5
Rivitalotontit, kpl	0	0	0
Kerrostalotontit, kpl	0	4	1
Liike- ja teollisuustontit	4	2	1
Vapaa-ajantontit, kpl	0	0	0
* Tonttipalvelut toimintakulut/ asukas	-4,37	-5,01	-4,69
Pohjakartta			
yhteensä, ha	8 600	8 600	11 200
täydennetty, ha	0	0	900
*Kartastopalvelut toimintakulut/ asukas	-7,88	-6,91	-6,34
Rakennusten merkitsemisiä, kpl	144	115	107
Tonttijaot, kpl	39	17	15
Lohkomiset, kpl	50	140	31
Yleisten alueiden mittauksia, kpl	9	23	23
* Kiinteistönmuodostus toimintakulut/ asuk	-6,84	-7,41	-7,53
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	22,0	21,0	24,0
Toimintakulut /asukas, €	-24,55	-25,00	-24,24
Toimintakate /asukas, €	13,02	4,32	-3,03
Toimielin yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	36,8	35,1	37,2
Toimintatuotot /asukas, €	39,45	33,36	24,42
Toimintakulut /asukas, €	-46,51	-48,00	-47,95
Toimintakate /asukas, €	-7,06	-14,64	-23,53

9.1.10. Ympäristö- ja rakennuslautakunta

Hallinto

Hallintopalveluiden toiminnan sujuvuutta tarkasteltiin ja toimintaprosesseja hiottiin saatujen kokemusten pohjalta pitkin vuotta. Sähköisen kokouskäytännön mukanaan tuomien uusien toimintatapojen sisäistäminen ja luottamushenkilöviestinnän keskittäminen portaaliin sujuivat hyvin.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan toimintaa on jouduttu uudistamaan oleellisesti useiden voimaantulleiden lakimuutosten johdosta. Lakimuutokset ovat edellyttäneet myös kaavakkeiden ja ohjeiden päivittämistä. Rakennusalan ammattilaisille järjestettiin rakennusvalvonnan tietoisuuspäivä, jossa tiedotettiin ajankohtaisista lakimuutoksista, uudesta 1.5. voimaan tulleesta rakennusjärjestyksestä sekä ja kerrottiin uusista toimintavoista. Tilaisuuteen osallistui 50 henkilöä.

Rakennusvalvonta on tehnyt yhteistyötä Vantaan rakennusvalvonnan kanssa. Tarkastusinsinööri on ollut viisi työpäivää tutustumassa Vantaan rakennusvalvonnan menettelytapoihin. Vantaalta on puolestaan ollut tarkastusinsinöörejä kertomassa esim. erityismenettelystä. Yhteistyö on erityisesti koskenut vaativien rakennushankkeiden työmaa-aikaista valvontaan. Riskit kasvavat huomattavasti hankkeen vaatavuuden kasvaessa. Yhteistyön kautta Lohjan rakennusvalvonnalle on avautunut mahdollisuuksia osallistua pääkaupunkiseudun (PKS) koulutuksiin, mikä on ollut suuri etu.

Rakennusvalvonnassa on käytössä sähköinen luvanhaku www.lupapiste.fi. Lupapisteen käyttö on lisääntynyt voimakkaasti kuluneen vuoden aikana ja sen tuomat hyödyt ovat olleet toiminnan kannalta merkittäviä. Hakemuksia lupapisteen kautta tuli alkuvuodesta noin 20kpl kuukaudessa. Kesää kohden haettujen lupien määrä nousi yli sataan.

Lupapiste kehittyi edelleen ja tavoitteena on mahdollisuus sähköiseen arkistointiin. Lohjan rakennusvalvonta on osallistunut arkistointiosion pilotointiin. Rakennusvalvonta on tehnyt omalta osaltaan TOS:n. Työ on ollut merkittävä kehitystyö.

Rakennusvalvonta on pyrkinyt puuttumaan luvattomaan rakentamiseen. Rakennusvalvonnan saaman lisäresurssin turvin Gunnarlan alue kartoitettiin ja alueelta löytyi 58 kaavan vastaiselle rakennuspaikalle luvattomasti rakennettua talousrakennusta. Näiden lupakäsittelyt tulevat työllistämään rakennusvalvontaa pitkään. Epäsiisteihin pihoihin on puututtu tulleiden valitusten johdosta.

Lvi-tarkastaja aloitti Lohjan rakennusvalvonnassa 15.6.2015. Lvi-tarkastajan työtehtävät ovat selkeytyneet ja riskit johtuen kaksoisviroista ovat poistuneet. Lvi-tarkastaja siirtyi Lohjalle Karkkilasta, jolloin Karkkila joutui haasteelliseen tilanteeseen. Tästä johtuen lvi-tarkastajaresursseja myytiin Karkkilaan. Vastaavasti Karkkila myi lupakäsittelijän resursseja Lohjalle. Resurssien vaihto oli lemminpuolinen etu.

Lokakuussa tehty ohjelmistopäivityksessä käyttöön otettu pysyvä rakennustunnus on aiheuttanut suuria ongelmia. Sihteerien resurssit ovat olleet erityisen tiukoilla.

Ympäristönsuojelu

Ympäristönsuojelun vakituisen henkilökunnan resurssit kuluivat edellisvuosien tapaan pääosin akuuttien ympäristöongelmien ja valitusten selvittämiseen sekä ympäristönsuojelulain-säädännön edellyttämien lupien, ilmoitusten ja raporttien käsittelyyn. Loppuun käsiteltyjä valitus- / ilmoitusasioita oli 88 kpl ja saapuneita raportteja 271 kpl. Uutena lakisääteisenä tehtävänä ympäristönsuojeluun tuli maa-aineslain mukaiset tehtävät, lupien käsittely ja valvonta.

Ympäristönsuojelussa oli neljä kesätyöntekijää ja yksi harjoittelija, joka suoritti ympäristönhoitajan harjoittelujaksoa Livia -ammattiopistolle. Heidän avullaan pystyttiin tehostamaan ympäristövalvontaa ja purkamaan työruuhkaa. Vuoden 2015 lopussa ympäristönsuojelussa oli n. 300 vireillä olevaa asiaa.

Ympäristönsuojelumääräykset hyväksyttiin Lohjan kaupunginvaltuustossa 7.1.2015 § 5. Määräyksestä valitettiin Helsingin hallinto-oikeuteen, jossa määräykset ovat edelleen käsittelyssä. Valmisteltiin ympäristönsuojelumääräysten tiedottamista ja ohjeistusta.

Hiiden ympäristökartaston toiminta lakkautettiin. Hiiden ympäristökartastossa olleet aineistot päivitettiin ja kunkin kunnan aluetta koskevat aineistot toimitettiin kyseiseen kuntaan. Lohjan osalta aloitettiin valmistelu aineistojen ja siihen liittyvän asiakaspalvelun siirtämiseksi Lohjan kaupungin internetsivuilla toimivaan Louhi -karttapalveluun. Siirtyminen Louhi -palveluun tapahtuu vuoden 2016 aikana. Facta -ympäristöosasta otettiin käyttöön uusi versio ja rekisterin toiminnassa havaittuja ongelmia ratkottiin. Aloitettiin selvitys siirtymisestä oman öljysäiliörekisterin käyttämisestä pelastuslaitoksen Merlot -rekisterin yhteiskäyttöön. Selvitystyö jatkuu vuoden 2016 aikana. Ympäristönsuojelun henkilöstön sähköpostit siirrettiin Outlookin pilvipalveluun ja samassa yhteydessä henkilöstön käyttöön otettiin Lync -sovellus.

Vesistöjen kunnostamisessa osallistuttiin Hiidenvesi-projektiin ohjelman mukaisesti. Veden laadun seuranta tehtiin yhteistyössä paikallisten järviensuojeluyhdistysten kanssa ja Uudenmaan ELY -keskuksen sekä vesistöjen kuormittajien kanssa. Tulokset päivitettiin www.vesientila.fi -sivuille. Länsi-Uudenmaan hajajätevesihanke jatkui yhteistyössä Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n kanssa. Hankkeessa toteutettiin Lohjalla 178 kpl kiinteistökohtaisia neuvontakäyntejä.

Ilmanlaadun ja pohjavesien seuranta sekä ympäristöklusterin toimintaa jatkettiin toiminnanharjoittajien kanssa. Ilmanlaadun seuranta tuotti laajan koko Uuttamaata käsittävän bioindikaattoriselvityksen. Mahis -projektin luonnonhoitoryhmä kunnosti luontopolkuja ja niiden rakenteita sekä hoiti arvokkaita luontokohteita ja perinnemaisemia. Selvitettiin luontopolun rakentamista Pusulaan, mutta paikka ei osoittautunut oikein sille soveliaaksi. Liessaareen aloitettiin terveysluontopolun suunnittelu yhteistyössä perusturvan ja Luonnontie -konsultin kanssa. Polku avataan vuonna 2016.

Luonnonsuojelua edistettiin järjestämällä paikallisten luontojärjestöjen kanssa luontoretkeä sekä neuvottelemalla maanomistajien kanssa arvokkaiden luontokohteiden suojelusta. Uhanalaisten lajien elinympäristöjä kartoitettiin ja hoidettiin Uudenmaan ELY -keskuksen rahoituksen turvin. Vieraslajien esiintymien selvittämistä jatkettiin. Jättiputkikasvustojen torjuntaa tehtiin yhteistyössä lukuisten maanomistajien ja vapaaehtoisten talkoolaisten kanssa sekä Transmeri Oy:n kanssa, joka toimitti ilmaiseksi tarvittavat torjunta-aineet.

Ympäristönsuojelu on tiedottanut kaupungin nettisivuilla eri tapahtumista sekä antanut neuvontaa erilaisilla mediatiedoiteilla, kuten öljysäiliöiden tarkastamisista, roskien poltosta, haravointijätteiden käsittelystä, siivouskampanjasta, vieraslajien esiintymisistä sekä luontoretkestä ja -tapahtumista. Lisäksi ympäristönsuojelun henkilöstö on pitänyt luentoja ja esitelmiä erilaisissa oman alan ammattiin liittyvissä koulutus- tai yleisötilaisuuksissa sekä toimineet luontoretkien vetäjinä. Henkilöstön edustajia on pyydetty mukaan asiantuntijoiksi erilaisiin ylikunnallisiin työryhmiin, kuten Uudenmaan maakuntakaavan viherrakenteen asiantuntijaryhmään, luonnontieteellisen keskusmuseon lajitietokeskuksen viranomaistyöryhmään sekä pohjavesien suojeluun liittyvään valtakunnallisen ohjeistuksen suunnittelutyöryhmään.

Valvontasuunnitelma toteutui pääosin hajajätevesiasioiden osalta. Lämmitysöljysäiliöiden tarkastusten valvonnassa tavoitteena oli selvittää aikaisemmilta vuosilta vireillä olleita epäselviä tapauksia, joita oli 50 kpl. Näitä saatiin selvitettyä 20 kpl. Pohjavesialueella sijaitsevien pk-yritysten osalta vietiin eteenpäin 20 kehoitusasiaa, joista 12 tapausta saatiin loppuun käsitellyksi. Ympäristölupalaitosten osalta tehtiin suunniteltuja valvontatarkastuksia 12 kpl. Pohjavesien suojelusuunnitelman päivittäminen koko yhdistyneen Lohjan osalta oli varsin merkittävä työtehtävä. Poliisille tehdyt tutkintapyynnöt työllistivät myös paljon. Niitä tehtiin 9 kpl.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan toimintatuottoja kertyi 554 376 e eli 33 034 e talousarviossa arvioitua vähemmän. Toimintakulut olivat – 1 211 514 e ja alittivat talousarvion 40 416 eurolla. Toimintakatteeksi muodostui -657 138 e ja sitovaksi määrärahaksi vahvistettu toimintakate alittui näin ollen 7 382 eurolla.

Sitovat tavoitteet

Kasvava Lohja	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Uusi rakennusjärjestys ohjaa rakentamista, suunnittelu- ratkaisutarpeet määrittellen eri tavoin, myös luvanvaraisuus muuttuu.	Rakennusjärjestyksen voimaantulo 1.5.2015

Tasapainoinen talous	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Laaditaan ja otetaan käyttöön menettelyt maksulliselle valvonnalle.	Ympäristönsuojelulain mukainen valvontasuunnitelma ja valvontaohjelma hyväksytty ympäristö- ja rakennuslautakunnassa 19.3.2015. Ympäristönsuojelulain mukaiset valvontamaksut hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.5.2015. Taksa astui voimaan 1.6.2015. Laadittu ohjeistusta määräaikaistarkastuksille, lähetetty lupa-laitoksille ja rekisteröidyille laitoksille tiedote valvonnan maksullisuudesta sekä selvitetty laskutusmenettelyä. Maksulliset määräaikaistarkastukset aloitettu.
Lausuntomenettelyjä tehostetaan ja priorisoidaan.	Kaavoituskokouksissa pyritty työstämään asioita siten, että erillisiä lausuntoja kaavoista tarvitaan mahdollisimman vähän. Lupa.fi – järjestelmän käyttö tehostanut lausuntojen antamista. Hajajätevesi- ja maalämpölausuntojen määrää on voitu merkittävästi vähentää luomalla ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan yhteiset periaatteet tapauksille, joissa lausunto on tarpeen pyytää.
Lupamaksuja tarkistetaan suhteessa hankkeesta johtuvaan työmäärään.	Korotettu taksa tullut voimaan 16.4.2015.
Luvanvaraisuustulkinnan helpottamiseksi uuden rakennusjärjestyksen tulkintaan tehdään selkeyttävää ohjeistusta rakennusvalvonnan kotisivuille.	Laadittu erillistä ohjeistusta rakennusjärjestyksen tulkintaan kaupungin kotisivuille.
Rakennusvalvonnan henkilö ei enää päivystä palvelupisteissä Karjalohjalla ja Nummella. Neuvontapalvelu järjestetään kamerayhteyden kautta.	Otettu käyttöön sähköinen ajanvaraus Vihta-ajanvarauspalvelun kautta kamerapalveluun ja asiakastapaamiseen.
Tarvittavat henkilöstöjärjestelyt tehdään siten, että eri tulosalueiden tarpeet ovat kustannusneutraalisti yhteen sovitettavissa. Uudet toimistohenkilöresurssit sijoitetaan hallintoon, mikä helpottaa tulosalueiden välistä koordinaatiota.	Henkilöstöjärjestelyjä on tehty tavoitteen mukaisesti, mm. rakennusvalvonnan ja kaavoituksen toimistosihteerijärjestelyt on työntekijöiden eläköitymisen yhteydessä hoidettu sisäisesti.

Hyvät peruspalvelut	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Kunta järjestää edelleen peruseläinlääkäripalvelut kaikkien kuntalaisten saataville. Eläinlääkärivastaanottojen keskittämishankkeen selvitystyö saatetaan päätökseen siltä osin, että voidaan päättää onko vastaanottoja tarvetta / mahdollista keskittää.	Palveluverkkoselvitys on tehty ja päätetty. Peruseläinlääkäripalveluja tarjotaan kuntalaisille yhteistoimintaluodeella nykytilan mukaisesti neljässä eläinlääkärin vastaanotopisteessä. Päivystysajan asiakasyhteydenotot on keskitetty yhteen palvelunumeroon. Asiakastoiminnan hallintaa varten on hankittu yhteinen eläinlääkäriohjelma.

Ympäristöterveydenhuollon valvonta on yhdenmukaista ja vaikuttavaa ja perustuu laatujärjestelmään.	Ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmää on laadittu elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun, tupakka-valvonnan ja kuluttajaturvallisuuden osalta. Laatukäsikirja kattaa tällä hetkellä noin 90 % toiminnasta.
Työtehtäviin liittyvää ohjeistusta päivitetään ja parannetaan sekä liitetään prosessikuvauksiin.	Kohdetyyppikohtaisia ohjeistuksia sekä prosessikuvauksia on luotu. Ohjeistukset ja kuvaukset ovat osana laatujärjestelmää.
Kehitetään tiedottamista ympäristöasioihin liittyen nettisivujen kautta, lisätään mm. tiedote valitusasioiden käsittelyprosessista.	Tehty lähinnä normaalia päivitystyötä. mm. muuttuneen lainsäädännön osalta, uusien ympäristönsuojelumääräysten osalta myös päivitetty ohjeistuksia ja tehty mediatiedotteita mm. haravointijätteiden käsittelystä, puun pienpoltosta ja siivoustalkoista.
Uusien ympäristölupien käsittelyaika on 6 kk siitä lukien, kun hakemusasiakirjat ovat vaatimusten mukaiset	Uusien toimintojen ympäristölupia ei ole käsitelty vuonna 2015.
Uuden rakennusjärjestyksen tulkin selkeyttämiseksi tehdään ohjeistusta rakennusvalvonnan kotisivuille.	Laadittu erillistä ohjeistusta rakennusjärjestyksen tulkin. Päivitetty ohjeistuksia lakimuutoksien edellyttämällä tavalla.
Järjestetään lupapiste-palvelun käyttöopastusta pääsuunnittelijoille.	Rakennusalan ammattilaisille järjestetty tietoisuuspäivä 21.4.2015.
Järjestetään suunnittelijoille tiedotusta ajankohtaisista rakennusvalvonnan asioista.	Rakennusalan ammattilaisille järjestetty tietoisuuspäivä 21.4.2015; aiheena lakimuutokset ja uusi rakennusjärjestys.

Laadukas ympäristö	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Eläinsuojelu- ja eläintautivalvonta on toimivaa ja vaikuttavaa: 2 valmiuseläinlääkäriä, lakisääteiset ja pyydyt eläintautinäytteet haetaan suunnitelmien mukaisesti, eläinsuojeluilmoituksiin reagoidaan nopeasti, tarkastuksissa annetaan kehotuksia...	Eläinsuojeluvalvontaa tehdään epäilysten perusteella ja suunnitelman mukaisesti. Tarkastusten perusteella on annettu kehotuksia, määräyksiä ja tehty tutkintapyyntöjä poliisille. Lakisääteisiä ja muita pyydyttyjä eläintautinäytteitä on otettu. Eläinsuojelu- ja eläintautivalvontaan liittyvien lausuntojen ja valituksiin vastaaminen on vienyt huomattavasti resursseja valvontatyöstä.
Ympäristötoimen koordinoiman HINKU-hankkeen tavoitteita edistetään mm. aloittamalla ekotukitoiminta kaupungin työyksiköissä.	Toimialojen ekotukihdyshenkilöt sekä ekotukihenkilöitä on nimetty. Ekotukihenkilöiden yhteiset tapaamiset on aloitettu ja toimintatavoista sovittu.
Vesistöjen tilaa seurataan vesistöjen seurantaohjelman mukaisesti.	Toteutettu suunnitelmien mukaisesti.
Ympäristönsuojelumääräyksistä tiedotetaan ja niitä jalkautetaan.	Ympäristönsuojelumääräyksistä on valitettu eli vanhat määräykset ovat voimassa. Uusien ympäristönsuojelumääräysten osalta on tehty tiedotussuunnitelma, laadittu valmiiksi tiedotteita ja päivitetty ohjeita ja lomakkeita.
Laaditaan pohjavesiensuojelusuunnitelma entisen Karjalohjan alueelle yhteistyössä vesilaitoksen ja Uudenmaan Ely-keskuksen kanssa.	Pohjavedensuojelusuunnitelmatyö on käynnistetty yhdessä vesilaitoksen kanssa kattaen entisten Lohjan ja Sammatin alueiden suojelusuunnitelmien päivitykset ja suojelusuunnitelmien laadinnan entisten Karjalohjan, Nummen ja Pusulan alueille. Kesän aikana kartoitettu riskikohteita ja päivitetty riskikohteiden tietoja suojelusuunnitelmaa varten.
Laaditaan uuden ympäristönsuojelulain mukainen valvontasuunnitelma ja valvontaohjelma ja toteutetaan valvontaa ohjelman mukaisesti.	Ympäristönsuojelulain mukainen valvontasuunnitelma ja valvontaohjelma on hyväksytty ympäristö- ja rakennuslautakunnassa 19.3.2015. Valvontaohjelman mukaiset maksulliset määräaikaistarkastukset aloitettu.

Rakennetun ympäristön valvontaa suoritetaan resurssien puitteissa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.	Lisäresurssin ansiosta loppuvuodesta on puututtu 58 Gunnarlan alueella olevaan luvattomaan rakennukseen, jotka ovat sijainneet kaavan vastaisella paikalla.
Otetaan käyttöön lupapalaveri, jossa lupahakemukset esitellään muille viranhaltijoille.	Lupapalaveri otettu käyttöön rakennusvalvonnan ja paloviranomaisen kanssa. Muut yksiköt antavat lausuntonsa erikseen resurssien vähyydestä johtuen.

Toimiva tietoyhteiskunta	Valmistelu- tai toteutustilanne 31.12.2015
Internet-sivujen sisältöä kehitetään ja päivitetään ja nettisivujen kautta tiedottamista lisätään.	Ympäristöterveyspalvelujen internet-sivuja varten on kerätty täysin uusi materiaali, jonka julkaiseminen on määrä toteuttaa kuluvana vuonna. Rakennusvalvonnan ohjeet uusittu lakimuutoksien edellyttämällä tavalla.
Ympäristöterveydenhuollon ilmoitus- ja hyväksymismenettelyn sähköistämistä kehitetään.	Ilmoitus- ja hyväksymismenettelyn kaavakkeita on päivitetty. Sähköisen ilmoitus- ja hyväksymismenettelyn toteuttamistapaa selvitetään.
Sähköistä kokouskäytäntöä ja luottamushenkilöportaalien käyttöä viestinnässä kehitetään edelleen.	Sähköisen kokousportaalin tehokasta käyttöä on jatkettu. Kaikki luottamushenkilöviestintä on pyritty hoitamaan portaalin kautta.

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
65 Ympäristö- ja rakennusltk							
Toimintatuotot	630 239	587 410	0	587 410	554 376	94,4	-12,0
Myyntituotot	1 598	1 650	0	1 650	5 049	306	216,0
Maksutuotot	621 673	585 760	0	585 760	549 326	93,8	-11,6
Tuet ja avustukset	5 389	0	0	0	0	0	-100,0
Muut toimintatuotot	1 579	0	0	0	0	0	-100,0
Toimintakulut	-1 174 437	-1 251 930	0	-1 251 930	-1 211 514	96,8	3,2
Henkilöstökulut	-788 021	-815 020	0	-815 020	-808 244	99,2	2,6
Palkat ja palkkiot	-622 268	-640 730	0	-640 730	-631 972	98,6	1,6
Henkilösivukulut	-165 754	-174 290	0	-174 290	-176 272	101,1	6,3
Eläkekulut	-131 862	-138 110	0	-138 110	-140 327	101,6	6,4
Muut henkilösivukulut	-33 892	-36 180	0	-36 180	-35 945	99,4	6,1
Palvelujen ostot	-362 328	-401 450	0	-401 450	-380 930	94,9	5,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-9 063	-15 770	0	-15 770	-9 551	60,6	5,4
Avustukset	-100	0	0	0	-100	****	0,0
Muut toimintakulut	-14 925	-19 690	0	-19 690	-12 689	64,4	-15,0
Toimintakate	-544 199	-664 520	0	-664 520	-657 138	98,9	20,8
Suunnitelman muk. poistot	-2 220	0	0	0	-3 244	****	46,1
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	****
Kulut	-153 930	-9 950	0	-9 950	-191 145	1921,1	24,2
Netto	-153 930	-9 950	0	-9 950	-191 145	1921,1	24,2

Ympäristö- ja rakennuslautakunnan suoritteet ja tunnusluvut

	TP2013	TP2014	TP2015
Toimielin/toiminto			
YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA			
RAKENNUSVALVONTA			
- Rakennusluvut (+ilmoitukset), kpl	1703	1694	823
- Katselmus, kpl	2 689	2 998	2 252
* Toimintakulut, euroa/rakennuslupa	-352,95	-369,45	-815,03
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	8,25	8,25	8
Toimintakulut /asukas, €	-10,70	-11,18	-11,40
Toimintakate /asukas, €	-1,20	0,33	-1,56
YMPÄRISTÖNSUOJELU			
Valvottavia ympäristölupia, kpl	151	142	180
Ympäristölakien mukaiset ratkaisut, kpl	62	67	61
Lausunnot	228	329	184
Tarkastukset ja valvontakäynnit, kpl	445	518	425
Käsitellyt yleisöilmoitukset / valitukset	50	147	88
Maa-ainesluvut, m ³			
* Ympäristönsuojelun toimintamenot/asukas	-13,46	-13,79	-13,80
Tulosalue yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	6,3	6	6,3
Toimintakulut /asukas, €	-12,09	-12,47	-12,46
Toimintakate /asukas, €	-10,25	-10,75	-10,59
Toimielin yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	14,6	14,3	14,3
Toimintatuotot /asukas, €	11,34	13,23	11,71
Toimintakulut /asukas, €	-23,63	-24,65	-25,58
Toimintakate /asukas, €	-12,29	-11,42	-13,88

9.1.11. Ympäristö- ja rakennuslautakunnan jaosto

Lohjan ympäristöterveyspalveluiden yhteistoiminta-alueen muodostavat Lohjan kaupungin lisäksi Karkkila, Siuntio ja Vihti. Asukkaita yhteistoiminta-alueella on noin 92 000. Toimipisteitä organisaatiolla on yhteensä seitsemän, kolme toimistopistettä Lohjalla, Nummelassa ja Karkkilassa sekä neljä eläinlääkärivastaanottoa Lohjan asemalla, Pusulassa, Karkkilassa ja Vihdin kirkonkylällä. Henkilöstöresurssit ovat 14 henkilötyövuotta. Vuoden keväällä 2015 ympäristöterveyspäällikkö irtisanoutui ja tehtävään valittiin kesällä uusi henkilö.

Yhteistoimintasopimuksessa on sovittu palvelusopimuksen laatimisesta. Palvelusopimuksessa määritellään toiminnan laajuus ja laatu sekä kuntalaskutuksen perusteet. Yhteistoimintaneuvotteluissa sovittiin, että yhteistoiminta-alueen kuntien kanssa kuntalaskutuksen perusteet pysyvät entisinä vuoden 2016 osalta. Sovittiin, että vuoden 2015 aikana selvitetään kuntakohtaisten suoritteiden mukaan ottamiseksi laskutusperusteisiin.

Yhteistoimintaorganisaation tehtäviin ovat vuoden 2015 aikana kuuluneet mm. elintarvikelain, eläinlääkintähuoltolain, eläinsuojelulain, eläintautilain, terveydensuojelulain, tupakkalain ja kuluttajaturvallisuuslain mukaiset tehtävät sekä mm. tietyt lääkelain ja ulkoilulain mukaiset tehtävät. Laksäiteinen valvonta perustuu suunnitelmalliseen ja epäilyin perusteella suoritettavaan valvontaan.

Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia elintarvikelain, terveydensuojelulain, kuluttajaturvallisuuslain ja tupakkalain perusteella on tehty vuoden 2015 aikana yhteensä 435 kpl. Viranomaisnäytteitä elintarvike- ja terveydensuojelulain puitteissa on haettu yhteensä 617 kpl. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia terveydensuojelulain perusteella tehtäviä asunnontarkastuksia sekä uuden toiminnan aloittamisen yhteydessä tehtäviä käyttöönottotarkastuksia on tehty 82 kpl ja muita ei-suunnitelmallisia mm. epäilyihin ja valituksiin liittyviä tarkastuksia 106 kpl. Elintarvikelain mukaisia ilmoituksia on käsitelty yhteensä 33 kpl, ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön mukaisia päätöksiä on tehty 42 kpl. Muita valvontasuunnitelman ulkopuolisia tehtäviä (mm. ohjaus ja neuvonta) on laskettu suoritteina siten, että esim. puhelimitse tai sähköpostilla annettu neuvonta on laskettu yhdeksi suoritteeksi. Näitä suoritteita on kertynyt vuoden 2015 aikana seitsemälle terveystarkastajalle yhteensä 1235 kpl.

Ympäristöterveyspalvelut on antanut lausuntoja vuoden 2015 aikana eri tahoille mm. rakennus- ja ympäristölupiin sekä kaavoitushankkeisiin liittyen yhteensä 56 kpl.

Vuoden 2015 aikana eläinsuojelulain mukaista suunnitelmallista valvontaa on toteutettu 15 tarkastuksella. Epäilyyn perustuvia tarkastuksia on tehty 109 kpl. Eläinsuojeluilmoituksia, josta osa on johtanut tarkastukseen ja osa on hoidettu muulla tavalla, on vastaanotettu vuoden 2015 aikana n. 150 kpl. Eläinsuojelupäätöksiä, joilla eläimen omistaja tai haltija on velvoitettu poistamaan eläimen pitoon liittyviä epäkohtia, on tehty 42 kpl.

Eläintautilain mukaisia tarkastuksia on vuoden 2015 aikana tehty yhteensä 54 kpl, suurin osa näistä on ollut vientitarkastuksia.

Eläinlääkärikäyntejä kertyi virka-aikana koko yhteistoiminta-alueella yhteensä n. 6200 kpl ja päivystyksessä hoidettiin potilaita n. 927 kpl.

Terveydensuojelua edistettiin arvioimalla yhteistyössä muiden sektoreiden kanssa hankkeiden, suunnitelmien ja kaavojen vaikutuksia, antamalla lausuntoja ja osallistumalla yhteistyöhön mm. eri kuntien sisäilmatyöryhmien toimintaan.

Elintarvikevalvonnan kehittämiseksi yksikössä on päivitetty laatujärjestelmää ja laadittu laatukäsikirja yhtenäisten toimintatapojen varmistamiseksi. Laatukäsikirjaa täydennetään vuoden 2016 aikana. Suunnitelmallisen valvonnan kehittämiseksi yksikössä käyttöön otettuja henkilökohtaisia tarkastusmäärätavoitteita on seurattu ja huomioitu valvonnan suuntaamisessa. Elintarvikevalvonnan toteutettiin vuoden 2015 aikana suurtalouskeittiöiden pintapuhtausprojekti, josta laadittiin erillinen raportti. Raportti tuloksineen toimitettiin myös julkisille tiedotusvälineille.

Eläinlääkintähuoltoa on kehitetty vuoden 2015 aikana hankkimalla yhteinen eläinlääkäriohjelmisto jokaiselle vastaanotolle. Yhteisen eläinlääkäriohjelman avulla voidaan hallita ja organisoida asiakastietoja sekä hoitaa laskutusta. Ohjelma soveltuu sekä klinikkamuotoiseen toimintaan tai sekapraktiikkaan. Ohjelmiston avulla voidaan tarvittaessa jakaa tietoja keskenään sekä laatia raportteja ja ylläpitää tilastointia. Lisäksi ohjelmiston avulla voidaan olla yhteydessä viranomaisrekistereihin. Vuoden 2014 toteutettu puhelinuudistus (uudistetut puhelinnumerot, päivystysajan keskitetty yhteydenottopalvelu) on toiminut.

Lohjan kaupungin palveluverkkoselvityksen perusteella päätettiin, että eläinlääkärivastaanotto-pisteet säilyvät ennallaan neljässä toimipisteessä. Vuoden 2015 päätettiin, että eläinlääkärivastaanottoilla otetaan käyttöön klinikkamaksu vuoden 2016 alusta. Klinikkamaksupäätöksestä tehtiin kuitenkin hallinto-oikeuteen valitus. Klinikkamaksun käyttöönotto tapahtuu vasta hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen.

Henkilöstön osaamista ja ammattitaitoa on edistetty henkilöstön osallistumisella alan koulutustilaisuuksiin sekä läpikäymällä koulutustilaisuuksien sisältöä yhteisesti.

Ympäristöterveysjaoston toimintatuottoja kertyi 629 837 e eli 40 477 e talousarviossa arvioitua enemmän. Toimintakulut olivat -985 356 e ja ylittivät talousarvion 65 786 eurolla. Toimintakatteeksi muodostui -355 518 e ja toimintakate ylittyi näin ollen 25 308 eurolla.

Vuoden 2015 toimintakatteen ylitys selittyy talousarviosta puuttuneilla menoerillä, jotka koostuvat pääosin eläinlääkäreiden toimenpidepalkkioista kertyvistä eläkemenoista. Lisäksi talousarviossa ei ole huomioitu eläinlääkäreille maksettavan korotetun vuosilomapalkan vaikutusta palkkamenoihin. Muiden toimintamenojen karsimisella ja toisaalta myös toimintatuottojen lisäyksellä ylitystä saatiin pienennettyä edelliseen vuoteen verrattuna (v. 2014 toimintakatteen ylitys oli 68 636 e). Talousarvion vääristymä on tältä osin korjattu vuoden 2016 talousarvioon.

Ympäristöterveysjaoston tuloslaskelma

	TP 2014	TA 2015 alkup.	TA2015 lis.mr.	TA 2015 lop.	TP 2015	Tot %	Muutos % 14/15
66 Ympäristö- ja rak.ltk. jaosto							
Toimintatuotot	599 516	589 360	0	589 360	629 837	106,9	5,1
Myyntituotot	1 400	0	0	0	0	0	-100,0
Maksutuotot	598 116	547 360	0	547 360	629 837	115,1	5,3
Tuet ja avustukset	0	42 000	0	42 000	0	0	****
Toimintakulut	-988 633	-919 570	0	-919 570	-985 356	107,2	-0,3
Henkilöstökulut	-821 226	-739 980	0	-739 980	-799 374	108	-2,7
Palkat ja palkkiot	-580 391	-566 550	0	-566 550	-561 553	99,1	-3,2
Henkilösivukulut	-240 834	-173 430	0	-173 430	-237 822	137,1	-1,3
Eläkekulut	-198 142	-140 540	0	-140 540	-195 188	138,9	-1,5
Muut henkilösivukulut	-42 692	-32 890	0	-32 890	-42 634	129,6	-0,1
Palvelujen ostot	-111 371	-109 660	0	-109 660	-113 259	103,3	1,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 486	-10 220	0	-10 220	-7 894	77,2	-7,0
Muut toimintakulut	-47 550	-59 710	0	-59 710	-64 829	108,6	36,3
Toimintakate	-389 116	-330 210	0	-330 210	-355 518	107,7	-8,6
Suunnitelman muk. poistot	-85	0	0	0	-114	****	34,1
Kustannuslaskennalliset erät							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	****
Kulut	-120 349	-18 640	0	-18 640	-123 751	663,9	2,8
Netto	-120 349	-18 640	0	-18 640	-123 751	663,9	2,8

Ympäristöterveysjaoston suoritteet ja tunnusluvut

	TP2013	TP2014	TP2015
Toimielin/toiminto			
YMPÄRISTÖTERVEYSJAOSTO			
Ympäristöterveydenhuolto			
Tehty työaika, henkilötyövuodet	12	13,5	13,5
Tarkastukset, kpl	573	563	801
Näytteet, kpl		579	617
* Toimintamenot euroa/toiminta-alueen as/	-5,71	-6,31	-6,12
Eläinlääkärikäyntejä, kpl	7400	7200	7100
* Toimintamenot euroa/toiminta-alueen as/	-5,71	-5,77	-6,01
Tulosalue/Toimielin yhteensä			
Vak. henkilöstömäärä	13,5	13,5	13,5
Toimintatuotot /asukas, €	11,30	12,58	13,30
Toimintakulut /asukas, €	-19,51	-20,75	-20,81
Toimintakate /asukas, €	-8,21	-8,17	-7,51
Asukasmäärä, koko yhteistoiminta-alue	91 889	91 844	91 443

9.2. Tuloslaskelman toteutuminen (ulkoiset ja sisäiset erät)

Tuloslaskelman toimielimien yhteenlaskettu toimintakate ylitti muutetun talousarvion 1,1 milj. eurolla ja alkuperäisen talousarvion 6,8 milj. eurolla. Valtuuston päättämään muutettuun talousarvioon verrattuna toimintatuotot ylittyivät 1,1 milj. euroa, josta myynti- ja maksutuottojen osuus oli yhteensä noin 1,0 milj. euroa, muiden tuottojen osuus 0,4 milj. euroa, mutta tukien ja avustusten osuus jäi 0,3 milj. euroa muutetusta talousarviosta. Suurimmat tuottojen ylitykset syntyivät perusturvatoimessa.

Henkilöstökulut alittivat muutetun talousarvion kuluarvion noin 1,8 milj. eurolla, jolloin toteumaprosentiksi muodostui 98,6. Alkuperäiseen talousarvioon verrattuna alitus oli 0,1 milj. euroa.

Palvelujen ostot ylittivät alkuperäisen talousarvion 7,3 milj. euroa ja verrattuna muutettuun talousarvioon palveluiden ostot ylittyivät 3,2 milj. euroa. Merkittävimmät palvelujen ostojen ylitykset kohdistuivat erityispalveluiden ja terveydenhuollon tulosalueille. Erikoissairaanhoidon osalta muutettu talousarvio ylittyi hivenen ja HUS:n ylijäämän palautus vuodelta 2015 tehdään todennäköisesti vasta kun sairaanhoitopiirin valtuusto on käsitellyt tilinpäätöksen vuoden 2016 keväällä. Lohjan osuus em. ylijäämästä on noin 1,9 milj. euroa. Materiaalien hankintoihin käytettiin 0,6 milj. euroa muutettua talousarviota vähemmän. Euromääräisesti merkittävimmät alitukset aiheutuvat liikenneväylien kunnossapidosta sekä tilapalveluissa lämmitys- ja sähkötalouksista, johtuen leudosta talvesta. Avustuksissa ylitettiin muutettu talousarvio noin 0,2 milj. Ylitykset aiheutuivat palvelusetelien käytön kasvusta, omaishoidon tuesta, vammaisavustuksista sekä työmarkkinatuen kuntasuudesta. Muut kulut ylittyivät 0,1 milj. euroa aiheutuen rakennusten ja huoneistojen vuokrista, pääomavuokrista sekä käyttöomaisuuden myyntitappioista.

Lautakunnittain tarkasteltuna toimintakatteesta muodostuvan määrärahan ylittivät keskusvaalilautakunta, perusturvalautakunta, kasvatus- ja opetuslautakunta, kulttuuri- ja vapaa-ajan lautakunta ympäristö- ja rakennuslautakunnan jaosto.

Toimintakatteesta muodostuvan määrärahan alittivat tarkastuslautakunta, yleinen luottamushenkilöhallinto, keskushallinto, tekninen lautakunta, kaupunkisuunnittelulautakunta sekä ympäristö- ja rakennuslautakunta.

Jos vertailu suoritetaan alkuperäiseen talousarvioon, ylittivät toimintakatteen ympäristö- ja rakennuslautakunnan jaoston lisäksi perusturvalautakunta, kasvatus- ja opetuslautakunta sekä kulttuuri- ja vapaa-ajanlautakunta.

Verotulot alittivat alkuperäisen talousarvion 1,5 milj. eurolla. Verotuloarviota korjattiin 1. kolmannesvuosiraportin yhteydessä ja muutettuun talousarvioon verrattuna verotulot alittivat arvion 0,2 milj. eurolla. Kunnallisveron kertymää ei osattu arvioida oikein alkuvuodesta, koska arviointia vaikeuttivat kaupungin alhainen asukasluvun kehitys. Valtionosuuksia kertyi 2,0 milj. euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Nettorahoituskulut jäivät 1,2 milj. euroa talousarviossa ennakoitua pienemmiksi. Vaikka kaupungin lainojen muutos oli vuoden aikana 13,2 milj. euroa, olivat korkokulut 0,6 milj. euroa talousarviossa arvioitua pienemmät sekä osinkotuotot 0,7 milj. euroa ennakoitua suuremmat.

Alkuperäisessä talousarviossa vuosikatteen muodostui 12,4 milj. euroa. Myönnettyjen lisämäärärahojen ja tuloarvioiden tarkistusten jälkeen vuosikatteen muodostui 8,6 milj. euroa. Muutettuun talousarvioon verrattuna vuosikate muodostui oletettua 1,2 milj. euroa paremmaksi yhteensä 9,8 milj. euroon. Tämä ei kuitenkaan riittänyt 13,6 milj. euron poistojen kattamiseen. Tilikauden alijäämäksi muodostui 3,8 milj. euroa.

Lohjan kaupunki tuloslaskelma 2015

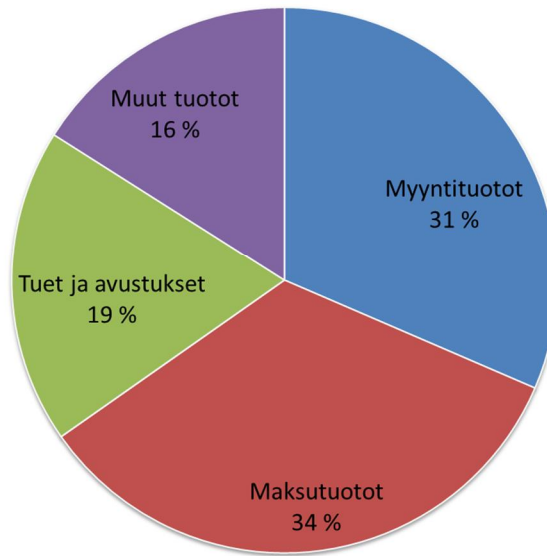
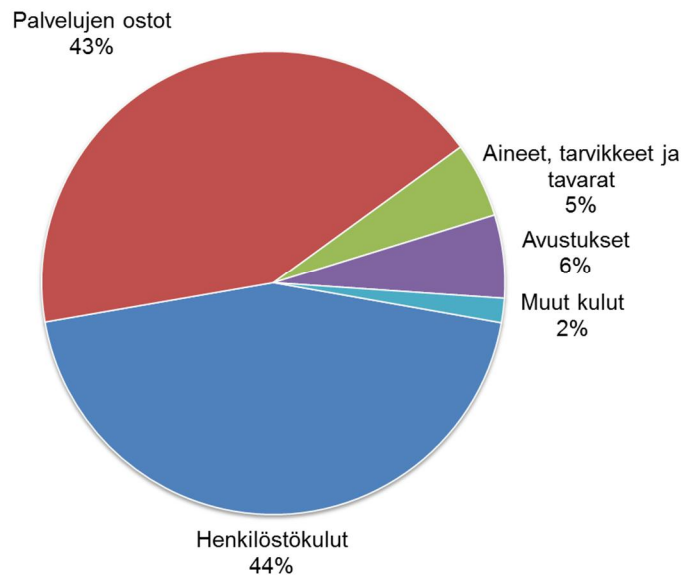
LOHJAN KAUPUNKI

Ulkoiset + sisäiset

TULOSLASKELMA 2015

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma sisältää myyntivoitot ja -tappiot	Toteutuma %
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	35 660 820	90 000	35 750 820	36 452 286	101,96
Maksutuotot	16 858 770	160 000	17 018 770	17 296 511	101,63
Tuet ja avustukset	8 051 410	1 441 650	9 493 060	9 179 519	96,70
Muut tuotot	19 054 800	-350 000	18 704 800	19 107 554	102,15
Yhteensä	79 625 800	1 341 650	80 967 450	82 035 870	101,32
			sisältää myyntivoittoja	2 455 514	
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	99 349 550	942 642	100 292 192	99 604 375	99,31
Henkilöstösivukulut					
Eläkekulut	24 772 600	655 794	25 428 394	24 369 768	95,84
Muut henkilöstösivukulut	5 807 940	55 864	5 863 804	5 812 377	99,12
Palvelujen ostot	138 602 250	4 066 350	142 668 600	145 881 060	102,25
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	16 344 430	0	16 344 430	15 713 271	96,14
Avustukset	16 826 740	0	16 826 740	17 064 381	101,41
Muut kulut	13 994 270	-90 000	13 904 270	14 024 271	100,86
Yhteensä	315 697 780	5 630 650	321 328 430	322 469 503	100,36
			sisältää myyntitappioita	282 650	
TOIMINTAKATE	-236 071 980	-4 289 000	-240 360 980	-240 433 633	100,03
Verotulot	189 008 000	-1 300 000	187 708 000	187 476 296	99,88
Valtionosuudet	60 200 000	1 800 000	62 000 000	62 222 108	100,36
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT					
Korkotuotot	137 000	0	137 000	131 429	95,93
Muut rahoitustuotot	961 200	0	961 200	1 766 528	183,78
Korkokulut	1 770 000	0	1 770 000	1 201 040	67,86
Muut rahoituskulut	40 000	0	40 000	215 315	538,29
Yhteensä	-711 800	0	-711 800	481 602	-67,66
VUOSIKATE	12 424 220	-3 789 000	8 635 220	9 746 373	112,87
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	12 594 640	0	12 594 640	13 631 752	108,23
TILIKAUDEN TULOS	-170 420	-3 789 000	-3 959 420	-3 885 379	98,13
Poistoeron lisäys/vähennys	81 500	0	81 500	81 505	100,01
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-88 920	-3 789 000	-3 877 920	-3 803 874	98,09

Investointeihin sisältyvät sisäiset erät on eliminoitu toimintatuotoista, 49.452 euroa

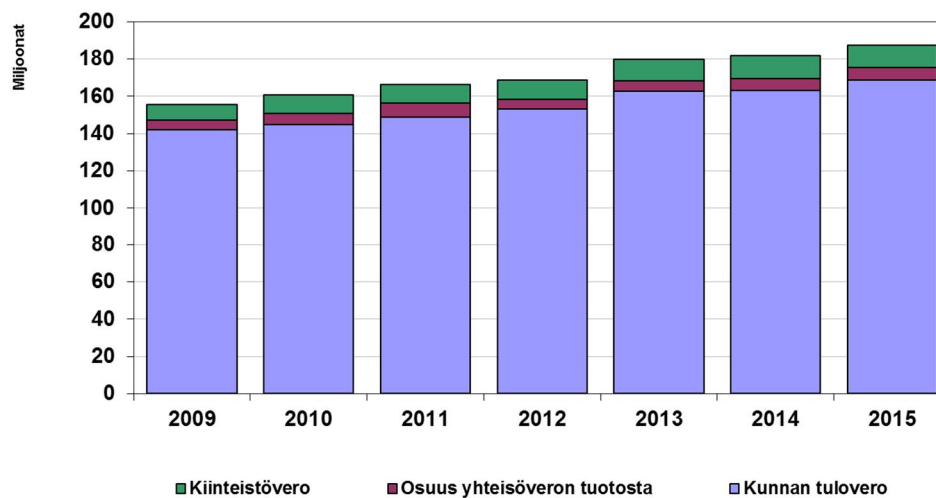
Ulkoiset toimintatuotot %-osuudet 2015, ilman myyntivoittoja**Ulkoiset toimintakulut 2015, %-osuudet, ilman käyttöomaisuuden myyntitappioita**

Seuraavissa taulukoissa on erikseen esitetty verotulojen ja valtionosuuksien toteutuminen euroina:

VEROTULOJEN ERITTELY

	2015			Toteuma	Poikkeama
	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen		
Verotulot	189 008 000	-1 300 000	187 708 000	187 476 297	231 703
5000 Kunnan tulovero	170 294 000	-1 300 000	168 994 000	168 553 970	440 030
5001 Kiinteistövero	12 345 000	0	12 345 000	12 222 007	122 993
5002 Osuus yhteisöveron tuotosta	6 369 000	0	6 369 000	6 700 320	-331 320

Verotulojen erittely 2009-2015

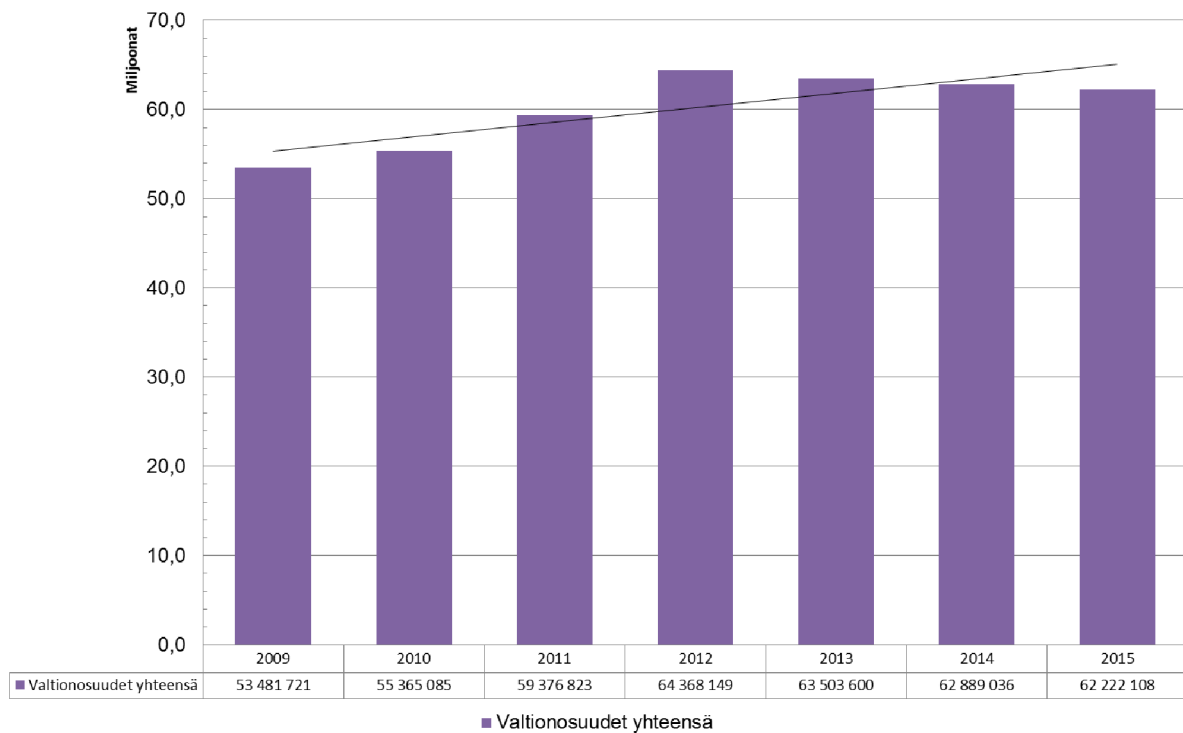

Ansiotulot - Vähennykset 2009 – 2015, tiedot veroennusteesta lokakuu 2015

Vero- vuosi	Tulovero- prosentti	Ansiotulot - vähennykset (1000 €)	Muutos %
2009	19,00	753 721	0,6
2010	19,50	764 962	1,5
2011	19,50	803 654	5,1
2012	19,50	832 855	3,6
2013	19,50	847 201	1,7
2014*	20,00	859 961	1,5
2015*	20,50	868 912	1,0

* ennuste

Valtionosuudet 2009-2015

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY 2015

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Valtionosuudet	60 200 000	1 800 000	62 000 000	62 222 108	222 108
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus, m.l. tasaukset	66 400 000	1 800 000	68 200 000	66 258 282	-1 941 718
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-6 200 000	0	-6 200 000	-4 036 174	2 163 826

Käyttötalouden toteutuminen lisätty tilintarkastajan pyynnöstä kaupunginhallituksen hyväksynnän jälkeen.

9.2.1. Käyttötalouden toteutuminen 2015

	TP 2014	TA	Imr 15	Ta 2015	Käyttö 2015	Jäljellä	Käyttö %
10 Keskusvaalilautakunta							
Tuotot	72 790	62 400	0	62 400	76 297	-13 897	122,3
Kulut	-173 779	-160 890	0	-160 890	-178 409	17 519	110,9
Netto	-100 989	-98 490	0	-98 490	-102 112	3 622	103,7
12 Tarkastuslautakunta							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	0
Kulut	-78 998	-87 420	0	-87 420	-63 966	-23 454	73,2
Netto	-78 998	-87 420	0	-87 420	-63 966	-23 454	73,2
14 Yleinen luottamushenkilöhallinto							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	0
Kulut	-703 818	-975 960	0	-975 960	-874 990	-100 970	89,7
Netto	-703 818	-975 960	0	-975 960	-874 990	-100 970	89,7
16 Keskushallinto							
Tuotot	3 194 775	3 340 910	0	3 340 910	3 276 177	64 733	98,1
Kulut	-10 142 635	-10 399 860	0	-10 399 860	-10 028 005	-371 855	96,4
Netto	-6 947 860	-7 058 950	0	-7 058 950	-6 751 828	-307 122	95,6
20 Perusturvalautakunta							
Tuotot	21 960 974	20 521 460	300 000	20 821 460	22 471 341	-1 649 881	107,9
Kulut	-164 039 865	-165 055 040	-3 330 000	-168 385 040	-171 299 737	2 914 697	101,7
Netto	-142 078 891	-144 533 580	-3 030 000	-147 563 580	-148 828 395	1 264 815	100,9
30 Kasvatus- ja opetuslautakunta							
Tuotot	8 399 558	7 388 740	1 250 350	8 639 090	8 694 846	-55 756	100,6
Kulut	-81 534 130	-79 493 510	-2 109 350	-81 602 860	-81 289 631	-313 229	99,6
Netto	-73 134 572	-72 104 770	-859 000	-72 963 770	-72 594 785	-368 985	99,5
40 Kulttuuri- ja vapaa-aikailtk							
Tuotot	2 067 335	1 762 940	191 300	1 954 240	1 960 663	-6 423	100,3
Kulut	-13 417 601	-12 855 490	-191 300	-13 046 790	-13 171 293	124 503	101
Netto	-11 350 266	-11 092 550	0	-11 092 550	-11 210 630	118 080	101,1
50 Tekninen lautakunta							
Tuotot	37 024 058	38 390 520	-400 000	37 990 520	36 865 457	1 125 063	97
Kulut	-41 027 675	-42 002 470	0	-42 002 470	-40 813 072	-1 189 398	97,2
Netto	-4 003 616	-3 611 950	-400 000	-4 011 950	-3 947 615	-64 335	98,4
60 Kaupunkisuunnittelulautakunta							
Tuotot	1 589 482	1 037 930	0	1 037 930	1 156 649	-118 719	111,4
Kulut	-2 287 114	-2 392 820	0	-2 392 820	-2 270 865	-121 955	94,9
Netto	-697 632	-1 354 890	0	-1 354 890	-1 114 216	-240 674	82,2
65 Ympäristö- ja rakennusltk							
Tuotot	630 239	587 410	0	587 410	554 376	33 034	94,4
Kulut	-1 174 437	-1 251 930	0	-1 251 930	-1 211 514	-40 416	96,8
Netto	-544 199	-664 520	0	-664 520	-657 138	-7 382	98,9
66 Ympäristö- ja rak.ltk. jaosto							
Tuotot	599 516	589 360	0	589 360	629 837	-40 477	106,9
Kulut	-988 633	-919 570	0	-919 570	-985 356	65 786	107,2
Netto	-389 116	-330 210	0	-330 210	-355 518	25 308	107,7
90 Rahoitus							
Tuotot	5 930 512	5 944 130	0	5 944 130	6 399 647	-455 517	107,7
Kulut	-36 061	-102 830	0	-102 830	-282 650	179 820	274,9
Netto	5 894 451	5 841 300	0	5 841 300	6 116 997	-275 697	104,7
RAPORTTI YHTEENSÄ							
Tuotot	81 469 241	79 625 800	1 341 650	80 967 450	82 085 291	-1 117 841	101,4
Kulut	-315 604 746	-315 697 790	-5 630 650	-321 328 440	-322 469 487	1 141 047	100,4
Netto	-234 135 505	-236 071 990	-4 289 000	-240 360 990	-240 384 196	23 206	100

9.3. Investointi ja rahoitusosan toteutuminen

Alkuperäisen talousarvion mukaiset investointimäärärahat nettona olivat 20,8 milj. euroa ja myönnettyjen ylitysten sekä edelliseltä vuodelta kaupunginhallituksen päätöksellä siirrettyjen määrärahojen kanssa yhteensä 28,9 milj. euroa. Määrärahoja siirrettiin kaupunginhallituksen päätöksellä muun muassa irtaimistohankintoihin, Sammatin alakoulun laajennukseen, keskuskeittiön rakentamiseen, Ojaniittutalon rakentamiseen sekä vastaanottokodin rakentamiseen. Vuoden aikana investointeja toteutui nettona 21,8 milj. euroa. Aikataulultaan viivästyneitä tai toistaiseksi toteutumatta jääneitä hankkeita oli yhteensä 6,4 milj. euroa, joista merkittävimmät olivat Roution koulu, Ojaniittutalo, Anttilan koulu sekä Suninhaan vesihuollon aluesaneerauksen toteuttaminen. Hankkeiden siirtymisestä oli seurauksena, että merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei myöskään syntynyt.

Investointeihin kohdistuneita rahoitusosuuksia kirjattiin 0,7 milj. euroa. Käyttöomaisuuden myyntitulot olivat 3,1 milj. euroa, jotka ylittivät talousarvion 0,6 milj. eurolla. Varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli alkuperäisessä talousarviossa 10,3 milj. euroa alijäämäinen. Talousarvion muutosten jälkeen alijäämäksi ennustettiin 22,2 milj. euroa. Investointihankkeiden siirtymisen sekä talousarvio muutoksia paremman vuosikatteen myötä toiminnan ja investointien rahavirta muodostui 14,3 milj. euroa alijäämäiseksi.

Kun toiminnan tulorahoitusta investointeihin oli 7,5 milj. euroa, rahoitettiin investoinneista reilusti yli puolet lainoituksella. Alkuperäisessä talousarviossa lainamäärän arvioitiin kasvavan 9,7 milj. euroa ja 2. kolmannesvuosiraportin ennusteessa 19,3 milj. euroa. Toteutunut rahoitustarve katettiin 13,3 milj. euron lainamäärän kasvulla, -1,8 milj. euron korottomien velkojen vähennyksellä, 0,4 milj. euron liittymismaksuilla ja 1,0 milj. euron saamisten tuloutuksella. Kaupungin kassavarat nousivat vuoden kuluessa 2,1 milj. euroa.

9.3.1. Investointiosan toteutuminen 2015

	Talousarvio	Ta-muutokset	Yhteensä	Käyttö 2015	Jäljellä	Käyttö %
KAUPUNGINHALLITUS						
901 Kaupunginhallitus						
Tuotot	1 500 000,00	0,00	1 500 000,00	2 854 624,48	-1 354 624,00	190,3
Kulut	-610 000,00	0,00	-610 000,00	-390 700,00	-219 300,00	64,0
Netto	890 000,00	0,00	890 000,00	2 463 924,48	-1 573 924,00	276,8
			sisältää myyntivoitoja	2 227 903,49		
912-916 Tietohallinto						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-600 000,00	0,00	-600 000,00	-442 974,15	-157 025,85	73,8
Netto	-600 000,00	0,00	-600 000,00	-442 974,15	-157 025,85	73,8
Kaupunginhallitus yhteensä						
Tuotot	1 500 000,00	0,00	1 500 000,00	2 854 624,48	-1 354 624,48	190,3
Kulut	-1 210 000,00	0,00	-1 210 000,00	-833 674,15	-376 325,85	68,9
Netto	290 000,00	0,00	290 000,00	2 020 950,33	-1 730 950,33	696,9
PERUSTURVALAUTAKUNTA						
921 Vanhus- ja vammaispalvelut						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-50 000,00	-591 000,00	-641 000,00	-532 463,99	-108 536,00	83,1
Netto	-50 000,00	-591 000,00	-641 000,00	-532 463,99	-108 536,00	83,1
922 Ammatillisen perhekodin varustus						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-320 000,00	0,00	-320 000,00	-119 028,49	-200 972,00	37,2
Netto	-320 000,00	0,00	-320 000,00	-119 028,49	-200 972,00	37,2
923 Perusterv.huollon avopalvelut						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-140 000,00	-39 100,00	-179 100,00	-146 879,31	-32 221,00	82,0
Netto	-140 000,00	-39 100,00	-179 100,00	-146 879,31	-32 221,00	82,0
924 Suunterveydenhuolto						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-110 000,00	0,00	-110 000,00	-109 999,86	0,00	100,0
Netto	-110 000,00	0,00	-110 000,00	-109 999,86	0,00	100,0
Perusturvalautakunta yhteensä						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00		
Kulut	-620 000,00	-630 100,00	-1 250 100,00	-908 371,65	-341 728,35	72,7
Netto	-620 000,00	-630 100,00	-1 250 100,00	-908 371,65	-341 728,35	72,7
KASVATUS- JA OPETUSLAUTAKUNTA						
931 Varhaiskasvatuspalvelut						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-10 000,00	0,00	-10 000,00	-39 459,62	29 460,00	394,6
Netto	-10 000,00	0,00	-10 000,00	-39 459,62	29 460,00	394,6
932 Perusopetus						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-210 000,00	-109 500,00	-319 500,00	-285 652,36	-33 848,00	89,4
Netto	-210 000,00	-109 500,00	-319 500,00	-285 652,36	-33 848,00	89,4
933 Lukiokoulutus						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-90 000,00	0,00	-90 000,00	-64 277,51	-25 722,00	71,4
Netto	-90 000,00	0,00	-90 000,00	-64 277,51	-25 722,00	71,4
Kasvatus- ja opetuslautakunta yhteensä						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00		
Kulut	-310 000,00	-109 500,00	-419 500,00	-389 389,49	-30 110,51	92,8
Netto	-310 000,00	-109 500,00	-419 500,00	-389 389,49	-30 110,51	92,8

	Talousarvio	Ta-muutokset	Yhteensä	Käyttö 2015	Jäljellä	Käyttö %
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKALAUTAKUNTA						
940 Sivistystoimen hallinto						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-140 000,00	-250 000,00	-390 000,00	-198 000,00	-192 000,00	50,8
Netto	-140 000,00	-250 000,00	-390 000,00	-198 000,00	-192 000,00	50,8
944 Nuorisotoimi						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-10 000,00	0,00	-10 000,00	0,00	-10 000,00	0,0
Netto	-10 000,00	0,00	-10 000,00	0,00	-10 000,00	0,0
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta yhteensä						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00		
Kulut	-150 000,00	-250 000,00	-400 000,00	-198 000,00	-202 000,00	49,5
Netto	-150 000,00	-250 000,00	-400 000,00	-198 000,00	-202 000,00	49,5
TEKNINEN LAUTAKUNTA						
950 Kaupunkisuunn. hallinto ja tal						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-15 000,00	0,00	-15 000,00	0,00	-15 000,00	0,0
Netto	-15 000,00	0,00	-15 000,00	0,00	-15 000,00	0,0
954 Kadut ja yleiset alueet						
Tuotot	0,00	0,00		10 800,00	-10 800,00	*****
Kulut	-2 860 000,00	-921 600,00	-3 781 600,00	-3 215 960,85	-565 639,00	85,0
Netto	-2 860 000,00	-921 600,00	-3 781 600,00	-3 205 160,85	-576 439,00	84,8
955 Tilapalvelut						
Tuotot	615 000,00	0,00	615 000,00	677 876,94	-62 877,00	110,2
Kulut	-16 570 000,00	-5 617 400,00	-22 187 400,00	-17 952 797,22	-4 234 603,00	80,9
Netto	-15 955 000,00	-5 617 400,00	-21 572 400,00	-17 274 920,28	-4 297 480,00	80,1
956 Vesi- ja viemärlaitos						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-1 550 000,00	-562 600,00	-2 112 600,00	-1 286 631,12	-825 969,00	60,9
Netto	-1 550 000,00	-562 600,00	-2 112 600,00	-1 286 631,12	-825 969,00	60,9
960 Ruoka- ja siivouspalvelut						
Tuotot	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Kulut	-500 000,00	0,00	-500 000,00	-693 692,10	193 692,00	138,7
Netto	-500 000,00	0,00	-500 000,00	-693 692,10	193 692,00	138,7
Tekninen lautakunta yhteensä						
Tuotot	615 000,00	0,00	615 000,00	688 676,94	-73 676,94	112,0
Kulut	-21 495 000,00	-7 101 600,00	-28 596 600,00	-23 149 081,29	-5 447 518,71	81,0
Netto	-20 880 000,00	-7 101 600,00	-27 981 600,00	-22 460 404,35	-5 521 195,65	80,3
YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA						
952 Kiinteistötoimi						
Tuotot	1 000 000,00	0,00	1 000 000,00	288 071,00	711 929,00	28,8
Kulut	-140 000,00	0,00	-140 000,00	-107 706,95	-32 293,00	76,9
Netto	860 000,00	0,00	860 000,00	180 364,05	679 636,00	21,0
			sisältää myyntivoitoja	227 610,69		
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
Tuotot	3 115 000,00	0,00	3 115 000,00	3 831 372,42	-716 372,00	123,0
Kulut	-23 925 000,00	-8 091 200,00	-32 016 200,00	-25 586 223,53	-6 429 976,00	79,9
Netto	-20 810 000,00	-8 091 200,00	-28 901 200,00	-21 754 851,11	-7 146 349,00	75,3
			sisältää myyntivoitoja	2 455 514,18		

9.3.2. Rahoituslaskelman toteutuminen

LOHJAN KAUPUNKI	RAHOITUSLASKELMA				
	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvion muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Toteutuma %
Ulkoiset					
TOIMINNAN RAHOITUS					
Vuosikate	12 424 220	-3 789 000	8 635 220	9 746 373	112,87
Satunnaiset erät	0	0	0	0	
Tulorahoituksen korjaukset	-1 892 050	0	-1 892 050	-2 277 590	120,38
Yhteensä	10 532 170	-3 789 000	6 743 170	7 468 783	110,76
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
Investointimenot	23 925 000	8 091 200	32 016 200	25 586 223	79,92
Rahoitusosuudet investointimenoihin	615 000	0	615 000	688 677	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 500 000	0	2 500 000	3 142 695	125,71
Yhteensä	20 810 000	8 091 200	28 901 200	21 754 851	75,27
Toiminnan ja investointien rahavirta	-10 277 830	-11 880 200	-22 158 030	-14 286 068	64,47
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset					
Antolainojen vähennykset	36 515	0	36 515	101 042	276,71
Yhteensä	36 515	0	36 515	101 042	276,71
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 150 000		16 150 000	16 000 000	99,07
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	6 500 000	0	6 500 000	7 014 220	107,91
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	4 264 013	
Yhteensä	9 650 000	0	9 650 000	13 249 794	137,30
Oman pääoman muutos					
Muut maksuvalmiuden muutokset	-8 685	0	-8 685		
Toimeksiantojen varojen ja pääom. muutokset				-202 682	
Vaihto-omaisuuden muutos				-4 519	
Saamisten muutos				1 074 813	
Korottomien pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos				1 796 604	
Liittymismaksut	600 000		600 000	408 425	
Rahoituksen rahavirta	10 277 830		10 277 830	16 423 476	
Yhteensä			-11 880 200	2 137 409	
KASSAVAROJEN MUUTOS				2 137 409	
Kassavarat 31.12.				6 880 855	
Kassavarat 1.1.				4 743 446	

9.3.3. Useammalle tilikaudelle jakaantuvat Investointiosan hankekohtaiset kustannukset

Investointiosan hankekohtaiset kustannukset, niiden hankkeiden osalta, joiden kustannukset jakaantuvat useammalle tilikaudelle									
Hanke	Kustannus-arvio	Päätös	Ed. vuosien käyttö	Alku-peräinen talous-arvio 2015	Talousarvio muutokset 2015	Talousarvio muutosten jälkeen 2015	Toteutuma 2015	Poikkeama 2015	Kustannus-arviosta käytetty 31.12.2015
Keittiöratkaisut	6.910.000	kv 12.6.2013 § 110	2.523.875	1.900.000	2.930.400	4.830.400	4.838.089	7.689	7.361.964
Sammatin koulun laajenus ja peruskorjaus	5.167.000	kv 13.2.2013 § 33	4.356.071	0	611.000	611.000	598.463	-12.537	4.954.534
Ojaniittu hanke	11.700.000	kv 0.10.2012 § 85	4.529.969	7.600.000	513.100	8.113.100	6.644.361	-1.468.739	11.174.330
Lastensuojeluyksikkö	3.220.000	kv 3.11.2013 § 163	401.913	2.300.000	390.000	2.690.000	2.659.036	-30.964	3.060.949
Routionmäki hanke	11.250.000	kv 14.5.2014 § 60	321.727	2.450.000	51.000	2.501.000	1.016.559	-1.484.441	1.016.559

9.3.4. Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta 2015

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. talousarvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Käyttötalousosa											
Keskusvaalilautakunta	N	98 490	0	98 490	102 112	-3 622					
Tarkastuslautakunta	N	87 420	0	87 420	63 966	23 454					
Yleinen luottamush.hallinto	N	975 960	0	975 960	874 990	100 970					
Keskushallinto	N	7 058 950	0	7 058 950	6 751 828	307 122					
Perusturvalautakunta	N	144 533 580	3 030 000	147 563 580	148 828 395	-1 264 815					
Kasvatus- ja opetuslautakunta	N	72 104 770	859 000	72 963 770	72 594 785	368 985					
Kulttuuri- ja vapaa-aikaltk	N	11 092 550	0	11 092 550	11 210 630	-118 080					
Tekninen lautakunta	N	3 611 950	400 000	4 011 950	3 947 615	64 335					
Kaupunkisuunnittelulautakunta	N	1 354 890	0	1 354 890	1 114 216	240 674					
Ympäristö- ja rakennusltk	N	664 520	0	664 520	657 138	7 382					
Ympäristö ja rak.ltk.jaosto	N	330 210	0	330 210	355 518	-25 308					
Rahoitusosa	B										
Pysyvien vast. myyntivoitot	B						2 000 000	0	2 000 000	2 455 514	-455 514
Tulorahoituksen korjauserät	B						-2 000 000	0	-2 000 000	-2 455 514	455 514
Yhdistymisavustus	B						3 944 130	0	3 944 130	3 944 133	-3
Pystyvien vast.myyntitappiot	B	102 830	0	102 830	282 634	-179 804					
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						189 008 000	-1 300 000	187 708 000	187 476 296	231 704
Valtionosuudet	B						60 200 000	1 800 000	62 000 000	62 222 108	-222 108
Korkotulot	B						137 000	0	137 000	131 429	5 571
Muut rahoitustulot	B						961 200	0	961 200	1 766 528	-805 328
Korkomenot	B	1 770 000	0	1 770 000	1 201 040	568 960					
Muut rahoitusmenot	B	40 000	0	40 000	215 315	-175 315					
Inventointiosa											
<i>Kaupunginhallitus</i>											
Pysyvät vastaavat. arvopaperit	B	0	0	0	355 600	-355 600	0	0	0	1 390 924	-1 390 924
Kiinteä omaisuus	B	610 000	0	610 000	35 100	574 900	1 500 000	0	1 500 000	1 463 700	36 300
Irtain omaisuus	B										
Tietohallinto	B	600 000	0	600 000	442 974	157 026					
<i>Perusturvalautakunta</i>											
Vastaanottokoden varustus	B	320 000	0	320 000	119 028	200 972					

	Sitovuus	Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot				
		Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. ta- lousarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jäl- keen	Toteutuma	Poikkeama
Terveysasemien varustus	B	140 000	33 400	173 400	142 930	30 470					
Terveysneuvonnan varustus	B	0	5 700	5 700	3 949	1 751					
Hammashoitoloiden laitteet	B	110 000	0	110 000	110 000	0					
Kultakartanon varustus	B	0	591 000	591 000	483 643	107 357					
Vuodeosastojen varustus	B	50 000	0	50 000	50 000	0					
<i>Kasvatus- ja opetuslautakunta</i>											
Irtain omaisuus											
Roution koulu tilaalem varustus	B	0	0	0	0	0					
Teknisen työn varaustus	B	0	49 500	49 500	39 557	9 943					
Päivähoidon toimintavarusteet	B	10 000	0	10 000	46 376	-36 376					
Opetustoimen erittel. kohteet	B	10 000	0	10 000	2 065	7 935					
Sammatin koulun varustus	B	0	60 000	60 000	31 035	28 965					
TVT	B	200 000	0	200 000	202 284	-2 284					
Lukion erittelemättömät	B	90 000	0	90 000	68 072	21 928					
<i>Kulttuuri- ja vapaa-aikalk</i>											
Irtain omaisuus											
Sivistystoimen erittelem. kohteet	B	20 000	0	20 000	0	20 000					
Kaivosmuseo	B	0	250 000	250 000	198 000	52 000					
Jääkone	B	130 000	0	130 000	0	130 000					
<i>Tekninen lautakunta</i>											
Tekn.toimen tietojärjestelmät	B	15 000	0	15 000	0	15 000					
<i>Tilahallinto</i>											
Niilonpirtin vanhainkoti	B	0	200 000	200 000	0	200 000					
Kaisankallio	B	0	50 000	50 000	50 198	-198					
Mäntynummen palv.talo	B	100 000	-100 000	0	0	0					
Terveysasemien tarveselvitys	B	50 000	0	50 000	0	50 000					
Mäntynummen terv.asema	B	0	50 000	50 000	19 065	30 935					
Lohjan palvelukeskus	B	0	175 000	175 000	172 304	2 696					
Metsäkorventie 10	B	0	15 000	15 000	17 474	-2 474					
Pusulan terv.asema/vanhanikoti	B	300 000	-50 000	250 000	182 052	67 948					
Kriisikeskus	B	0	25 000	25 000	17 795	7 205					
Tupala	B	0	80 000	80 000	83 631	-3 631					
Vastaanottoyksikön hankeselvitys	B	2 300 000	390 000	2 690 000	2 659 036	30 964					
Tuusankoti	B	0	55 000	55 000	69 261	-14 261					
Perusturvan erittelem.	B	250 000	-250 000	0	0	0					
Määrärahat / menoarviot						Tuloarviot					

	Sitovuus	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. ta- lousarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jäl- keen	Toteutuma	Poikkeama	
Pusulan pk	B	200 000	0	200 000	53 070	146 930						
Lintulan pk	B	0	25 000	25 000	11 104	13 896						
Onnen omena pk	B	0	50 000	50 000	0	50 000						
Metsolan koulu	B	0	105 000	105 000	70 795	34 205						
Muijalan koulu	B	0	25 000	25 000	14 363	10 637						
Anttilan koulu	B	0	596 800	596 800	326 484	270 316						
Linderi/Mäntynummen koulu	B	100 000	22 000	122 000	120 855	1 145						
Harjun koulu	B	0	35 000	35 000	34 510	490						
Nummentaustan koulu/pk	B	7 600 000	513 100	8 113 100	6 644 361	1 468 739	615 000	0	615 000	572 632	42 368	
Järnefeldtin koulu	B	200 000	0	200 000	104 907	95 093						
Ojamon koulu	B	0	40 000	40 000	41 925	-1 925						
Hyrskylän koulu	B	0	40 000	40 000	39 857	143						
Oinolan koulu	B	0	20 000	20 000	38 518	-18 518						
Karjalohjan koulu	B	0	60 000	60 000	0	60 000						
Nummi-Pusulan koulu	B	0	35 000	35 000	96 879	-61 879	0	0	0	18 000	-18 000	
Opetustoimen erittel. kohteet	B	450 000	-425 000	25 000	0	25 000						
Roution alueen koulu ym. Hankeselvitys	B	2 450 000	51 000	2 501 000	1 016 559	1 484 441						
Sammatin alakoulu	B	0	611 000	611 000	598 463	12 537						
Tytyrin koulu	B	0	312 000	312 000	148 470	163 530						
Nummenkylän koulu	B	0	15 000	15 000	14 706	294						
Virkby skola	B	0	50 000	50 000	45 842	4 158						
Sivistystoimen erittelem. kohteet	B	100 000	-97 000	3 000	0	3 000						
Koulujen lähipihat	B	0	0	0	0	0	0	0	0	62 000	-62 000	
Lohjan liikuntakeskus erittelemätön	B	70 000	0	70 000	69 741	259						
Kässän talo	B	0	50 000	50 000	76 887	-26 887						
Palolaitos uusi	B	0	25 000	25 000	24 699	301						
Tulevien hankkeiden suunnittelu	B	50 000	0	50 000	13 321	36 679	0					
Sammati Koivikon kievari	B	0	60 000	60 000	47 749	12 251	0	0	0	25 245	-25 245	
Pusulan paloasema	B	0	40 000	40 000	39 773	227						
Talotekn.tutkimus/kartoitus	B	50 000	0	50 000	60 984	-10 984						
Kattoturvaruusteet	B	0	45 000	45 000	28 218	16 782						
Vappulan uusi pk	B	0	8 100	8 100	0	8 100						
Teknisen toimen erittel.kohteet	B	200 000	-165 000	35 000	0	35 000						
Aluekeittäöratkaisu	B	1 900 000	2 930 400	4 830 400	4 838 089	-7 689						
ATK valvontalaitteet	B	100 000	0	100 000	108 799	-8 799						
		Määrärahat / menoarvot					Tuloarvot					

	Sitovuus	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. ta- lousarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jäl- keen	Toteutuma	Poikkeama	
Putkikorjaus	B	100 000	-100 000	0	0	0						
Kadut ja yleiset alueet	B											
Liikenneväylät eritt.kohteet	B	2 100 000	-1 950 000	150 000	186 981	-36 981						
Keskustan puistoal.parantaminen	B	0	5 000	5 000	5 050	-50						
Hiidenpuronkaaren aluesaneeraus	B	0	75 800	75 800	19 109	56 691						
Sunihaan aluesaneeraus	B	0	367 500	367 500	148 103	219 397						
Katuvalaistuksen uusiminen	B	0	350 000	350 000	349 390	610						
Uudet kaava-alueet	B	350 000	-350 000	0	0	0						
Kyrkstadin kaava-alue	B	0	100 000	100 000	8 322	91 678						
Roution Peipontie	B	0	100 000	100 000	267	99 733						
Sorakatujen päällystäminen	B	0	400 000	400 000	235 381	164 619						
Nummen kirkonkylä	B	0	50 000	50 000	40 289	9 711						
Katupäällysteiden parantaminen	B	0	150 000	150 000	313 912	-163 912						
Liikenneopasteet	B	0	20 000	20 000	25 843	-5 843						
Liikenneturvallisuuskohteet	B	0	50 000	50 000	94 091	-44 091	0	0	0	10 800	-10 800	
Pakkamestarinkuja	B	0	150 000	150 000	102 352	47 648						
Ojaniitunkatu	B	0	400 000	400 000	437 255	-37 255						
Gruotilankatu Takaisenkatu	B	0	150 000	150 000	198 517	-48 517						
Kaivomuseotien yhteys	B	0	355 000	355 000	70 082	284 918						
Ranta-alueiden kehittäminen	B	0	95 000	95 000	50 366	44 634						
Leikkipuiston perusparantaminen	B	0	50 000	50 000	75 506	-25 506						
Venelaiturit	B	0	10 000	10 000	60 049	-50 049						
Puistot, kentät, maa- ja metsäalueet	B	340 000	-290 000	50 000	46 831	3 169						
Aluepuisto	B	0	130 000	130 000	99 515	30 485						
Asemanpellon saneeraaminen	B	0	103 300	103 300	193 139	-89 839						
Virkkala Markkinakuja	B	0	200 000	200 000	167 371	32 629						
Liikunta-alueet erittelemättömät	B	70 000	-50 000	20 000	60 418	-40 418						
Maastoliikuntareitit	B	0	50 000	50 000	32 562	17 438						
Keskusta-alueen katujen parantaminen	B	0	200 000	200 000	195 259	4 741						
Vesi- ja viemärlaitos												
Erittelemättömät kohteet	B	1 350 000	-1 200 000	150 000	313 210	-163 210						
Uudet kaava-alueet	B	200 000	-200 000	0	0	0						
Kyrkstadin kaava-alue	B	0	50 000	50 000	36 401	13 599						
Virkkala Markkinakuja	B	0	50 000	50 000	71 896	-21 896						
Pakkamestarinkuja	B	0	150 000	150 000	95 443	54 557						
		Määrärahat / menoarviot					Tuloarviot					

	Sitovuus	Alkup. talous- arvio	TA:n muutokset	TA muut:n jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkup. ta- lousarvio	TA:n muu- tokset	TA muut:n jäl- keen	Toteutuma	Poikkeama
Roution Peipontie	B	0	100 000	100 000	17 097	82 903					
Kirkniemen aseman vesihuolto	B	0	100 000	100 000	94 732	5 268					
Sunihaan aluesaneeraus	B	0	360 000	360 000	70 479	289 521					
Asemanpellon saneeraus	B	0	202 600	202 600	45 747	156 853					
Aseman vesitornin kunnostaminen	B	0	300 000	300 000	73 655	226 345					
Peltoniemi jvp	B	0	150 000	150 000	73 405	76 595					
Kiinteistöliitännät	B	0	150 000	150 000	193 954	-43 954					
Jätevesipumppaamon uusiminen	B	0	150 000	150 000	73 200	76 800					
Varavoimakoneet	B	0	200 000	200 000	127 739	72 261					
Irtain omaisuus											
Konekeskus	B	0	0	0	0	0					
Keittiö	B	500 000	0	500 000	693 692	-193 692					
<i>Ympäristötoimi</i>											
Mittauskalusto	B	35 000	0	35 000	36 009	-1 009					
ATK ohjelmat	B	55 000	0	55 000	34 959	20 041					
Kiinteä omaisuus	B	50 000	0	50 000	36 739	13 261	1 000 000	0	1 000 000	288 071	711 929
Rahoitusosa											
Antolainauksen muutokset											
Antolainasaamisten väh/lis	B	0	0	0	0	0	36 515	0	36 515	101 042	-64 527
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	6 500 000	0	6 500 000	7 014 220	-514 220					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B						16 150 000	0	16 150 000	16 000 000	150 000
Lyhytaik. lainojen muutos	B						0	0	0	4 264 013	-4 264 013
Oman pääoman muutokset											
Vaikutus maksuvalmiuteen	B						591 315	0	591 315	3 072 641	-2 481 326
Yhteensä		274 251 120	12 380 200	286 631 320	280 850 076	5 781 244	274 143 160	500 000	274 643 160	282 809 562	-8 166 402
Käyttötalouden osan tulot		73 681 670	1 341 650	75 023 320	75 685 644	-662 324	73 681 670	1 341 650	75 023 320	75 685 644	-662 324
Yhteensä		347 932 790	13 721 850	361 654 640	356 535 720	5 118 920	347 824 830	1 841 650	349 666 480	358 495 206	-8 828 726

N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio

B = bruttomääräraha/-tuloarvio

10. Tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA LIITETIEDOT

10.1. Lohjan kaupungin tuloslaskelma

	31.12.2015	31.12.2014
TOIMINTATUOTOT		
Myyntituotot	15 447 983,61	15 409 798,19
Maksutuotot	16 583 501,21	16 890 567,12
Tuet ja avustukset	9 179 218,96	9 097 439,35
Muut tuotot	10 320 172,78	10 268 755,79
Yhteensä	51 530 876,56	51 666 560,45
TOIMINTAKULUT		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	99 604 375,47	99 397 560,78
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	24 369 767,94	24 548 479,82
Muut henk.sivukulut	5 812 376,82	5 612 749,79
Palvelujen ostot	124 592 353,29	120 948 053,60
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	15 295 076,74	15 410 917,65
Avustukset	17 054 364,34	15 136 347,45
Muut kulut	5 236 193,69	4 800 294,94
Yhteensä	291 964 508,29	285 854 404,03
TOIMINTAKATE	-240 433 631,73	-234 187 843,58
Verotulot	187 476 296,41	181 615 705,78
Valtionosuudet	62 222 108,00	62 889 036,00
RAHOITUSTUOTOT JA KULUT		
Korkotuotot	131 428,50	140 591,58
Muut rahoitustuotot	1 766 528,26	811 392,47
Korkokulut	1 201 040,41	1 320 383,87
Muut rahoituskulut	215 315,37	249 879,20
Yhteensä	481 600,98	-618 279,02
VUOSIKATE	9 746 373,66	9 698 619,18
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	13 631 752,38	12 018 782,16
SATUNNAISET ERÄT		
Satunnaiset tulot	0,00	1 484 365,00
TILIKAUDEN TULOS	-3 885 378,72	-835 797,98
Poistoeron lisäys/vähennys	81 504,82	81 504,82
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-3 803 873,90	-754 293,16

10.2. Lohjan kaupungin rahoituslaskelma

	31.12.2015	31.12.2014
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	9 746 373,66	9 698 619,18
Satunnaiset erät	0,00	1 484 365,00
Tulorahoituksen korjaukset	-2 277 590,28	-2 087 806,31
Yhteensä	7 468 783,38	9 095 177,87
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	25 586 223,53	23 681 627,04
Rahoitusosuudet investointimenoihin	688 676,94	1 037 600,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 142 695,48	2 146 999,19
Yhteensä	21 754 851,11	20 497 027,85
Toiminnan ja investointien rahavirta	-14 286 067,73	-11 401 849,98
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainojen vähennys	101 041,91	43 000,00
Yhteensä	101 041,91	43 000,00
Pysyvien vastaavien saamisten lisäys	0,00	117 804,00
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	16 000 000,00	12 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	7 014 219,54	5 843 438,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	4 264 013,21	7 131 395,37
Yhteensä	13 249 793,67	13 287 957,37
Oman pääoman muutokset	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-202 682,41	252 735,20
Vaihto-omaisuuden muutos	-4 518,68	5 463,07
Saamisten muutos	1 074 812,71	370 590,21
Korottomien velkojen muutos	1 796 604,14	-892 804,76
Liittymismaksut	408 425,15	367 450,46
Yhteensä	3 072 640,91	103 434,18
Rahoituksen rahavirta	16 423 476,49	13 316 587,55
Yhteensä	2 137 408,76	1 914 737,57
KASSAVAROJEN MUUTOS	2 137 408,76	1 914 737,57
Kassavarat 31.12.	6 880 854,88	4 743 446,12
Kassavarat 1.1.	4 743 446,12	2 828 708,55

10.3. Lohjan kaupungin tase

VASTAAVAA	31.12.2015	31.12.2014
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	830 479,99	839 822,31
Muut pitkävaikutteiset menot	2 031 311,82	2 156 550,04
	2 861 791,81	2 996 372,35
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	37 572 022,09	37 694 999,60
Maa- ja vesialueiden arvonnkorotus	126 981,88	126 981,88
Rakennukset	119 837 648,43	111 007 040,46
Kiinteät rakenteet ja laitteet	60 250 642,85	60 407 997,83
Koneet ja kalusto	4 644 747,72	4 111 063,31
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	12 066 049,91	10 894 316,08
	234 498 092,88	224 242 399,16
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	29 466 831,90	29 291 981,91
Muut lainasaamiset	3 265 738,62	3 366 780,53
Muut saamiset	198 656,00	198 656,00
	32 931 226,52	32 857 418,44
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Toimeksiantojen varat		
Valtion toimeksiannot	0,00	0,00
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	916 016,77	919 385,48
	916 016,77	919 385,48
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	64 461,58	59 942,90
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Muut saamiset	880 642,25	1 189 962,93
	880 642,25	1 189 962,93
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	5 078 871,24	3 715 277,08
Lainasaamiset	183 657,21	93 691,94
Muut saamiset	2 023 518,76	3 068 996,56
Siirtosaamiset	1 119 232,06	2 292 805,72
	8 405 279,27	9 170 771,30
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	592 075,92	613 365,06
Rahat ja pankkisaamiset	6 288 778,96	4 130 081,06
Vastaavaa yhteensä	287 438 365,96	276 179 698,68

VASTATTAVAA	31.12.2015	31.12.2014
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	127 910 088,46	127 910 088,46
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	10 685 105,40	11 439 398,56
Tilikauden yli-/alijäämä	-3 803 873,90	-754 293,16
Oma pääoma yhteensä	134 918 301,84	138 722 175,74
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	1 684 032,91	1 765 537,73
PAKOLLISET VARAUKSET		
Eläkevastuuvaraukset	26 435,59	35 614,75
Muut pakolliset varaukset	1 007 230,95	1 102 777,63
	1 033 666,54	1 138 392,38
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	436,00	436,00
Lahjoitusrahastojen pääomat	1 363 381,36	1 561 297,08
Muut toimeksiantojen pääomat	6 670,55	14 805,95
	1 370 487,91	1 576 539,03
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	71 760 728,60	63 041 729,22
Lainat julkisyhteisöiltä	325 000,00	502 000,00
Muut velat, liittymismaksut	7 045 524,18	6 637 099,03
	79 131 252,78	70 180 828,25
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	29 747 667,62	23 284 271,62
Lainat julkisyhteisöiltä	177 000,00	196 614,92
Lainat konserniyhtiöiltä	5 778 843,51	7 514 830,30
Saadut ennakot	155 058,75	417 105,84
Ostovelat	10 730 520,70	9 260 131,68
Muut velat	2 175 242,24	2 167 336,29
Siirtovelat	20 536 291,16	19 955 934,90
	69 300 623,98	62 796 225,55
Vastattavaa yhteensä	287 438 365,96	276 179 698,68

10.4. Konsernituloslaskelma

	31.12.2015	31.12.2014
Toimintatuotot	158 873 626,86	153 411 405,74
Toimintakulut	396 728 676,25	388 909 965,26
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	-80 258,90	89 030,09
Toimintakate	-237 935 308,29	-235 409 529,43
Verotulot	187 476 296,41	181 615 705,78
Valtionosuudet	75 054 517,76	76 064 355,44
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	63 790,86	83 526,58
Muut rahoitustuotot	989 145,86	834 281,30
Korkokulut	2 299 512,18	2 470 638,65
Muut rahoituskulut	690 805,71	750 306,35
Vuosikate	22 658 124,71	19 967 394,67
Suunnitelman mukaiset poistot	21 897 139,64	19 869 877,33
Omistuksen eliminointierot	-122 529,91	0,00
Poistot ja arvonalentumiset	22 019 669,55	19 869 877,33
Satunnaiset erät		
Satunnaiset tuotot	0,00	1 484 365,00
Tilikauden tulos	638 455,16	1 581 882,34
Tilinpäätössiirrot	-1 549,28	-453,33
Tilikauden verot	-376 023,58	-340 246,26
Laskennalliset verot	-5 921,58	-9 958,33
Vähemmistöosuudet	12 028,21	-66 504,12
Tilikauden yli/alijäämä	266 988,93	1 164 720,30

10.5. Konsernin rahoituslaskelma

	31.12.2015	31.12.2014
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	22 658 124,71	19 967 394,67
Satunnaiset erät	0,00	1 484 365,00
Tilikauden verot	-376 023,58	-340 246,26
Tulorahoituksen korjauserät	-2 492 162,97	-1 759 753,99
Toiminnan rahavirta yhteensä	19 789 938,16	19 351 759,42
Investointien rahavirta		
Investointimenot	41 877 840,68	35 329 666,18
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 447 477,84	1 040 782,31
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 339 059,43	2 244 944,89
Investointien rahavirta	-37 091 303,41	-32 043 938,98
Toiminnan ja investointien rahavirta	-17 301 365,25	-12 692 179,56
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	1 195,49	6 933,39
Antolainasaamisten vähennykset	35 775,94	18 446,30
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	23 756 266,53	20 501 135,09
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	11 494 618,35	8 662 247,40
Lyhytaikaisten lainojen muutos	6 000 395,35	2 983 584,15
Oman pääoman muutokset	-173 501,14	15 449,01
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-200 250,78	277 218,68
Vaihto-omaisuuden muutos	137 774,27	-303 980,58
Saamisten muutokset	-89 171,08	-935 349,99
Korottomien velkojen muutokset	2 839 559,74	1 744 711,75
Rahoituksen rahavirta	20 811 034,99	15 632 033,62
Rahavarojen muutos	3 509 669,74	2 939 854,06
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12	18 349 403,12	14 839 733,38
Rahavarat 1.1.	14 839 733,38	11 899 879,32
	3 509 669,74	2 939 854,06

10.6. Konsernitase

VASTAAVAA	31.12.2015	31.12.2014
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	1 520 670,12	1 631 640,49
Muut pitkävaikutteiset menot	3 888 838,38	4 223 862,49
	5 409 508,50	5 855 502,98
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	42 428 038,93	42 516 423,21
Rakennukset	197 441 368,09	173 184 303,25
Kiinteät rakenteet ja laitteet	66 407 614,01	65 662 636,10
Koneet ja kalusto	10 681 666,23	9 387 163,17
Muut aineelliset hyödykkeet	237 604,64	128 019,12
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	15 746 361,93	24 562 603,38
	332 942 653,83	315 441 148,23
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	2 028 596,51	2 231 199,13
Osakkeet ja osuudet	2 798 171,26	2 866 701,69
Muut lainasaamiset	57 563,02	4 996,35
Muut saamiset	65 339,22	72 642,28
	4 949 670,01	5 175 539,45
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 285 756,80	1 238 431,59
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus	1 821 384,20	1 959 158,47
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset	1 027 812,37	1 581 943,22
Lyhytaikaiset saamiset	16 860 008,08	16 220 434,66
	17 887 820,45	17 802 377,88
Rahoitusarvopaperit	5 465 593,48	5 109 124,24
Rahat ja pankkisaamiset	12 883 809,64	9 730 609,14
VASTAAVAA YHTEENSÄ	382 646 196,91	362 311 891,98

VASTATTAVAA**OMA PÄÄOMA**

Peruspääoma	127 910 088,46	127 910 088,46
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma	135 391,28	135 391,28
Arvonkorotusrahasto	126 981,88	126 981,88
Muut omat rahastot	1 663 654,00	2 024 352,73
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	19 619 827,74	18 263 762,28
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	266 988,93	1 164 720,30
	149 722 932,29	149 625 296,93

VÄHEMMISTÖSUUDET

	360 960,56	778 863,89
--	-------------------	-------------------

PAKOLLISET VARAUKSET

Eläkevaraukset	92 612,39	137 917,61
Muut pakolliset varaukset	3 237 134,75	3 358 797,80
	3 329 747,14	3 496 715,41

TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT

	1 778 428,37	1 931 353,94
--	---------------------	---------------------

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	128 956 019,20	117 593 603,00
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	8 798 254,41	8 549 452,67
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	34 716 524,70	27 972 533,80
Saadut ennakot	1 014 912,66	1 008 644,63
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	53 968 417,58	51 355 427,71
	227 454 128,55	206 479 661,81

VASTATTAVAA YHTEENSÄ

	382 646 196,91	362 311 891,98
--	-----------------------	-----------------------

10.7. Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotuseriaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintameno- ja vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu valtuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti (poistosuunnitelma tarkistettu KV 11.12.2013 § 179). Tarkistettujen poistosuunnitelman poistoaikojen sovelletaan 1.1.2013 jälkeen hankittuihin pysyvien vastaavien hyödykkeisiin. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet ja -osuudet on merkitty taseeseen hankintameno- tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerättävä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinta -periaatteen mukaisesti hankintameno- tai sitä alemman todennäköisen hankintameno- tai todennäköisen luovutushinnan määräämisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon. Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus

Tuloslaskelman suunnitelman mukaisiin poistoihin sisältyy purettujen rakennusten (Roution koulu ja Niilonpirtti) lisäpoistoa 994 892 euroa. Muilta osin tuloksen ja taseen tiedot ovat vertailukelpoisia edelliseen vuoteen.

Konsernipankkitili

Kaupungin konsernipankkitilisopimukseen liitettyjen muiden yhteisöjen rahavarat esitetään kaupungin rahoissa ja pankkisaamisissa sekä lainana muilta luotonantajilta. Vastaavasti rahoja ja pankkisaamia vähentänyt muun yhteisön negatiivinen tilin saldo on esitelty vaihtuvien vastaavien lyhytaikaisena lainasaamisena. Taseen rahat ja pankkisaamiset sisältävät muiden yhteisöjen alatilien saldoja 5 601 835,11 euroa, joka jakaantuu lainoihin muilta luotonantajilta 5 778 843,51 euroa ja lainasaamisiin 177 008,40 euroa.

Yhdistymisavustuksen käsittely

Yhdistymisavustusta on kirjattu maksuperusteen mukaisesti tuotoksi tuloslaskelman erään tuet ja avustukset, 3 944 133,00 euroa.

Johdannaisopimusten käsittely

Johdannaiset sisältävät koronvaihtosopimuksia. Kaikki koronvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Kaupunki on sitoutunut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Erittely sopimuksista liitetietokohdassa Muut vastuusitoumukset/koronvaihtosopimukset.

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Kuntalain perusteella kaupungilla on velvollisuus laatia täydellinen konsernitilinpäätös, joka sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja liitetiedot. Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta Immulan Vesi Oy:tä. Kaikki kuntayhtymät, joissa kaupunki on jäsenenä, on yhdistetty konsernitilinpäätökseen. Kuntayhtymät yhdistetään konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa. Konsernirakenteessa on tapahtunut seuraavia muutoksia:

- Vuoden alussa Lohjan Vuokra-Asunnot Oy:öön fuusioitui Nummi-Pusulän Vuokra-asunnot Oy, Kiinteistö Oy Passinpelto ja Kiinteistö Oy Keppihevonen.
- Asunto Oy Karjalohjan Kukkasmäki -yhtiön osakkeiden myynti, konsernin omistus jäi alle 20 %:iin.
- Kiinteistö Oy Ojamonkuusi -yhtiöstä tuli tytäryhtiö, Lohjan Vuokra-asunnot Oy hankki 54,63 %:a osakekannasta.
- Virkkalan Lämpö Oy, osakeostojen myötä yhtiöstä tuli 100 %:n tytäryhtiö.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistus on eliminoitu.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen sisäisiä kiinteistöveroja ei ole eliminoitu. Liittymismaksujen osalta eliminointia ei ole tehty, lukuunottamatta Muihin saamisiin kirjatut liittymismaksut sekä uudet lämpöyhtiön ja taloyhtiöiden väliset liittymismaksut, jotka ovat eliminoitu. Muilta osin konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kaupungin omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Olennot pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on eliminoitu. Pysyvien vastaavien osalta maa-alueisiin sisäisiä katteita muodostuu Lohjan Vuokra-asuntojen, L-U Ammattikoulutus kuntayhtymän, Eteva kuntayhtymän ja kaupungin välisistä hankinnoista. Rakennusten sisäisiä katteita muodostuu Lohjan Liikuntakeskuksen, L-U Ammattikoulutus kuntayhtymän ja kaupungin osalta. Aineettomiin oikeuksiin muodostuu sisäistä katetta Lohjan Vuokra-asunnot Oy:n ja Virkkalan Lämpö Oy:n liiketoiminnan myynnistä.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet, muiden kuin konserniyhteisöjen omistusta vastaava määrä tilikauden tuloksesta on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja säätiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Konsernitilinpäätökseen ei ole yhdistelty osakkuusyhteisöjen osalta seuraavia yhtiöitä As Oy Lohjan Marja ja As Oy Karjalohjan Kauppapuisto. Yhdistelemättä jättämisellä on vain vähäinen merkitys konsernin omaan pääomaan. Muut osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tuloslaskelman ja taseen tiedot ovat vertailukelpoisia edelliseen tilikauteen verrattuna.

11.1. Tuloslaskelman liitetiedot

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
Toimintatuotot				
Yleishallinto	1 869,4	1 858,5	1 519,4	1 502,3
Perusturvalautakunta	116 026,1	110 525,6	19 269,7	19 189,1
Kasvatus- ja opetuslautakunta	12 053,3	11 321,5	8 606,7	8 326,1
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	1 750,9	1 737,5	1 837,6	1 959,6
Tekninen lautakunta	18 332,7	19 295,7	11 622,3	12 010,4
Kaupunkisuunnittelulautakunta	1 153,9	1 586,6	1 153,9	1 586,6
Ymräristö ja rakennusltk ja jaosto	1 121,7	1 161,9	1 121,7	1 161,9
Yhdistymisavustus	3 944,1	3 944,1	3 944,1	3 944,1
Myyntivoitot	2 621,5	1 980,0	2 455,5	1 986,4
Yhteensä	158 873,6	153 411,4	51 530,9	51 666,5
Verotulojen erittely				
Kunnan tulovero	-	-	168 554,0	163 129,2
Osuus yhteisöveron tuotosta	-	-	12 222,0	6 309,0
Kiinteistövero	-	-	6 700,3	12 177,5
Verotulot yhteensä	-	-	187 476,3	181 615,7
Valtionosuuksien erittely				
Yksikköhintarah. perustuva valtionosuus	12 832,4	13 175,3	0,0	0,0
Kunnan peruspalv. valt.osuus	62 716,9	72 211,1	62 716,9	72 211,1
Verotuloihin perustuva valtionos. tasaus	2 916,5	-3 999,8	2 916,5	-3 999,8
Järjestelmämuutoksen tasaus	624,9	624,9	624,9	624,9
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtiosuudet	-4 036,2	-5 947,1	-4 036,2	-5 947,1
Valtionosuudet yhteensä	75 054,5	76 064,4	62 222,1	62 889,1
Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely				
Satunnaiset tuotot , Hätäkeskuslaitos vuokran kertakorvaus määräaikaisen vuokrasopimuksen päättymisen, KH päätös 15.12.2014 § 511			0,0	1 484,4

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Kuluvan käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua, valtuuston hyväksymää, poistosuunnitelmaa. Yhdistyneen kunnan poistosuunnitelma vahvistettu KV 11.12.13 § 179 Tarkennettua poistosuunnitelmaa sovelletaan 1.1.13 jälkeen hankittuihin pysyviin vastaavien hyödykkeisiin.

Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan tasapoistoina taloudellisen pitoajan perusteella.

Aineettomat hyödykkeet ja muut pitkävaikutteiset menot (E18 -hanke 20 v.)	3, 5 ja 20 v.	tasapoisto
Rakennukset ja rakennelmat	20-40 vuotta	tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet	15-30 vuotta	tasapoisto
Koneet ja kalusto	3-10 vuotta	tasapoisto
Muut aineelliset hyödykkeet	käytön mukainen poisto	

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa on kirjattu vuosikuluiksi.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

Vuosina 2014-2018

Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	13 305 132
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	24 609 146
Ero (€)	-11 304 014
Ero %	-46

	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
Tilikauden omistuksen eliminointierot (1000 €)				
Eliminointituotto	95,9	0,0		
Eliminointikulu	218,4	0		
Yhteensä netto	122,5	0,0		
Eläkejärjestelmän eläkevastuut 1.1.	137,9	152,0	35,6	49,7
Lisäykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Vähennykset tilikaudella	45,3	14,1	9,2	14,1
Eläkevastuut 31.12.	92,6	137,9	26,4	35,6
Muut pakolliset varaukset				
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus				
Hiidensalmi 1.1.	604,9	719,6	604,9	719,6
- vähennykset tilikaudella	0,0	114,7	0,0	114,7
Hiidensalmi 31.12	604,9	604,9	604,9	604,9
Immula, pilaantuneet maa-alueet 1.1.	85,9	85,9	85,9	85,9
- vähennykset tilikaudella	85,9	0,0	85,9	0,0
Immula, pilaantuneet maa-alueet 31.12.	0,0	85,9	0,0	85,9
Harjun vanha kaatopaikka 1.1.	412,0	412,0	412,0	412,0
- lisäykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
- vähennykset tilikaudella	9,6	0,0	9,6	0,0
Harjun vanha kaatopaikka 31.12	402,4	412,0	402,4	412,0
Saastuneiden maa-alueiden kunnostus 31.12.	1 007,3	1 102,8	1 007,3	1 102,8
HUS, pakolliset varaukset 1.1.	2 256,0	1 827,2	-	-
Lisäykset tilikaudella	69,5	428,8	-	-
Vähennykset tilikaudella	95,6	0,0	-	-
HUS, pakolliset varaukset 31.12	2 229,9	2 256,0	-	-
Pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	3 237,2	3 358,8	1 033,7	1 138,4
Pysyvien vastaavien myyntivoitot ja -tappiot				
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden myyntivoitot	1 210,2	65,6	1 210,2	65,6
Maa-alueiden myyntivoitot	1 182,7	1 896,5	1 182,7	1 902,9
Muut myyntivoitot	233,0	17,8	0,0	17,8
Rakennusten myyntivoitot	62,6	18,4	62,6	0,0
Yhteensä	2 688,5	1 998,3	2 455,5	1 986,3
Muut toimintakulut				
Rakennusten myyntitappiot	282,6	0,0	282,6	0,0
Maa-alueiden myyntitappiot	0,0	18,5	0,0	18,5
Muut myyntitappiot	0,4	19,5	0,0	19,3
Yhteensä	283,0	38,0	282,6	37,8
Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuotot				
Osinkotuotot muista yhteisöistä	989,1	25,8	833,0	42,5
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	0,0	0,0	484,1	484,1
Yhteensä	989,1	25,8	1 317,1	526,6

11.2. Taseen liitetiedot

	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
TASEEN LIITETIEDOT				
Arvonkorotukset				
Maa- ja vesialueet *)				
arvo 1.1.	127,0	127,0	127,0	127,0
Arvonkorotukset	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusten purkaminen	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvo 31.12.	127,0	127,0	127,0	127,0
*) Lohjan kaupungin maa-alueiden arvonkorotuksiin sisältyy vuoden 1997 aloittavassa taseessa tehty arvonkorotus kuntayhtymältä korvauksetta siirtyneeseen maa-alueeseen. Arvonkorotus on 126.981,88 euroa.				
Maa- ja vesialueet erittely				
Kiinteistöjen liittymismaksut	1 468,2	1 445,1	170,5	170,5
Muut maa- ja vesialueet	40 832,8	40 944,3	37 401,5	37 524,5
Arvonkorotukset	127,0	127,0	127,0	127,0
Maa- ja vesialueet yhteensä	42 428,0	42 516,4	37 699,0	37 822,0
Saamiset				
Lyhytaikaiset saamiset				
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset	-	-	648,5	77,7
Konsernipankkitilisaatava	-	-	177,0	26,3
<i>Saamiset kuntayht., joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset	-	-	292,5	23,9
Siirtosaamiset	-	-	0,0	1 444,6
<i>Saamiset osakkuusyhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset	-	-	0	34,8
Siirtosaamiset, siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät				
HUS muut	290,0	1 682,3	0,0	0,0
Työterveyshuollon Kelan korvaus	784,4	630,9	500,0	470,0
HUS ylijäämän palautus	0,0	0,0	0,0	1 444,6
Muut siirtosaamiset	1 735,3	774,1	607,9	378,2
Yhteensä	2 809,7	3 087,3	1 107,9	2 292,8

Lohjan kaupungin olennaiset kuntayhtymäosuusien arvon muutokset

	Tasearvo 1.1.2015	Tasearvo 31.12.2015	Kuntayhtymä 31.12.2015	Ero €
Kuntayhtymä				
HUS	15 711 410	15 711 410	16 137 043	-425 633
L-U ammattikoulutusyhtymä	5 513 387	5 513 387	6 097 865	-584 478
ETEVA	766 786	766 786	1 189 088	-422 302

Lohjan kaupungin rahoitusarvopaperit

Yhtiö	KPL	Hankinta-arvo 1.1.2014 €	Markkina- arvo 31.12.15	Kirjanp.arvo 1.1.2015 €	Arvon muutos/lisäys	Kirjanp. arvo 31.12.15 €
Kuntarahoitus Oyj	93 125	199 007		199 007		199 007
DNA /Lohjan Puhelin Oy	1 651	383 700		383 700		383 700
St Laurence Golf	3	9 250		9 250		9 250
Elisa Communications Ab	6 750	12 330	0	12 330	-12 330	0
M-Real	1 980	9 458	0	8 851	-8 851	0
YIT-yhtymä	40	55	0	55	-55	0
Coverion Oy (YIT yritysji)	40	55	0	55	-55	0
Lounais-Suomen Osuusteurastamo		34		34		34
Lohjan Seudun Op	2	167		85		85
Yhteensä		614 054	0	613 366	-21 291	592 075

	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
Taseen vastattavia koskevat liitetiedot				
Oma pääoma				
Peruspääoma 1.1.	127 910,1	127 910,1	127 910,1	127 910,1
Peruspääoma 31.12	127 910,1	127 910,1	127 910,1	127 910,1
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääoma 31.12	135,4	135,4	0,0	0,0
Arvonkorotusrahasto 1.1.	127,0	127,0	127,0	127,0
Vähennykset tilikaudella	0,0	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	0,0	0,0	0,0	0,0
Arvonkorotusrahasto 31.12.	127,0	127,0	127,0	127,0
Muut omat rahastot 1.1.	2 024,4	2 006,1	0,0	0,0
Siirrot rahastoon tilikaudella	7,4	18,3	0,0	0,0
Siirrot rahastosta tilikaudella	-138,2	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	-229,9	0,0	0,0	0,0
Muut omat rahastot 31.12.	1 663,7	2 024,4	0,0	0,0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	19 428,5	18 263,8	10 685,1	11 439,4
Edellisten tilikausien oikaisut	-38,6	0,0	0,0	0,0
Siirrot erien välillä	229,9	0,0	0,0	0,0
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	19 619,8	18 263,8	10 685,1	11 439,4
Tilikauden yli-/alijäämä	266,9	1 164,7	-3 803,9	-754,3
Oma pääoma yhteensä	149 722,9	149 625,4	134 918,3	138 722,2
Velat, jotka eräänntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	60 789,3	55 530,4	27 496,6	27 118,0
Lainat julkisyhteisöiltä	9 909,9	11 195,5	0,0	0,0
Yhteensä	70 699,2	66 725,9	27 496,6	27 118,0
Pakolliset varaukset				
Ympäristövastuuvaraus 31.12	1 007,3	1 102,8	1 007,3	1 102,8
Potilasvakuutuspooli 31.12.	2 229,9	2 256,0	0,0	0,0
Muut pakolliset varaukset 31.12.	0,0	0,0	0,0	0,0
Muut pakolliset varaukset 31.12.	3 237,2	3 358,8	1 007,3	1 102,8
Velkojen erittely				
Lyhytaikaiset velat				
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat	-	-	207,6	227,3
Konsernipankkitilivelka	-	-	5 778,8	7 514,8
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat	-	-	2 684,9	909,5
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisyyhteisöille				
Ostovelat	-	-	34,7	0,0

	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
Siirtovelat				
Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät				
Palkkajaksotukset sis. lomapalkkajaksotukse	26 951,4	26 668,9	16 207,1	16 160,6
Siirtyvien henkilöiden lomapalkat	0,0	0,0	22,8	0,0
Korkojaksotukset	315,9	212,5	128,9	144,4
Potilasvakuutuspooli	426,0	404,2	-	-
Muut HUSin siirtovelat	143,5	303,5	-	-
KVTEL, eläkemaksut	2 216,4	2 205,5	2 216,4	2 205,5
VEL, opettajien eläkemaksut	276,2	312,6	276,2	312,6
Muut siirtovelat	2 550,1	2 140,3	1 684,9	1 132,8
Yhteensä	32 879,5	32 247,5	20 536,3	19 955,9
Vakuutuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot				
Leasingvastuiden yhteismäärä				
Seuraavalla tilikaudella erääntyvät	4 516,3	3 211,5	2 999,8	1 580,5
Myöhemmin erääntyvät	1 428,9	1 264,6	796,1	582,1
	3 087,4	1 946,9	2 203,7	998,4
Vuokravastuut	16 567,9	12 225,4		
Vastuusitoumukset samaan konserniin kuuluvien yhteistöjen puolesta				
Konserniin kuuluvien yhteistöjen puolesta annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma	100,0	100,0	23 040,7	24 419,8
<i>tytäryhtiöt</i>	0,0	0,0	22 940,7	24 319,8
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyhteisöt</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
Jäljellä oleva pääoma	100,0	100,0	17 958,4	18 867,3
<i>tytäryhtiöt</i>	0,0	0,0	17 858,4	18 767,3
<i>osakkuus- ja muut omistusyhteisyhteisöt</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
Muut vastuusitoumukset				
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	12 556,4	14 468,3	12 556,4	14 468,3
Jäljellä oleva pääoma	5 745,9	6 754,4	5 745,9	6 754,4
Oman velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset				
Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta sekä julkisyht	47 508,4	41 077,1	0,0	0,0
Velan vakuutena olevat pantit ja kiinnitykset	72 363,6	60 619,2	0,0	0,0
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista				
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12			227 114,1	217 684,4
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takausk.rahastosta 31.12			161,8	150,5
Maankäyttösopimus, Kisakalliosäätiö				
- kevyenväylän rakentaminen 500 000,00 euroa				
Korkojohdannaissopimukset				
Nordea, nro 1211286/1605845				
16.4.2015-24.1.2023, pääoma 10.000.000,00 euroa, markkina-arvo -904 433,00 euroa				
Nordea, nro 1547536/2123210				
23.9.2015-27.4.2045, pääoma 10.000.000,00 euroa, markkina-arvo -4 468 123,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, KSWAP -005/11				
25.5.2011-25.5.2021, pääoma 5.500.000,00 euroa, markkina-arvo -414 895,00 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, nro 31850				
26.3.2012-24.3.2017, pääoma 10.000.000,00 euroa, markkina-arvo -223 310,48 euroa				
Kuntarahoitus Oyj, nro 32540				
3.7.2015-3.10.2024, pääoma 10.800.000,00 euroa, markkina-arvo 76 606,04 euroa				

	Konserni 2015 1 000 €	Konserni 2014 1 000 €	Lohja 2015 1 000 €	Lohja 2014 1 000 €
Huollettavien varat				
Huollettavien varat ja pääomat			362,0	271,8
Muut taloudelliset vastuut				
Arvonlisäveron palautusvastuu (ALV 33 §)				
Kiinteistöihin liittyvä;	3 754,2	3 145,7		
Muut taloudelliset vastuut	3 340,6	3 289,3		
Sitoumukset				
Rosk'n Roll Oy Ab (KV 10.10.07 § 95)				
Kaatopaikkatoiminnan osalta	1.500.000 euroa			
Muun toiminnan osalta	100.000 euroa			
Henkilöstöä koskevat liitetiedot				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	148 865,9	147 490,8	101 081,7	100 775,6
Henkilöstökorvaukset			-1 477,3	-1 378,0
Palkat ja palkkiot yhteensä	148 865,9	147 490,8	99 604,4	99 397,6
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	36 174,2	36 281,5	24 379,0	24 562,6
Eläkevarauksen purkaminen	0,0	0,0	-9,2	-14,1
Eläkekulut yhteensä	36 174,2	36 281,5	24 369,8	24 548,5
Muut henkilösivukulut	8 639,3	8 345,1	5 812,3	5 612,7
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	193 679,4	192 117,4	129 786,5	129 558,8
Henkilöstökuluja aktivoitu käyttöomaisuuteen	478,1	527,3	478,1	527,3
Yhteensä henkilöstökulut	194 157,5	192 644,7	130 264,6	130 086,1
Henkilöstön lukumäärä 31.12.	kpl	kpl	kpl	kpl
Yleishallinto	80	80	80	77
Perusturvatoimi	2 092	2 055	1 037	996
Opetus- ja sivistyspalvelut	1 909	1 899	1 653	1 671
Tekninen toimi	403	400	399	396
Ympäristötoimi	71	69	71	69
Yhteensä	4 555	4 503	3 240	3 209
Luottamushenkilön palkkioista perityt ja tilitetty luottamushenkilömaksut				
Lohjan Keskustapuolue			2,3	
Lohjan Sos.dem.			20,0	
Lohjan seudun Kokoomus			14,1	
Lohjanharjun Vihreät			3,9	
Meidän Lohja			1,8	
SKL:n paikallisosasto			1,1	
Svenska folkpartiet			0,4	
Vasemmistoliitto			5,5	
Perussuomalaiset			5,9	
			55,0	
Tilintarkastajan palkkiot				
BDO Aludiator Oy				
Tilintarkastuspalkkiot			33,9	37,7
Tilintarkastajan lausunnot			5,2	2,0
Palkkot yhteensä			39,1	39,7

11.3. Lohjan vesi- ja viemärlaitos

Lohjan vesi- ja viemärlaitos on toiminut teknisen toimen tulosalueena. Kaupunginvaltuuston päätöksellä 28.10.2015 § 136 Lohjan vesi- ja viemärlaitos muutettiin taseyksiköksi 1.1.2016 alkaen. Kirjanpidollinen valmistautuminen käynnistettiin välittömästi päätöksen jälkeen.

Talous:

Talouden tietoja on verrattu valtuuston vahvistamaan talousarvioon. Vesi- ja viemärlaitoksen tuotot toteutuivat 98 % suuruisena. Talousarvioon nähden tulovajetta muodostui 153 000 €. Käyttömaksut toteutuivat arvioitua pienempänä. Vesi- ja viemärlaitoksen kuut toteutuivat 101,5 % suuruisena. Kuluylyitys talousarvioon nähden oli 59.000 €. Toimintakate toteutui 212.000 € heikompana. Rahoituskuluja (perintäkulut) muodostui rahoitustuottoja (perintätuotot) enemmän 2759 €. Poistojen toteutuma oli 47.000 euroa arvioitua pienempi. Osa suunnitelluista investoinneista jäi toteutumatta, investointien toteutumaprosentti suhteessa hankerahoihin oli 60 %.

Toiminnalliset muutokset:

Toimintavuoden aikana uutta ylläpidettävää vesihuoltoverkosta tuli kaava-alueille 0,6 km vesi-johto-verkosta, 0,6 km jätevesiverkosta ja 0,6 km hulevesiverkosta (Markkinakuja ja Pakkamestarinukuja). Haja-asutusalueilla osuuskuntien omaisuuden siirron myötä (Hämjoki, Haarjärvi ja Huulentie) tuli n. 10 km sekä vesi- että jätevesiverkosta. Osuuskuntien omaisuuden siirrossa mukana tuli myös 2 jätevedenpumppaamoja. Aseman vesitornin peruskorjaus alkoi joulukuussa. Aloitettiin Tytyrin vesilaitoksen peruskorjauksen suunnittelu. Uusittiin Hiidensalmen jätevesipumppaamon pumput.

Tunnusluvut:

Laki vesihuoltolain muuttamisesta edellyttää, että vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa esitetään tunnuslukuja vesihuollon hintatasosta, tehokkuudesta, laadusta ja kannattavuudesta. Vesihuoltolain mukainen valtakunnallinen tietojärjestelmä ei ole vielä käytössä, joten vuoden 2015 osalta tunnuslukuja raportoidaan vain soveltuvin osin (hintataso ja tehokkuus). Tunnuslukuja varten Suomen ympäristökeskus on luomassa vesihuollon tietojärjestelmää, mutta järjestelmätyö on vielä kesken. Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on ohjeistanut 9.3.2015, että vesihuoltolaitokset voivat esittää tarpeelliseksi katsomansa hintatasoa, laatua ja tehokkuutta koskevat tiedot, kunnes laissa mainittu tietojärjestelmä on valmis tai tunnusluvut ovat muutoin tarkemmin määritelty.

Vesihuollon hintataso

- Veden käyttömaksu 2015: 1,56 €/m³ (sis. alv. 24 %)
- Jäteveden käyttömaksu 2015: 2,43 €/m³ (sis. alv. 24 %)
- Vesihuoltomaksujen vertailuhinta 2015 (omakotitalo): 4,14 €/m³ (sis. alv 24 %)

Vesihuoltomaksujen laskennallinen vertailuhinta, johon sisältyy käyttö- perus- ja liittymismaksut oli vuonna 2015 25 % valtakunnallista keskiarvoa pienempi 5,57 (vaihteluväli 3,11 – 16,81 €/m³) (lähde: VVY Vesihuoltomaksut 1.2.2015 raportti).

Tehokkuus

- Pumpatun ja laskutetun vesimäärän erotuksena muodostuva laskuttamattoman veden määrä tunnuslukuna: 28,9 % (vuonna 2014 19,8 %).
- Valtakunnallinen keskiarvo tunnuslukujärjestelmään osallistuneiden laitosten osalta on ollut vuosina 2012–2014 19 - 20 %. Toimenpideraja on Vesilaitosyhdistyksen arvion mukaan 20–25 %. Toimintavuonna laskuttamattoman veden määrä on korkea. Laitoksella on käynnistetty vesijohtoverkoston tutkimus- ja saneerausohjelman laadinta. Verkoston sa-

neeraukseen osoitetut määrärahat ovat riittämättömät verkoston tehokkaaksi korjaamiseksi. Tunnuslukua kasvattaa muutama suurempi pitkäaikainen vuoto, joiden vuotokohdan löytymiseen kului aikaa.

- Pumpatun veden ja puhdistetun jäteveden erotuksena muodostuva jätevesiverkoston vuotovesien tunnusluku: 34 % (vuonna 2014 28 %).
- Valtakunnallinen keskiarvo tunnuslukujärjestelmään osallistuneiden laitosten osalta on ollut vuosina 2012–2014 36–47 %. Kirjallisuuden suositusarvot ovat 20 – 30 %. Vuotovesien tunnusluku on alle valtakunnallisen keskiarvon, mutta ylittää suositusarvon. Verkoston saneerauksen osoitetut määrärahat ovat riittämättömät verkoston tehokkaaksi korjaamiseksi.

Muut tunnusluvut:

- Myyty vesi	2.112.298 m ³
- Puhdistettu jätevesi	4.484.021 m ³
- Vesijohtoverkoston pituus	560 km
- Viemäriverkoston pituus	550 km
- Sadevesiverkoston pituus	220 km
- Liittymisaste	80 %
- Toimintakulut/myyty m ³	-3,01 €
- Toimintakate/myyty m ³	0,75 €

Hulevesi:

Huleveden viemäröintiä ei vielä ole kirjanpidollisesti täysin eriytetty vesihuoltolaitoksen muusta toiminnasta. Suoraan sadevesiverkoston kunnossapitokulukohteelle kirjatut menot ovat olleet 11 200 €. Huleveden johtamisesta ei peritä erillistä käyttömaksua. Hulevesiviemäröinti palvelee myös katuverkoston hulevesiä. Hulevesiverkoston tasearvo arvo 31.12.2015 on ollut 2,8 miljoonaa €. Liittymismaksuvelasta ei vielä ole eriytetty hulevesiverkoston liittymismaksusuutta. Taseyksikön avaavassa taseessa 1.1.2016 eriyttäminen tehdään.

TULOSLASKELMA	31.12.2015	31.12.2014
Liikevaihto	7 361 266,08	7 244 291,15
Liiketoiminnan muut tuotot	30 985,36	28 623,17
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-1 314 631,87	-1 258 507,41
Varastojen lisäys/vähennys	0,00	0,00
Palvelujen ostot	-1 480 925,11	-1 263 017,21
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-2 795 556,98	-2 521 524,62
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-834 530,55	-858 699,22
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-234 636,38	-234 927,22
Muut henkilösivukulut	-49 444,85	-49 877,82
Henkilöstökulut yhteensä	-1 118 611,78	-1 143 504,26
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 338 695,79	-2 347 251,18
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-2 338 695,79	-2 347 251,18
Liiketoiminnan muut kulut	-247 659,78	-230 177,37
Liikeylijäämä	891 727,11	1 030 456,89
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	6 758,49	4 344,29
Muut rahoitustuotot	33 473,90	31 814,08
Korvaus jäännöspääomasta 2,8 %	-780 062,93	-784 204,15
Muut rahoituskulut	-36 232,43	-33 064,08
Rahoitustuottojen ja -kulujen erotus	-776 062,97	-781 109,86
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	115 664,14	249 347,03
Satunnaiset tuotot ja kulut		
Satunnaiset tuotot	0,00	0,00
Satunnaiset kulut	0,00	0,00
Ylijäämä ennen varauksia	115 664,14	249 347,03
Poistoeron lisäys/vähennys	4 235,50	4 235,50
Vapaaehtoisten varausten lisäys/vähennys	0,00	0,00
Tilikauden ylijäämä	119 899,64	253 582,53

RAHOITUSLASKELMA	31.12.2015		31.12.2014	
Tulorahoitus				
Liikelyljäämä/alijäämä	891 727,11		1 030 456,89	
Poistot ja arvonalentumiset	2 338 695,79		2 347 251,18	
Rahoitustuotot ja -kulut	-776 062,97		-781 109,86	
Satunnaiset erät				
Muut tulorahoituksen korjauserät				
Sisäiset tuotot	-351 967,34		-400 454,00	
Sisäiset kulut	339 504,88	2 441 897,47	342 177,06	2 538 321,27
Investoinnit				
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-3 471 035,08		-2 788 705,02	
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0,00		0,00	
Sisäiset kulut	328,16	-3 470 706,92	569,00	-2 788 136,02
Tulorahoitus ja investoinnit, netto		-1 028 809,45		-249 814,75
Rahoitustoiminta				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		0,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-45 517,24		-48 040,03	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-2 522,79	-48 040,03	-20 318,87	-68 358,90
Oman pääoman muutokset				
Liittymismaksujen muutos	0,00		0,00	
Sisäisten liittymismaksujen muutos	0,00		-8 532,26	
Sisäiset tuotot	0,00	0,00	0,00	-8 532,26
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Vaihto-omaisuuden muutos	0,00		0,00	
Pitkäaik. saamisten muutokset	0,00		0,00	
Lyhytaik. saamisten muutokset	-38 042,59		72 598,55	
Korott. pitkä- ja lyhytaik. velkojen muutos	377 300,40		344 300,43	
Korott. pitkä- ja lyhytaik. Sis. velkojen muutos	0,00	339 257,81	0,00	416 898,98
Rahoitustoiminta, netto		291 217,78		340 007,82
Vaikutus kunnan kassavaroihin		-737 591,67		90 193,07

TASE	31.12.2015	31.12.2014
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet	12 898,81	44 055,73
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	23 729,35	23 729,35
Rakennukset	2 572 973,56	2 729 671,17
Kiinteät laitteet ja rakenteet		
- vesijohtoverkosto ja jätevesiverkosto	26 093 673,95	26 230 961,79
- vesi- ja jätevesipumppaamot	5 326 837,43	3 457 657,99
- muut kiinteät rakenteet ja laitteet	1 210 822,79	1 259 839,45
- sadevesiverkosto	2 863 818,96	3 221 272,27
- koneet ja kalusto	6 504,12	11 731,93
- keskeneräiset		
Muut saamiset, liittymismaksut	74 221,51	74 221,51
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	200 978,36	162 935,77
Muut saamiset		
VASTAAVAA YHTEENSÄ	38 386 458,84	37 216 076,96
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Jäännöspääoma	28 584 847,57	27 859 390,20
Jäännöspääoma (liittymismaksurah.)		
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	119 899,64	253 582,53
Edellisten tilikausien yli/alijäämä	2 064 630,27	1 811 047,74
POISTOEROT JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	66 122,88	70 358,38
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	159 310,36	204 827,60
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00
Liittymismaksuvelka	7 021 295,52	6 637 099,03
Lyhytaikainen		
Lyhytaikaiset lainat	45 517,24	48 040,03
Ostovelat	324 835,36	331 731,45
Muut velat	0,00	0,00
Siirtovelat	0,00	0,00
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	38 386 458,84	37 216 076,96

11.4. Käyttöomaisuus

LOHJA

PYSYVIEN VASTAAVIEN AINEETTOMAT JA AINEELLISET HYÖDYKKEET

	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet					
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Yhteensä	Keskeneräiset
Poistamaton hankintameno 1.1.	839 822	2 156 550	2 996 372	37 695 000	111 007 040	60 407 998	4 111 063	213 221 101	10 894 316
Lisäykset tilikauden aikana	451 894	198 000	649 894	71 839	9 864 643	4 429 265	2 181 365	16 547 112	8 033 618
Rahoitusosuudet tilikaudella					105 245	10 800	0	116 045	572 632
Vähennykset tilikauden aikana				194 817	594 265			789 081	
Siirrot erien välillä					6 289 252	0			-6 289 252
Tilikauden poisto	461 237	323 238	784 475		6 623 777	4 575 820	1 647 680	12 847 278	
Arvonlennukset ja niiden palautukset									
Hankintameno 31.12	830 480	2 031 312	2 861 792	37 572 022	119 837 648	60 250 643	4 644 748	222 305 061	12 066 050
Arvonkorotukset				126 982				126 982	
Kirjanpitoarvo 31.12.	830 480	2 031 312	2 861 792	37 699 004	119 837 648	60 250 643	4 644 748	222 432 043	12 066 050

PYSYVIEN VASTAAVIEN SIJOITUKSET

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset		
	Osakkeet tytäryhteisöiltä	Kuntayhtymä-osuudet	Osakkuus ja muut omistusyht.	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	5 105 036	22 099 292	992 468	1 095 186	2 919 727	645 709	32 857 418
Lisäykset	355 600					0	355 600
Vähennykset	10 842		90 772	79 136	73 876	27 166	281 792
Siirrot erien välillä	-2 679			2 679	112 984	-112 984	
Hankintameno 31.12.	5 447 115	22 099 292	901 696	1 018 729	2 958 835	505 560	32 931 227
Arvonlennukset ja niiden palautukset							
Kirjanpitoarvo 31.12.	5 447 115	22 099 292	901 696	1 018 729	2 958 835	505 560	32 931 227

11.5. Omistukset muissa yhtiöissä

LOHJA 444

Kuntakonsernin yhtiöt 31.12.2015

	Kotipaikka	Kunnan omistusosuus	Konsernin omistusosuus	Kuntakonsernin osuus (1000 euroa)		
				omasta pääomasta	veraasta pääomasta	tilikauden voitosta/tappiosta
Tytäryhteisöt						
Lohjan Vuokra-Asunnot Oy	Lohja	100 %	100 %	-2 133,4	47 975,8	645,6
Lohjan Palvelutalosaatiö	Lohja	100%	100%	111,5	819,4	-111,8
As. Oy Veijolanpiha (Palvelutalosaatiön tytär 100 %.)	Lohja	100%	100%	46,0	582,8	15,7
Kiinteistö Oy Ventelän Sammutus	Lohja	77,50 %	77,50 %	41,8	29,2	12,9
Lohjan Liikuntahallit Oy	Lohja	74,10 %	82,18 %	322,4	251,2	-18,0
Lohjan Liikuntakeskus Oy	Lohja	82,39 %	82,39 %	852,2	1 164,0	108,4
Kiint. Oy Lohjan Kuplahallit (Liikuntakeskuksen.tytär 70 %)	Lohja	0	57,67 %	38,0	4,2	6,1
Lohjan Energiahuolto Oy Loher	Lohja	100%	100%	6 228,1	4 725,9	1 286,1
Virkkalan Lämpö Oy	Lohja	100 %	100 %	676,0	175,2	47,2
As Oy Sato-Ahti	Lohja	50,01 %	50,01 %	10,0	96,5	-8,9
Lohjan Kiinteistöt Oy	Lohja	100 %	100 %	5,2	1 388,5	3,3
Kiinteistö Oy Ojamonkuusi	Lohja	45,37 %	100 %	247,5	15,7	-111,3
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Immulan Vesi Oy	Lohja					
Kuntayhtymät						
HUS	Hki	4,12 %	4,12 %	18 700,6	25 387,5	2 200,7
Kärkulla kommunal samkommun		0,04 %	0,04 %	4,4	7,2	0,0
L-U Ammattikoulutus kuntayhtymä	Lohja	46,43 %	46,43 %	135 355,4	3 104,3	940,2
ETEVA	Mäntsälä	7,38 %	7,38 %	1 039,0	3 827,1	176,1
Uudenmaan päihdehuollon ky	Hyvinkää	9,48 %	9,48 %	201,9	42,0	13,4
Uudenmaan liitto	Hki	3,97 %	3,97 %	72,4	59,9	7,2
Osakkuusyhteisöt						
Kiinteistö Oy Lohjan Keskusaukio	Lohja	27,20 %	27,20 %	199,7	3,9	0,0
Mäntynummen Lämpö Oy	Lohja	41,66 %	41,66 %	100,9	52,0	11,6
Roution Huolto Oy	Lohja	38,69 %	38,69 %	48,1	3,1	-3,4
Lohjan Biolämpölaitos	Lohja	49,00 %	49,00 %	848,2	6 198,0	-0,5
Novago Yrityskehitys Oy	Lohja	48,40 %	48,40 %	-11,2	136,7	-89,6
Kiinteistö Oy Nummi-Pusulan						
Jokirannan liikekeskus	Lohja	42,82 %	42,82 %	615,8	4,7	-0,8
Yhdistelemättömät osakkuusyhteisöt						
Asunto Oy Lohjan Marja	Lohja	25,00 %				
As Oy Karjalohjan Kauppapuisto	Lohja	39,70 %				

11.6. Luettelo käytetyistä kirjanpito kirjoista ja säilytystavoista

- * päiväkirja
- * pääkirjat
- * tasekirja
- * tilinpäätöserittelyt
- * käyttöomaisuuskirjanpito

sähköisessä muodossa Rondo
sähköisessä muodossa Rondo
sidottuna kirjana
sidottuna kirjana
paperitulosteena/sähköisenä tiedostona

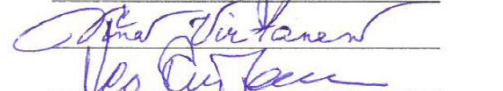
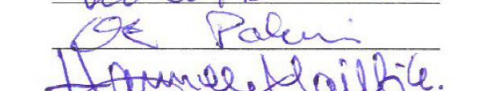
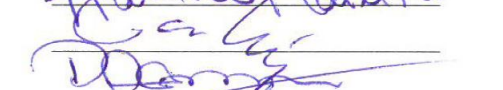
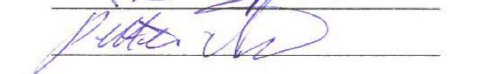
Tositelajit

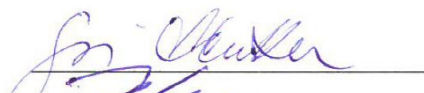
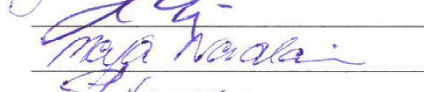
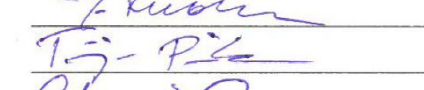
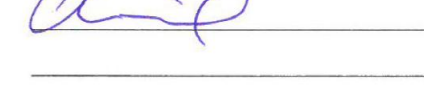

BUD, BUDM
ALKUSA
MEMO, MEMOU
MUIST, MEMOS
M03-M99, PEGK, M45K, A V ISTE, PRIMUS
ORPAL
VIITEA, VIITEV, VIITEL
TILIOT, TILIO2
PAL310-PAL999
OSTOKI-OSTOU
CPU
SONET
SOST
AROM
POPULUS
VYOR. HLO

talousarvio ja talousarviomuutokset
avaavan taseen saldot
muistiotositteet
sisäiset muistiotositteet
myyntilaskutukset
ostoreskontran pal.aineisto
myyntiresk. viitesuoritukset
kassa- ja pankkitilit
palkat
ostoreskontra
cpu-kassat
varastokirjanpito
sosiaalityö
ruokahuolto
matkalaskut
wyörytykset, henkilömäärä

Lohja 4.4.2016

KAUPUNGINHALLITUS

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Lohjalla 12/5 2016

BDO Audiator Oy
JHTT-yhteisö

Tove Lindström-Koli
JHTT, HTM

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Keskus 020 743 2920
Faksi 020 743 2935
www.bdo.fi

BDO Auditor Oy
Vattuniemenranta 2
00210 Helsinki

TILINTARKASTUSKERTOMUS 2015

Lohjan kaupungin kaupunginvaltuustolle

Olemme tarkastaneet Lohjan kaupungin hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.-31.12.2015. Tilinpäätös sisältää kaupungin taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot sekä talousarvion toteutusvertailun ja toimintakertomuksen. Lisäksi tilinpäätökseen kuuluva konsernitilinpäätös sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman, konsernin rahoituslaskelman ja niiden liitetiedot.

Kaupunginhallitus ja muut tilivelvolliset ovat vastuussa kaupungin hallinnosta ja taloudenhoidosta tilikaudella. Kaupunginhallitus ja muu konsernijohto vastaavat kuntakonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta ja siitä, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupungin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja ovat toimintakertomuksessa tehneet selkoa kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä konsernivalvonnan järjestämisestä.

Olemme tarkastaneet tilikauden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen hyvän tilintarkastustavan mukaisesti olennaisten virheiden ja puutteiden havaitsemiseksi ja raportoimiseksi tarkastuksen tuloksina. Hallinnon tarkastuksessa olemme selvittäneet toimielinten jäsenten ja tehtäväalueiden johtavien viranhaltijoiden toiminnan lainmukaisuutta. Kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä konsernivalvonnan järjestämisen asianmukaisuutta olemme tarkastaneet ottaen huomioon toimintakertomuksessa niistä esitetyt selonteot. Lisäksi olemme tarkastaneet valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annettujen tietojen oikeellisuutta. Olemme tehneet tarkastuksen riittävän varmuuden saamiseksi siitä, onko hallintoa hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa olemme tarkastaneet riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä eikä puutteita.

Tarkastuksen tulokset

Kaupungin hallintoa on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti.

Kaupungin riskienhallinnan järjestämisessä ei ole huomioitu kaikilta osin kuntalakiin vuonna 2014 voimaan tulleita muutoksia. Muilta osin kaupungin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Valtionosuuksien perusteista ja käytöstä annetut tiedot ovat oikeita.

Kaupungin tilinpäätös ja siihen kuuluva konsernitilinpäätös on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista.

Lausunnot tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä

Esitämme tilinpäätöksen hyväksymistä.

Esitämme vastuuvapauden myöntämistä tilivelvollisille tarkastamaltamme tilikaudelta.

Lohjalla 12.5.2016

BDO Audiator Oy

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Tove Lindström-Koli'.

Tove Lindström-Koli
JHT, HT-tilintarkastaja

LOHJA

LOHJAN KAUPUNKI / LOJO STAD
Karstuntie 4 / PL 71 / 08101 Lohja
Karstuvägen 4 / PB 71 / 08101 Lojo

WWW.LOHJA.FI